

Tłumaczenia ustne w procedurze azyłowej

Praktyczny poradnik dotyczący tłumaczeń ustnych w procedurze azylowej

Luty 2024 r.

19 stycznia 2022 r. Europejski Urząd Wsparcia w dziedzinie Azylu (EASO) przekształcił się w Agencję Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA). Wszystkie odniesienia do EASO, produktów i organów EASO należy rozumieć jako odniesienia do EUAA.

Dokument ukończony w grudniu 2023 r.

Ani Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), ani żadna osoba działająca w imieniu EUAA nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania zamieszczonych poniżej informacji.

Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej, 2026

Print ISBN 978-92-9410-657-5 doi:10.2847/5253410 BZ-09-23-430-PL-C

PDF ISBN 978-92-9410-656-8 doi:10.2847/4719364 BZ-09-23-430-PL-N

© Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA), 2026

Ilustracja na okładce: jozefmicic, © Adobe Stock, 2023

Kopiowanie dozwolone pod warunkiem podania źródła. W przypadku wykorzystania lub kopiowania elementów, które nie są własnością EUAA, konieczne może być uzyskanie zgody bezpośrednio od właściwych podmiotów prawa autorskiego.

O poradniku

Dlaczego przygotowano niniejszy poradnik? Misją Agencji Unii Europejskiej ds. Azylu (EUAA) jest ułatwianie i wspieranie działań państw członkowskich UE i państw stowarzyszonych w ramach Schengen (państw UE+ ⁽¹⁾) we wdrażaniu wspólnego europejskiego systemu azylowego. Zgodnie z ogólnym celem EUAA, jakim jest promowanie prawidłowego i skutecznego wdrożenia systemu oraz umożliwienie konwergencji, Agencja opracowuje wspólne standardy i wskaźniki operacyjne, a także wytyczne i praktyczne narzędzia.

Międzyrządowe konsultacje w dziedzinie polityki azylowej, dotyczącej uchodźców i polityki migracyjnej (IGC) to prowadzony przez państwo, interdyscyplinarny, międzyregionalny proces konsultacyjny. Ułatwia on nieformalną wymianę informacji, debaty polityczne i współpracę między 19 uczestniczącymi państwami ⁽²⁾ w zakresie najnowszych tendencji w międzynarodowej migracji oraz pojawiających się wyzwań politycznych i operacyjnych w całym kontinuum migracji, w tym procedur tłumaczenia ustnego w kontekście azylu.

Poradnik ten, opracowany wspólnie przez EUAA i IGC, łączy w sobie bogactwo wiedzy specjalistycznej zarówno sieci procedur azylowych EUAA, jak i transatlantyckiej sieci ekspertów ds. tłumaczeń ustnych IGC.

W jaki sposób opracowano ten poradnik? Poradnik opracowali eksperci z państw UE+ i państw spoza UE, przy cennym wkładzie Komisji Europejskiej, Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców oraz Europejskiej Rady ds. Uchodźców i Wypędzonych ⁽³⁾. EUAA i IGC zapewniły wsparcie oraz koordynację działań związanych z opracowaniem poradnika. Przed ukończeniem poradnika poddano go konsultacjom z udziałem wszystkich państw UE+ za pośrednictwem sieci procedur azylowych EUAA.

EUAA i IGC dziękują członkiniom i członkom grupy roboczej, którzy przygotowali projekt niniejszego poradnika, m.in. Farihah Karim, Fien De Pauw, Hetty Klinker, Nicoli Fischer, Rosce Weber i Rustemowi Yunusovi. Dziękujemy również Sonji Pöllabauer, która podzieliła się spostrzeżeniami w odrębnej recenzji.

Do kogo skierowany jest ten poradnik? Niniejszy poradnik jest przeznaczony przede wszystkim dla tłumaczy ustnych pracujących w procedurze azylowej. Ponadto narzędzie to jest przydatne dla osób prowadzących przesłuchania, koordynatorów tłumaczeń ustnych, specjalistów ds. zapewniania jakości i wszystkich innych osób pracujących w dziedzinie ochrony międzynarodowej lub w nią zaangażowanych.

⁽¹⁾ 27 państw członkowskich Unii Europejskiej oraz Islandia, Liechtenstein, Norwegia i Szwajcaria.

⁽²⁾ Państwami uczestniczącymi są: Australia, Austria, Belgia, Dania, Finlandia, Grecja, Hiszpania, Irlandia, Kanada, Niderlandy, Niemcy, Norwegia, Nowa Zelandia, Polska, Portugalia, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Szwecja i Zjednoczone Królestwo. Państwa uczestniczące w IGC przyczyniły się do opracowania niniejszego poradnika w ramach sieci IGC ds. tłumaczeń ustnych w procedurach azylowych.

⁽³⁾ Ukończony poradnik niekoniecznie odzwierciedla stanowisko Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców oraz Europejskiej Rady ds. Uchodźców i Wypędzonych.

Jak niniejszy poradnik odnosi się do ustawodawstwa krajowego i praktyki krajowej? Poradnik ten stanowi narzędzie tzw. miękkiej konwergencji i nie jest prawnie wiążący. Odzwierciedla wspólnie uzgodnione standardy przyjęte przez kierownictwo EUAA 22 stycznia 2024 r.

Zastrzeżenie prawne

Poradnik opracowano bez uszczerbku dla zasady, że jedynie Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej może dokonywać miarodajnej wykładni prawa UE.

Spis treści

Skróty	7
Wprowadzenie	8
1. Przegląd procedury azylowej.....	10
1.1. Ochrona międzynarodowa i procedura azylowa	10
1.2. Prawa i obowiązki wnioskodawcy	14
1.3. Główne etapy procedury azylowej i rodzaje przesłuchań	16
1.3.1. Składanie wniosku: przesłuchanie rejestracyjne.....	17
1.3.2. Procedury badania dopuszczalności: przesłuchania dotyczące dopuszczalności	19
1.3.3. Rozpatrywanie wniosku: przesłuchanie (indywidualna rozmowa)	21
1.3.4. Powiadomienie o decyzji.....	22
1.3.5. Procedura w drugiej instancji: przesłuchanie odwoławcze.....	22
1.3.6. Zakończenie ochrony międzynarodowej.....	22
1.4. Etapy przesłuchania.....	23
1.4.1. Przygotowanie.....	23
1.4.2. Rozpoczęcie	24
1.4.3. Prowadzenie	25
1.4.4. Zakończenie	27
2. Podstawowe zasady tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej	28
2.1. Profesjonalizm i uczciwość	29
2.2. Dokładność i kompletność.....	30
2.3. Poufność	32
2.4. Bezstronność i neutralność.....	33
3. Tłumaczenie ustne podczas przesłuchania w sprawie azylu.....	36
3.1. Komunikacja i język.....	36
3.1.1. Brak równowagi sił.....	36
3.1.2. Komunikacja międzykulturowa	37
3.1.3. Terminologia	38
3.2. Przed przesłuchaniem.....	39
3.3. Podczas przesłuchania	40
3.3.1. Tłumaczenie konsekwentne.....	40

3.3.2. Tłumaczenie à vista	42
3.3.3. Sporządzanie notatek	44
3.3.4. Strategie tłumaczenia ustnego	45
3.4. Po zakończeniu przesłuchania	52
3.5. Tłumaczenie zdalne	52
4. Tłumaczenie ustne dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji	57
4.1. Szczególne potrzeby w procedurze azylowej	57
4.2. Grupy znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji	58
4.2.1. Dzieci	58
4.2.2. Osoby LGBTIQ	60
4.2.3. Ofiary przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć	63
4.2.4. Ofiary handlu ludźmi	63
4.2.5. Ofiary tortur lub innych form przemocy	64
4.2.6. Osoby borykające się z problemami ze zdrowiem psychicznym	65
4.2.7. Osoby z niepełnosprawnością fizyczną lub intelektualną	65
4.3. Strategie tłumaczenia ustnego dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji	66
4.3.1. Współtworzenie atmosfery zaufania	66
4.3.2. Współpraca z wnioskodawcą i osobą prowadzącą przesłuchanie	67
4.3.3. Tłumaczenie ustne dla dzieci	68
4.3.4. Tłumaczenie ustne dla osób LGBTIQ	68
5. Troska o swój dobrostan	70
5.1. Stres	70
5.2. Wpływ traumatycznych opowieści	70
5.3. Strategie radzenia sobie ze stresem	71
5.3.1. Strategie krótkoterminowe	72
5.3.2. Strategie długoterminowe	74

Skróty

Skrót	Definicja
dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2011/95/UE z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie norm dotyczących kwalifikowania obywateli państw trzecich lub bezpaństwowców jako beneficjentów ochrony międzynarodowej, jednolitego statusu uchodźców lub osób kwalifikujących się do otrzymania ochrony uzupełniającej oraz zakresu udzielanej ochrony (wersja przekształcona)
dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)	dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/32/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie wspólnych procedur udzielania i cofania ochrony międzynarodowej (wersja przekształcona)
dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona)	Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/33/UE z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia norm dotyczących przyjmowania wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową (wersja przekształcona)
EUAA	Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu
IGC	międzypaństwowe konsultacje w dziedzinie polityki azylowej, dotyczącej uchodźców i polityki migracyjnej
IKP	informacje o kraju pochodzenia
Konwencja dotycząca statusu uchodźców	Konwencja dotycząca statusu uchodźców (1951 r.) zmieniona protokołem (1967 r.)
LGBTIQ	lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe, interseksualne i queer
rozporządzenie Dublin III	rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 604/2013 z dnia 26 czerwca 2013 r. w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca (wersja przekształcona)
rozporządzenie Eurodac	rozporządzenie Rady (WE) nr 2725/2000 z dnia 11 grudnia 2000 r. dotyczące ustanowienia systemu Eurodac do porównywania odcisków palców w celu skutecznego stosowania Konwencji Dublińskiej
SOGIESC	orientacja seksualna, tożsamość płciowa, ekspresja płciowa i cechy płciowe
UE	Unia Europejska

Wprowadzenie

Procedura azylowa gwarantuje, że osoby potrzebujące ochrony międzynarodowej mogą z niej korzystać w kraju azylu. Tłumacze ustni odgrywają kluczową rolę w tej procedurze. Są niczym lustro, w którym przeglądamy się wszystkie podmioty zaangażowane w ten proces. Szczególnie istotnym zadaniem tłumaczy ustnych jest umożliwienie komunikacji między osobą prowadzącą przesłuchanie a wnioskodawcą. Język jest zasadniczym elementem na wszystkich etapach procedury azylowej. W trakcie całej procedury azylowej, w tym na etapie dostępu do niej, rozpatrywania wniosku i procedury odwoławczej, istotne jest, aby wnioskodawca, osoba prowadząca przesłuchanie i inni uczestnicy w pełni się rozumieli. Centralną składową procedury azylowej jest przesłuchanie. Jest to dla wnioskodawcy główna sposobność przedstawienia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej wraz ze wszystkimi istotnymi informacjami, na podstawie których organ podejmie decyzję.

Niniejszy praktyczny poradnik jest przeznaczony dla tłumaczy ustnych pracujących w procedurze azylowej. Możesz w nim znaleźć jasne i konkretne informacje o:

- tym, czego możesz się spodziewać podczas pracy w procedurze azylowej;
- swojej roli w tej procedurze;
- wykonywaniu zadań zgodnie z normami międzynarodowymi.

Na początku poradnika przedstawiono podstawowe informacje na temat procedury azylowej (jej kontekstu, głównych etapów i podmiotów) ze szczególnym uwzględnieniem przesłuchania. W dalszej części wyszczególniono najważniejsze zasady obowiązujące każdego tłumacza ustnego pracującego w procedurze azylowej. W części tej zawarto również szczegółowe wytyczne dotyczące tłumaczeń ustnych, w tym zdalnych tłumaczeń ustnych. W kolejnej części poradnika przedstawiono uwagi dotyczące osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, które znajdują się w trudnej sytuacji, oraz strategię tłumaczenia ustnego dla takich osób. Ponadto skupiono się na tym, jak tłumacz może zadbać o swój dobrostan.

Poradnik uzupełniają następujące dodatkowe materiały, które pomogą tłumaczom ustnym w codziennej pracy:

- dziesięć podstawowych zasad przypominających o najważniejszych aspektach tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej (dostępne w formie plakatu i na tylnej okładce folderu);
- listy kontrolne, które pomogą zapewnić wysoką jakość tłumaczenia.

Poradnik, wraz z dodatkowymi materiałami, jest również dostępny w internecie.

Ten praktyczny poradnik jest przystępnym produktem dla czytelnika będącego tłumaczem ustnym w procedurze azylowej. Pozwala lepiej zrozumieć wymagania i kluczowe kwestie związane z jego pracą. Nie zastępuje jednak niezbędnych szkoleń dla tłumaczy ustnych ani bardziej szczegółowych wytycznych, które organy odpowiedzialne za procedury azylowe mogą przekazywać na szczeblu krajowym.

W poradniku skupiono się na tłumaczeniach ustnych w procedurze azylowej zarówno w państwach członkowskich UE, jak i w państwach spoza UE. Nie obejmuje on innych kontekstów, w których konieczne może być tłumaczenie ustne dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, takich jak przyjmowanie, doradztwo prawne, zapewnienie wsparcia psychospołecznego lub medycznego. Podobnie w zakres poradnika nie wchodzi mediacja kulturowa, ponieważ wykracza ona poza zakres zadań tłumacza ustnego. Ponadto poradnik skupia się na tłumaczeniu ustnym i tłumaczeniu *à vista*, pomijając wytyczne dotyczące tłumaczenia pisemnego.

W szczególności omówiono następujące tematy:

- główne elementy procedury azylowej, zwłaszcza przesłuchanie;
- podstawowe zasady, których należy przestrzegać, i działania, które należy podjąć podczas pracy w charakterze tłumacza ustnego;
- jak przygotować się do zleceń tłumaczenia ustnego;
- umiejętności techniczne, które pomogą w pokierowaniu twojej pracy jako tłumacza;
- zalecenia dotyczące postępowania przed przesłuchaniem, w jego trakcie i po jego zakończeniu, także w kontekście zdalnego tłumaczenia ustnego;
- praca z wnioskodawcami znajdującymi się w trudnej sytuacji;
- jak zadbać o swój dobrostan.

1. Przegląd procedury azylowej

Twoim zadaniem jako tłumacza ustnego w procedurze azylowej jest umożliwienie komunikacji między osobą ubiegającą się o ochronę międzynarodową, krajowymi organami rozstrzygającymi i wszelkimi innymi odpowiednimi zainteresowanymi stronami zaangażowanymi w procedurę azylową. Może się okazać, że praca tłumacza ustnego będzie potrzebna na różnych etapach procedury, od momentu złożenia wniosku do podjęcia ostatecznej decyzji. Procedura azylowa opiera się na poprawnym rozumieniu komunikatów wymienianych między wnioskodawcą a organami. Zważywszy na złożoność poruszanych tematów, tłumacz ustny odgrywa w tej procedurze szczególnie ważną rolę.

W niniejszym rozdziale przedstawiono informacje na temat procedury azylowej oraz kontekstu, w jakim tłumacz zostaje wezwany do wykonania tłumaczenia ustnego.

W szczególności można tu zapoznać się z:

- głównymi elementami ochrony międzynarodowej;
- prawami i obowiązkami osób ubiegających się o ochronę międzynarodową;
- podstawowymi etapami procedury azylowej i różnymi rodzajami przesłuchań;
- tym, jak przeprowadza się przesłuchanie.

W przeglądzie procedury azylowej niektóre istotne określenia i opisane procedury opierają się na prawie i praktyce UE. Określenia i procedury mogą się różnić w państwach niebędących członkami UE.

1.1. Ochrona międzynarodowa i procedura azylowa

Prawo do azylu zostało uznane w Powszechnej deklaracji praw człowieka ⁽⁴⁾ oraz w regionalnych instrumentach prawnych, takich jak Karta praw podstawowych Unii Europejskiej ⁽⁵⁾, prawo UE dotyczące azylu ⁽⁶⁾ oraz Amerykańska deklaracja praw i obowiązków człowieka ⁽⁷⁾. Jeżeli dana osoba nie jest w stanie mieszkać w swoim kraju, ponieważ grozi jej prześladowanie, ma prawo do ubiegania się o ochronę w innym kraju. Ochronę tę określa się jako **ochronę międzynarodową** lub **azyl**.

⁽⁴⁾ Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, [Powszechna deklaracja praw człowieka](#), 10 grudnia 1948 r. Art. 14 ust. 1 stanowi: „[k]ażdy człowiek ma prawo ubiegać się o azyl i korzystać z niego w innym kraju w razie prześladowania”.

⁽⁵⁾ Parlament Europejski, [Karta praw podstawowych Unii Europejskiej](#) (Dz.U. C 326 z 26.10.2012, s. 391). Art. 18 stanowi: „[g]warantuje się prawo do azylu z poszanowaniem zasad Konwencji genewskiej z 28 lipca 1951 roku i Protokołu z 31 stycznia 1967 roku dotyczących statusu uchodźców oraz zgodnie z Traktatem o Unii Europejskiej i Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej”.

⁽⁶⁾ Prawo UE dotyczące azylu, czyli wspólny europejski system azylowy, stanowi ramy prawne ochrony międzynarodowej w państwach członkowskich UE. System ten opiera się na pięciu instrumentach prawnych regulujących wszystkie aspekty procedury azylowej. Te instrumenty to: [dyrektywa 2011/95/UE](#) (dyrektywa w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona)), [dyrektywa 2013/32/UE](#) (dyrektywa w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona)), [rozporządzenie \(UE\) nr 604/2013](#) (rozporządzenie Dublin III (wersja przekształcona)), [rozporządzenie \(UE\) nr 603/2013](#) (rozporządzenie Eurodac (wersja przekształcona)) oraz [dyrektywa 2013/33/UE](#) (dyrektywa w sprawie warunków przyjmowania (wersja przekształcona)).

⁽⁷⁾ Międzyamerykańska Komisja Praw Człowieka (IACHR), [Amerykańska deklaracja praw i obowiązków człowieka](#), 2 maja 1948 r. Art. 27 stanowi: „[k]ażda osoba ma prawo, w przypadku ścigania niewynikającego z pospolitych przestępstw, do ubiegania się o azyl i otrzymania azylu na obcym terytorium, zgodnie z prawem poszczególnych krajów i umowami międzynarodowymi”.

Jednym z fundamentów ochrony międzynarodowej jest **zasada non-refoulement**. Zasada ta jest podstawowym prawem mającym zastosowanie do wszystkich osób, niezależnie od ich obywatelstwa lub statusu migracyjnego, przybywających na granice lub terytorium danego kraju lub gdziekolwiek indziej, gdzie dany kraj sprawuje swoją jurysdykcję.

Czym jest zasada non-refoulement?

Zasada non-refoulement (zakaz wydalania lub zawracania) jest podstawową zasadą prawa międzynarodowego, zgodnie z którą nikt nie powinien być przekazywany lub zawracany do kraju, w którym groziłoby mu prześladowanie, zagrożone byłoby jego życie lub wolność, groziłoby mu inne formy poważnej krzywdy, takie jak tortury, inne nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie bądź inne poważne naruszenia praw człowieka ⁽⁸⁾.

Zasada ta pozwala ubiegać się o ochronę międzynarodową osobom, które znajdują się w którejkolwiek z wymienionych sytuacji. Aby takie osoby mogły się ubiegać o ochronę, dany kraj musi zapewnić im dostęp do swojego terytorium i procedury azylowej oraz wstrzymać się z wydalaniem wnioskodawców ze swojego terytorium przed wydaniem decyzji w sprawie ich wniosku.

Kim jest osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową?

Osoba ubiegająca się o ochronę międzynarodową, zwana również osobą ubiegającą się o azyl, złożyła wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej, którego jeszcze nie rozpatrzono. Aby zostać osobą ubiegającą się o ochronę (wnioskodawcą), dana osoba musi być obywatelem innego państwa lub bezpaństwowcem. Wnioskodawca jest uznawany za takiego od momentu, w którym wyraża wobec organu zamiar ubiegania się o ochronę. Sposób i moment wyrażenia woli ubiegania się o ochronę (tj. w momencie przybycia do danego państwa lub później) nie mają znaczenia dla uznania danej osoby za wnioskodawcę ubiegającego się o ochronę międzynarodową. Prawa i obowiązki wynikające ze statusu wnioskodawcy mają zastosowanie od momentu wyrażenia woli ubiegania się o ochronę.

Z ochrony międzynarodowej można korzystać dzięki uznawaniu lub uzyskiwaniu różnych statusów, w zależności od ustawodawstwa mającego zastosowanie w państwie przyjmującym. Niektóre z tych statusów, w tym status uchodźcy i ochronę uzupełniającą, omówiono poniżej.

⁽⁸⁾ Ochrona przed zawracaniem na granicy jest zapewniona w kilku międzynarodowych i regionalnych instrumentach prawnych chroniących prawa człowieka. Jest gwarantowana także w międzynarodowym prawie uchodźczym, na przykład w art. 33 ust. 1 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców (zob. przypis 9) oraz w prawie UE dotyczącym azylu (zob. przypis 6).

Kluczowymi instrumentami prawnymi regulującymi ochronę międzynarodową są Konwencja dotycząca statusu uchodźców (1951 r.) oraz protokół do tej konwencji z 1967 r. (**Konwencja dotycząca statusu uchodźców**) ⁽⁹⁾. W Konwencji dotyczącej statusu uchodźców określono zasadę non-refoulement jako podstawowy obowiązek i zawarto definicję uchodźcy.

Kim jest uchodźca?

Uchodźca to osoba, która:

- jest narażona na prześladowania z powodu:
 - rasy (np. koloru skóry lub przynależności do grupy etnicznej) ⁽¹⁰⁾;
 - religii (np. wyznania i praktykowanych rytuałów lub rytuałów, których praktykowania odmawia);
 - narodowości (np. obywatelstwa, języka, kultury lub braku obywatelstwa);
 - przekonań politycznych (np. rzeczywistej lub domniemanej przynależności politycznej lub poglądów);
 - przynależności do określonej grupy społecznej (np., w niektórych krajach, określonej płci, orientacji seksualnej, pracy lub stylu życia);
- przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, lub – w przypadku bezpaństwowców (osób, które nie mają obywatelstwa żadnego państwa) – poza państwem swojego dawnego miejsca stałego pobytu;
- nie może korzystać z ochrony państwa, którego jest obywatelem, ani państwa swojego dawnego miejsca stałego pobytu.

W języku potocznym określenia „uchodźca” używa się w odniesieniu do wszystkich osób, które są zmuszone opuścić swój kraj, aby uciec przed wojną, przemocą lub wszelkim innym poważnym zagrożeniem. W kontekście prawnym azylu uchodźca to osoba, której grozi **prześladowanie** w kraju pochodzenia lub stałego pobytu z co najmniej jednego powodu wskazanego w ramce „Kim jest uchodźca?”.

Czym jest prześladowanie?

Prześladowanie jest poważnym naruszeniem praw człowieka i podstawowych wolności i może obejmować przemoc fizyczną lub psychiczną, niewłaściwe traktowanie lub karanie, czy też działania władz wpływające na przykład na możliwość uzyskania przez daną osobę dostępu do opieki medycznej, pracy, edukacji lub pomocy ze strony policji lub na możliwość dochodzenia sprawiedliwości przed sądem.

⁽⁹⁾ Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, [Konwencja dotycząca statusu uchodźców](#), 28 lipca 1951 r., Zbiór traktatów ONZ, t. 189, s. 137 (określana w prawodawstwie UE dotyczącym azylu i przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej jako konwencja genewska); Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, [Protokół dotyczący statusu uchodźców](#), 31 stycznia 1967 r., Zbiór traktatów ONZ, t. 606, s. 267. W konwencji genewskiej, która ma zastosowanie w zdecydowanej większości krajów na całym świecie, zawarto definicję uchodźcy oraz określono prawa i obowiązki uchodźców w państwie przyjmującym, a także zobowiązania prawne sygnatariuszy dotyczące ochrony uchodźców.

⁽¹⁰⁾ Przykłady podane w nawiasach nie są częścią definicji uchodźcy podanej w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców. Przedstawiono je, aby zilustrować, co definicja uchodźcy może oznaczać w praktyce, i nie są wyczerpujące.

Zgodnie z Konwencją dotyczącą statusu uchodźców i innymi międzynarodowymi instrumentami w zakresie praw człowieka państwa opracowały inne instrumenty prawne regulujące ochronę międzynarodową, mające zastosowanie na szczeblu regionalnym (np. w UE, w Afryce, w obu Amerykach) albo na szczeblu krajowym. O ile w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców określono tylko jedną formę ochrony międzynarodowej (mianowicie status uchodźcy), o tyle uzupełniających form ochrony międzynarodowej, niemających zastosowania we wszystkich krajach, można udzielać na szczeblu regionalnym i krajowym, a przykładem jest **ochrona uzupełniająca** w UE.

Czym jest ochrona uzupełniająca?

Ochrona uzupełniająca to rodzaj ochrony międzynarodowej, jaką można przyznać osobie, która nie kwalifikuje się do uznania za uchodźcę, lecz której groziłaby poważna krzywda, gdyby powróciła do kraju pochodzenia lub stałego pobytu, a kraj ten nie zapewniłby jej ochrony ⁽¹⁾.

Poważna krzywda oznacza: karę śmierci lub egzekucję, tortury lub nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie, lub zagrożenie życia osoby cywilnej w związku z konfliktem zbrojnym ⁽²⁾.

Ochrona międzynarodowa w UE obejmuje zatem zarówno status uchodźcy, jak i ochronę uzupełniającą ⁽³⁾.

Na czym polega procedura azylowa?

Procedura azylowa, zwana w niektórych kontekstach również „procedurą ochrony międzynarodowej”, to proces, w którym ustala się, czy osobie ubiegającej się o ochronę międzynarodową udziela się ochrony w państwie, w którym złożyła wniosek, czy też odmawia się jej udzielenia. Określenie „procedura azylowa” obejmuje wszystkie etapy od momentu wyrażenia przez wnioskodawcę chęci ubiegania się o ochronę międzynarodową do wydania ostatecznej decyzji po rozpatrzeniu wniosku. Procedura ta obejmuje dokładną analizę powodów, dla których wnioskodawca opuścił swój kraj i nie może do niego wrócić.

Procedurę azylową stosuje się w celu ustalenia, czy wnioskodawca spełnia kryteria pozwalające na uznanie go za uchodźcę. Jedynie w przypadku niespełnienia tych kryteriów organy przystąpią do zbadania, czy wnioskodawca kwalifikuje się do zastosowania uzupełniających form ochrony, takich jak ochrona uzupełniająca w UE.

⁽¹⁾ Definicja prawna osoby kwalifikującej się do otrzymania ochrony uzupełniającej znajduje się w art. 2 lit. f) dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

⁽²⁾ Zob. art. 15 dyrektywy w sprawie kwalifikowania (wersja przekształcona).

⁽³⁾ W niektórych państwach członkowskich UE i poza UE przepisy krajowe przewidują uzupełniające formy ochrony. Na przykład w Stanach Zjednoczonych zapewniane są „alternatywne formy pomocy”.

W przypadku statusu uchodźcy i ochrony uzupełniającej ochronę międzynarodową przyznaje się, jeśli wnioskodawca nie podlega klauzulom **wykluczającym** w Konwencji dotyczącej statusu uchodźców i w innych obowiązujących instrumentach ⁽¹⁴⁾.

Czym jest wykluczenie?

Wykluczenie ⁽¹⁵⁾ ma miejsce, gdy wnioskodawcy, po rozpatrzeniu jego wniosku, odmawia się ochrony międzynarodowej z jednego z następujących powodów:

- wnioskodawca nie potrzebuje ochrony międzynarodowej, ponieważ już korzysta z ochrony organizacji lub agencji Organizacji Narodów Zjednoczonych lub ochrony zapewnionej przez inne państwa, równoważnej ochronie wynikającej z posiadania obywatelstwa;
- wnioskodawca nie zasługuje na ochronę międzynarodową, ponieważ istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że dokonał zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej, zbrodni przeciwko ludzkości lub popełnił poważne przestępstwo (o charakterze niepolitycznym) przed wjazdem do kraju azylu, lub dopuścił się czynu sprzecznego z celami i zasadami Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Klauzule wykluczające mogą różnić się w zależności od kontekstu regionalnego lub krajowego. W UE dodatkowe powody wykluczenia mają zastosowanie do osób, które w przeciwnym razie kwalifikowałyby się do ochrony uzupełniającej ⁽¹⁶⁾.

Wnioskodawcom, do których mają zastosowanie klauzule wykluczające, nie przyznaje się statusu uchodźcy ani ochrony uzupełniającej.

1.2. Prawa i obowiązki wnioskodawcy

Osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową mają szereg praw podstawowych i są związane obowiązkami w całej procedurze azylowej. Większość wnioskodawców nie posługuje się językiem urzędowym państwa przyjmującego wystarczająco dobrze lub w ogóle. W związku z tym tłumacz ustny odgrywa zasadniczą rolę, gdyż umożliwia wnioskodawcom korzystanie z przysługujących im praw i wywiązywanie się z obowiązków.

⁽¹⁴⁾ [Dyrektywa w sprawie kwalifikowania \(wersja przekształcona\)](#); Organizacja Narodów Zjednoczonych, [Karta Narodów Zjednoczonych](#), 24 października 1945 r.; Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych, [Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego](#), 17 lipca 1998 r.

⁽¹⁵⁾ W zależności od ustawodawstwa krajowego zastosowanie mogą mieć inne przepisy podobne do wykluczenia. Na przykład w Stanach Zjednoczonych wykluczenie jest określane jako „obowiązkowy zakaz” (ang. mandatory bar).

⁽¹⁶⁾ Mianowicie: 1) gdy dana osoba stanowi zagrożenie dla społeczności lub bezpieczeństwa państwa członkowskiego lub 2) gdy przed przyjęciem do państwa członkowskiego dana osoba popełniła przestępstwo zagrożone karą więzienia i opuściła kraj pochodzenia wyłącznie w celu uniknięcia kary wynikającej z popełnienia tych przestępstw.

Prawa i obowiązki wnioskodawcy w ramach procedury azylowej

Wnioskodawcy przysługuje prawo do uzyskania informacji ⁽¹⁷⁾ o możliwości ubiegania się o ochronę międzynarodową, etapach procedury, swoich prawach i obowiązkach w trakcie procedury oraz rozpatrzenia wniosku.

Wnioskodawca ma prawo do bycia wysłuchanym ⁽¹⁸⁾, czyli do przedstawienia swoich poglądów i aktywnego uczestnictwa w procedurze, w szczególności poprzez przesłuchanie na podstawie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Odpowiedni organ jest zobowiązany do przyznania wnioskodawcy prawa do bycia wysłuchanym, chyba że decyzją o nadaniu statusu uchodźcy można podjąć na podstawie dostępnych dowodów, bez przeprowadzania przesłuchania ⁽¹⁹⁾. Zeznania wnioskodawcy są często głównym źródłem informacji przy rozpatrywaniu wniosku.

W przypadku odmownego rozpatrzenia wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej wnioskodawca ma prawo do skutecznego środka zaskarżenia ⁽²⁰⁾ oraz do rzetelnego procesu sądowego ⁽²¹⁾. Oznacza to, że może złożyć odwołanie od decyzji azylowej do organu odwoławczego, sądu lub trybunału, który rozpatrzy sprawę w sposób niezależny i bezstronny. Oznacza to również, że wnioskodawca ma prawo do uzyskania informacji o powodach decyzji, tak aby mógł skorzystać z prawa do skutecznego środka zaskarżenia

W razie potrzeby wnioskodawca ma prawo do skorzystania z pomocy tłumacza ⁽²²⁾, aby mógł przedstawić swoją sprawę właściwym organom. Komunikacja z wnioskodawcą w trakcie całej procedury musi odbywać się w języku, który wnioskodawca rozumie lub co do którego istnieje uzasadnione przypuszczenie, że jest dla niego zrozumiały ⁽²³⁾. Na niektórych etapach, w tym podczas przesłuchania, komunikacja musi odbywać się w języku preferowanym przez wnioskodawcę lub w innym języku, który wnioskodawca rozumie i w którym potrafi się jasno komunikować ⁽²⁴⁾. W przypadku gdy wnioskodawca wyrazi preferencje dotyczące płci tłumacza ustnego, który ma asystować w przesłuchaniu, organy rozstrzygające oceniają powody tej prośby i próbują ją uwzględnić, jeśli może to pomóc wnioskodawcy w pełnym wyrażeniu siebie ⁽²⁵⁾.

Wnioskodawca ma prawo do tego, aby jego dane osobowe i wszystkie inne informacje związane z jego sprawą były traktowane jako poufne ⁽²⁶⁾. Oznacza to, że żadna z osób zaangażowanych w procedurę azylową nie może ujawniać jakichkolwiek informacji osobom spoza procedury.

⁽¹⁷⁾ Art. 12 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona). Więcej wskazówek dotyczących udzielania informacji wnioskodawcom można znaleźć w [portalu LSA](#) Agencji Unii Europejskiej ds. Azylu.

⁽¹⁸⁾ Art. 41 ust. 2 lit. a) Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zob. przypis 5 powyżej).

⁽¹⁹⁾ Art. 14 ust. 2 lit. a) i b) oraz art. 15 ust. 3 lit. c) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁽²⁰⁾ Art. 18 ust. 1 lit. f) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona); art. 8 Powszechnej deklaracji praw człowieka (zob. przypis 4 powyżej).

⁽²¹⁾ Amerykańska deklaracja praw i obowiązków człowieka (zob. przypis 7 powyżej); Karta praw podstawowych UE; Europejski Trybunał Praw Człowieka, [europejska konwencja praw człowieka](#), 4 listopada 1950 r.

⁽²²⁾ Art. 12 ust. 1 lit. b) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁽²³⁾ Art. 12 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁽²⁴⁾ Art. 15 ust. 3 lit. c) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁽²⁵⁾ Art. 15 ust. 3 lit. c) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁽²⁶⁾ Art. 15 ust. 2 i art. 48 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

Prawa i obowiązki wnioskodawcy w ramach procedury azylowej

Wnioskodawca ma obowiązek współpracować ⁽²⁷⁾ z organami, które z kolei powinny zapewnić wnioskodawcy możliwość podjęcia takiej współpracy ⁽²⁸⁾. Wnioskodawca musi komunikować się z organami oraz przekazywać im pełne, precyzyjne i poprawne informacje, zgodnie ze swoją najlepszą wiedzą. Ponadto musi udostępnić organom wszelkie dokumenty uzupełniające, którymi dysponuje.

1.3. Główne etapy procedury azylowej i rodzaje przesłuchań

Z pewnymi różnicami w zależności od systemu azylowego obowiązującego w poszczególnych państwach procedura azylowa składa się z kilku etapów, które przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Ścieżka azylowa

Źródło: opracowano na podstawie [Asylum Procedure | Let's Speak Asylum \(Procedura azylowa\) | Porozmawiajmy o azylu \(europa.eu\)](#) (luty 2024 r.); © EUAA – Agencja Unii Europejskiej ds. Azylu – Let's Speak Asylum.

Większość etapów procedury obejmuje przeprowadzenie **przesłuchania** z osobą ubiegającą się o ochronę międzynarodową. Na różnych etapach procedury azylowej mogą być przeprowadzane różne rodzaje przesłuchań, w tym podstawowe ich rodzaje przedstawione w niniejszej sekcji.

⁽²⁷⁾ Art. 13 ust. 1 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁽²⁸⁾ Motyw 25 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

Głównymi uczestnikami wszystkich rodzajów przesłuchań są:

- osoba prowadząca przesłuchanie ⁽²⁹⁾;
- wnioskodawca;
- tłumacz ustny, który umożliwi komunikację.

W zależności od praktyki krajowej, sytuacji osobistej wnioskodawcy oraz etapu procedury, na którym odbywa się przesłuchanie, na przesłuchaniu mogą być obecne **inne osoby**. Mogą to być na przykład: doradcy prawni, przedstawiciele Wysokiego Komisarza Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców, osoby udzielające wsparcia psychospołecznego, medycznego lub innego rodzaju oraz osoba zaufania. Dzieciom (osobom poniżej 18. roku życia), które nie mają osoby dorosłej odpowiedzialnej za nie w kraju azylu, może towarzyszyć podczas przesłuchania opiekun/przedstawiciel prawny ⁽³⁰⁾ lub dorosła osoba wspierająca. W niektórych przypadkach w przesłuchaniu może uczestniczyć również współpracownik osoby prowadzącej przesłuchanie, inny tłumacz ustny lub protokolant. Zadaniem osoby prowadzącej przesłuchanie jest umożliwienie innym osobom uczestnictwa w przesłuchaniu, przedstawienie ich wnioskodawcy, wyjaśnienie ich roli podczas przesłuchania, ustalenie ich pozycji w pomieszczeniu oraz, w razie potrzeby i zgodnie z praktyką krajową, umożliwienie im udziału w komunikacji podczas przesłuchania.

W zależności od krajowego systemu azylowego i etapu procedury przesłuchania można przeprowadzać w **miejscach** innych niż siedziba organu rozstrzygającego, takich jak punkty graniczne, punkty zejścia na ląd, ośrodki detencyjne, biura właściwych organów, siedziby sądów lub trybunałów. Przesłuchania mogą być także prowadzone przez różne **organy lub pracowników, osobiście lub zdalnie**.

Na wszystkich etapach procedury i podczas wszystkich przesłuchań wnioskodawcy udziela się **informacji** na temat celu przesłuchania oraz praw i obowiązków wnioskodawcy. Takie komunikaty uzupełnia się dodatkowymi informacjami w zależności od konkretnego etapu procedury. Dla tłumacza ustnego, który będzie tłumaczyć wszystkie te informacje, niezwykle istotne jest rozumienie procedury azylowej i poszczególnych rodzajów przesłuchań. Niezbędne jest również zaznajomienie się z odpowiednią terminologią.

Rodzaje przesłuchań prowadzonych na poszczególnych etapach procedury różnią się nie tylko pod względem celu, lecz także pod względem konkretnych treści i cech, takich jak czas trwania, miejsce ich przeprowadzenia i kwestie priorytetowe. Poszczególne rodzaje przesłuchań oraz ich cel i specyfikę wyjaśniono w kolejnych sekcjach.

1.3.1. Składanie wniosku: przesłuchanie rejestracyjne

Gdy dana osoba wyraża zamiar wystąpienia z wnioskiem o udzielenie ochrony międzynarodowej, właściwy organ krajowy musi zarejestrować ten wniosek. Złożenie ⁽³¹⁾

⁽²⁹⁾ W zależności od kraju osoba prowadząca przesłuchanie może być nazywana na przykład urzędnikiem prowadzącym sprawę, funkcjonariuszem zajmującym się sprawami ochrony międzynarodowej, urzędnikiem ds. ochrony itp.

⁽³⁰⁾ Art. 25 ust. 1 lit. a) dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

⁽³¹⁾ W zależności od kraju złożenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej może być określane jako „rejestracja”, „zeznania złożone na granicy”, „proces potwierdzający” lub „przedłożenie wniosku”.

wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej jest pierwszym etapem procedury azylowej. Osoby składające wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej mogą pozostać na terytorium państwa przyjmującego do czasu rozpatrzenia ich wniosku ⁽³²⁾. Złożenie wniosku jest niezbędne do zapewnienia ochrony przed zawracaniem na granicy (refoulement) oraz do zidentyfikowania właściwego organu i stosownej procedury rozpatrzenia wniosku. W tym sensie praca tłumacza ustnego ma kluczowe znaczenie dla zapewnienia wnioskodawcy skutecznego dostępu do procedury azylowej.

W zależności od praktyki krajowej przesłuchania rejestracyjne niekoniecznie są przeprowadzane przez osoby z tego samego organu, który jest odpowiedzialny za przesłuchania (zob. sekcja [1.3.3. Rozpatrywanie wniosku: przesłuchanie \(indywidualna rozmowa\)](#)). Przesłuchania rejestracyjne mogą być przeprowadzane przez pracowników zajmujących się rejestracją, urzędników migracyjnych, straż graniczną lub policję. Miejsca przeprowadzania przesłuchań rejestracyjnych również mogą się różnić i obejmować pomieszczenia organów rozstrzygających, ośrodki recepcyjne, przejścia graniczne i ośrodki detencyjne.

Przesłuchania rejestracyjne nie trwają długo. Pracownicy zajmujący się rejestracją zbierają podstawowe dane osobowe i informacje od wnioskodawcy, takie jak imię i nazwisko, data i miejsce urodzenia, narodowość, pochodzenie etniczne, wyznanie, wykształcenie, członkowie rodziny, zatrudnienie i trasa podróży. Gromadzone są również dokumenty tożsamości lub inne dokumenty znajdujące się w posiadaniu wnioskodawcy i uzupełniające jego wniosek. Często wnioskodawca jest fotografowany i pobierane są od niego odciski palców.

W zależności od praktyki krajowej mogą zostać odnotowane główne przyczyny, dla których wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia, oraz powody jego obaw w przypadku powrotu. Szczegółowy opis tych powodów nie jest jednak częścią przesłuchania rejestracyjnego.

Przesłuchanie rejestracyjne umożliwia również identyfikację na jak najwcześniejszym etapie procedury azylowej wnioskodawców potrzebujących szczególnych gwarancji proceduralnych.

⁽³²⁾ O ile prawo nie przewiduje wyjątku od tej ogólnej zasady.

Kim są wnioskodawcy potrzebujący szczególnych gwarancji proceduralnych?

Wnioskodawcy potrzebujący szczególnych gwarancji proceduralnych to osoby, których zdolność do przedstawienia wniosku oraz do pełnego zrozumienia procedury azylowej i uczestniczenia w niej jest ograniczona ze względu na ich indywidualne okoliczności. Okoliczności te mogą obejmować wiek, płeć, niepełnosprawność, zaburzenia psychiczne, poważne choroby i doświadczenia poważnej przemocy.

Wnioskodawcom potrzebującym szczególnych gwarancji proceduralnych należy zapewnić odpowiednie wsparcie, aby mieli możliwość skutecznego przedstawienia wszystkich elementów wymaganych do uzasadnienia ich wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej. Wsparcie to można zapewnić na różne sposoby, na przykład przez pomoc medyczną lub psychologiczną, umożliwienie wnioskodawcy zwrócenia się o tłumacza określonej płci, odroczenie przesłuchania lub przyznanie dodatkowego czasu na nie.

Wnioskodawcy potrzebujący szczególnych gwarancji proceduralnych są powszechnie określani jako wnioskodawcy znajdujący się w szczególnie trudnej sytuacji. Więcej informacji można znaleźć w sekcji [4. Tłumaczenie ustne dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji.](#)

1.3.2. Procedury badania dopuszczalności: przesłuchania dotyczące dopuszczalności

W zależności od obowiązujących przepisów i procedur, przed rozpatrzeniem wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej pod względem merytorycznym, organy mogą najpierw zbadać dopuszczalność takiego wniosku.

Tłumacz ustny może zostać poproszony o tłumaczenie podczas takich przesłuchań dotyczących dopuszczalności. Przesłuchania te koncentrują się wyłącznie na elementach istotnych dla podjęcia decyzji w sprawie dopuszczalności wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej i nie obejmują omawiania jego szczegółów.

W kolejnych sekcjach można znaleźć więcej informacji na temat niektórych procedur badania dopuszczalności obowiązujących w pewnych państwach członkowskich UE. Kraje spoza UE mogą stosować podobne lub inne procedury badania dopuszczalności.

a) Konceptje bezpiecznego kraju

Konceptje bezpiecznego kraju opierają się na założeniu, że w pewnych okolicznościach kraj inny niż ten, w którym wnioskodawca ubiega się o ochronę międzynarodową, można uznać za bezpieczny dla wnioskodawcy. W takich przypadkach kraj azylu może zostać zwolniony z obowiązku rozpatrzenia wniosku.

W przypadku przesłuchań dotyczących dopuszczalności można zauważyć, że omawiane podczas nich tematy nie koncentrują się na przyczynach, dla których wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia i ubiega się o azyl. Wnioskodawca zostanie poproszony przede wszystkim

o wypowiedzenie się na temat powodów, dla których – zważywszy na osobiste okoliczności – nie może wrócić do innego bezpiecznego kraju.

Poniżej przedstawiono dwa przykłady koncepcji bezpiecznych krajów.

Kraj pierwszego azylu

Jeżeli wnioskodawca mógłby powrócić do innego państwa (zwanego krajem pierwszego azylu), w którym uznano go za uchodźcę i w którym nadal może korzystać z ochrony wynikającej z tego statusu, lub w którym w inny sposób może korzystać z wystarczającej ochrony, jego wniosek może zostać uznany za niedopuszczalny.

W takich przypadkach przesłuchania będą koncentrować się na sytuacji wnioskodawcy w kraju, w którym korzysta on z ochrony, oraz na powodach, dla których wnioskodawca wyjechał i nie mógł zostać ponownie przyjęty do swojego kraju pierwszego azylu.

Bezpieczny kraj trzeci

Jeżeli uznaje się, że wnioskodawca ma związek z innym krajem, w którym może być bezpieczny, wówczas jego wniosek może zostać uznany za niedopuszczalny bez rozpatrzenia jego zasadności. Aby kraj trzeci został uznany za bezpieczny, wnioskodawca musi być tam w stanie wystąpić o ochronę międzynarodową i uzyskać status uchodźcy, jeśli się do tego kwalifikuje, być chroniony przed refoulement i nie może być narażony na prześladowania ani poważną krzywdę.

W tym przypadku przesłuchania dotyczące dopuszczalności koncentrują się głównie na związku wnioskodawcy z krajem trzecim i powodach, dla których wnioskodawca nie może ubiegać się o ochronę w tym kraju.

b) Kolejne wnioski

W przypadku gdy wnioskodawca, którego pierwotny wniosek odrzucono, składa kolejny wniosek, organ rozstrzygający w pierwszej kolejności rozważa dopuszczalność jego wniosku i może podjąć decyzję o pełnym rozpatrzeniu jego wniosku.

Jeżeli odbędzie się przesłuchanie dotyczące dopuszczalności kolejnego wniosku, omawiane tematy to nowe elementy wniosku, a nie te z wniosku, który był wcześniej rozpatrywany.

c) Określenie odpowiedzialnego kraju: system dubliński

W krajach europejskich należących do obszaru systemu dublińskiego⁽³³⁾ każdej rejestracji wniosku towarzyszy – lub następuje tuż po niej – określenie kraju odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku w celu zapewnienia, by wniosek był rozpatrywany tylko w jednym kraju. Kryteria stosowane do ustalenia odpowiedzialnego kraju odnoszą się do ochrony jedności rodziny oraz do odpowiedzialności państwa, które odegrało największą rolę w kontekście wjazdu wnioskodawcy na obszar systemu dublińskiego lub pobytu na tym obszarze.

Przesłuchanie mające na celu ustalenie kraju odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku nazywane jest rozmową przewidzianą systemem dublińskim. Przedmiotem rozmów

⁽³³⁾ Obszar systemu dublińskiego obejmuje 27 państw członkowskich UE oraz cztery państwa stowarzyszone: Islandię, Liechtenstein, Norwegię i Szwajcarię.

przewidzianych systemem dublińskim jest zadawanie pytań o istnienie, tożsamość i status członków rodziny w innym kraju w obszarze systemu dublińskiego, pytań o wizy lub dokumenty pobytowe wydane przez inne kraje, trasy podróży wnioskodawcy oraz wcześniejsze wjazdy do innych państw lub pobytu w innych krajach, potencjalne zapotrzebowanie wnioskodawcy na szczególne gwarancje proceduralne oraz ewentualne czynniki uniemożliwiające przekazanie go do odpowiedzialnego kraju. Rozmowy przewidziane systemem dublińskim nie koncentrują się na powodach, dla których wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia. Takie rozmowy odbywają się po przesłuchaniu rejestracyjnym lub w jego ramach. Mogą je prowadzić pracownicy zajmujący się rejestracją, urzędnicy ds. systemu dublińskiego lub inne osoby prowadzące przesłuchanie.

1.3.3. Rozpatrywanie wniosku: przesłuchanie (indywidualna rozmowa)

Po złożeniu wniosku i uznaniu go za dopuszczalny (jeśli przeprowadzono procedurę badania dopuszczalności) wnioskodawca zostanie wezwany na przesłuchanie⁽³⁴⁾ przed właściwym organem krajowym. Przesłuchanie jest kamieniem węgielnym procedury azylowej, ponieważ jest to etap, na którym wnioskodawca może w pełni wyjaśnić swoją potrzebę uzyskania ochrony międzynarodowej. Większość informacji, które organ rozstrzygający oceni podczas rozpatrywania wniosku, często jest zbierana podczas przesłuchania⁽³⁵⁾.

Przesłuchania koncentrują się na powodach, dla których wnioskodawca opuścił kraj pochodzenia lub stałego pobytu (jeśli jest bezpaństwowcem), oraz na tym, czego obawia się w przypadku powrotu. Uwzględnia się również osobiste i rodzinne pochodzenie wnioskodawcy oraz trasę podróży, a także wszelkie inne istotne okoliczności. Oprócz ustnych zeznań wnioskodawcy osoba prowadząca przesłuchanie zbierze całą pisemną dokumentację i inne dowody, które wnioskodawca może dostarczyć, a także weźmie pod uwagę wszystkie istotne dowody, którymi dysponuje organ. Osoba prowadząca przesłuchanie będzie również starała się zidentyfikować u wnioskodawcy wszelkie dotychczas niezidentyfikowane szczególnie podatności lub potrzeby szczególnych gwarancji proceduralnych.

W zależności od sprawy przesłuchanie może trwać kilka godzin i może być konieczne więcej niż jedno przesłuchanie. Potencjalne przyczyny wykluczenia z możliwości uzyskania ochrony międzynarodowej można omówić i zbadać podczas przesłuchania głównego lub w trakcie odrębnego przesłuchania. Osoba prowadząca przesłuchanie może szczegółowo zapytać o wszelkie konkretne przeszłe doświadczenia lub wszelkie czyny i powiązane okoliczności będące udziałem wnioskodawcy, które mogą skutkować wykluczeniem go z ochrony międzynarodowej. Z kolei wnioskodawcy mają możliwość szczegółowego wyjaśnienia wszelkich istotnych faktów i niespójnych informacji, odniesienia się do wszelkich przedstawionych im dowodów i dokładniejszego uzasadnienia swojego wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej.

Przesłuchania dotyczące wykluczenia mogą być szczególnie intensywne i czasochłonne. Czasami konieczne jest więcej niż jedno przesłuchanie.

⁽³⁴⁾ W zależności od kraju przesłuchanie może być określane jako „przesłuchanie w sprawie azylu”.

⁽³⁵⁾ W niektórych krajach, gdy zastosowanie mają określone procedury, a organ posiada już istotne informacje, ale chce potwierdzić niektóre aspekty wniosku, przesłuchanie może koncentrować się tylko na tych konkretnych aspektach.

Więcej informacji na temat przebiegu przesłuchania można znaleźć w sekcji [1.4. Etapy przesłuchania](#).

1.3.4. Powiadomienie o decyzji

Po przesłuchaniu osoba je prowadząca lub inne osoby odpowiedzialne rozpatrzą wniosek o udzielenie ochrony międzynarodowej pod względem merytorycznym i podejmą decyzję, czy wnioskodawcy można udzielić ochrony międzynarodowej. Po zakończeniu rozpatrywania krajowe organy rozstrzygające powiadomią wnioskodawcę o tym, czy przyznano mu ochronę, czy też jego wniosek został odrzucony. W przypadku decyzji odmownej powiadomienie będzie również zawierać uzasadnienie decyzji odmownej oraz informacje o sposobie jej zaskarżenia. Wnioskodawca zostanie powiadomiony na piśmie oraz, w zależności od praktyki krajowej, osobiście. Jeżeli wnioskodawca jest powiadamiany osobiście, tłumacz może zostać poproszony o wykonanie tłumaczenia ustnego.

1.3.5. Procedura w drugiej instancji: przesłuchanie odwoławcze

W przypadku decyzji odmownej lub przewidującej przyznanie innego rodzaju ochrony niż status uchodźcy wnioskodawca ma prawo do wniesienia odwołania do właściwego organu, na przykład komisji odwoławczej, sądu lub trybunału. Procedura drugiej instancji może obejmować przesłuchanie odwoławcze, które koncentruje się na kwestiach związanych z podstawami odwołania oraz na wszelkich istotnych informacjach lub obawach przedstawionych przez wnioskodawcę w odniesieniu do (pierwszej) decyzji w sprawie jego wniosku. W związku z tym przesłuchanie odwoławcze co do zasady nie jest pełnym przesłuchaniem, o ile nie jest to konieczne do podjęcia decyzji w sprawie wyniku odwołania ⁽³⁶⁾.

Zapewnienie tłumaczenia ustnego podczas przesłuchania odwoławczego zależy od przepisów krajowych.

1.3.6. Zakończenie ochrony międzynarodowej

W niektórych przypadkach krajowe organy rozstrzygające mogą być zmuszone do oceny, czy należy zakończyć ochronę międzynarodową.

Status ochrony międzynarodowej może zostać zniesiony z kilku powodów, w tym dlatego, że ochrona nie jest już potrzebna lub uzasadniona (na przykład jeśli beneficjent ponownie korzysta z ochrony swojego kraju obywatelstwa lub stałego pobytu lub nabywa nowe obywatelstwo i korzysta z ochrony tego kraju) bądź gdy nastąpiły zmiany w okolicznościach, które doprowadziły do przyznania ochrony (np. zmiany w kraju pochodzenia). Ochronę można również zakończyć, jeżeli pojawią się przesłanki wskazujące, że dana osoba powinna była zostać w pierwszej kolejności wykluczona z ochrony międzynarodowej lub że osobie tej niewłaściwie udzielono ochrony ze względu na błędną interpretację faktów lub ich pominięcie.

⁽³⁶⁾ Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR), [Procedural standards for refugee status determination under UNHCR's mandate](#) [Standardy proceduralne dotyczące określania statusu uchodźcy w ramach mandatu UNHCR], 26 sierpnia 2020 r.

W zależności od praktyki krajowej i obowiązujących przepisów prawnych procedury zakończenia ochrony międzynarodowej mogą obejmować przesłuchanie skupiające się na elementach mogących uzasadnić jej zakończenie.

1.4. Etapy przesłuchania

W niniejszej sekcji skupiono się na przeprowadzaniu przesłuchania w ramach rozpatrywania wniosku, zwanego też indywidualną rozmową (zob. rysunek 2), ponieważ jest to podstawa procedury azylowej i ten rodzaj przesłuchania najczęściej będzie wymagał twojego udziału w roli tłumacza ustnego. Należy zauważyć, że wiele kwestii jest wspólnych również dla innych rodzajów przesłuchań.

Rysunek 2. Etapy przesłuchania

1.4.1. Przygotowanie

Przed przeprowadzeniem przesłuchania osoba prowadząca przesłuchanie przygotowuje się w zależności od sprawy, etapu procedury i kontekstu, w którym odbędzie się przesłuchanie.

Osoba prowadząca przesłuchanie przygotowuje się do przesłuchania, zapoznając się z wszelkimi dostępnymi informacjami na temat sprawy i sytuacji w kraju pochodzenia wnioskodawcy. W zależności od praktyki stosowanej w danym kraju i dostępnych informacji osoba prowadząca przesłuchanie może przed przesłuchaniem przekazać ci istotne informacje na temat sprawy, tak aby można było przygotować się do tłumaczenia.

Idealny **układ miejsc siedzących** w pokoju przesłuchań stworzy linię komunikacji między osobą prowadzącą przesłuchanie a wnioskodawcą: muszą oni być w stanie widzieć się nawzajem przez cały czas. Tłumacz ustny może zostać poproszony o siedzenie w równej odległości od wnioskodawcy i osoby prowadzącej przesłuchanie, zazwyczaj w trójkątnej konfiguracji ⁽³⁷⁾, by podkreślić jego bezstronność (więcej informacji na temat bezstronności znajduje się w sekcji [2.4. Bezstronność i neutralność](#)). Zazwyczaj wszyscy siedzą wokół stołu. W pokoju przesłuchań mogą być także woda i chusteczki higieniczne. W przypadku wnioskodawców potrzebujących szczególnych gwarancji proceduralnych (na przykład wnioskodawców z niedosłuchem, wnioskodawców posługujących się językiem migowym) lub w przypadku dzieci układ w pomieszczeniu może być inny (więcej informacji na temat tłumaczenia ustnego dla tych grup można znaleźć w rozdziale [4. Tłumaczenie ustne dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji](#)).

⁽³⁷⁾ Zob. UNHCR Austria, [Handbook for Interpreters in Asylum procedures](#) [Podręcznik dla tłumaczy ustnych w procedurach azylowych], Wiedeń, 2022, s. 29.

W zależności od praktyki krajowej osoba prowadząca przesłuchanie może odprowadzić ciebie i wnioskodawcę z poczekalni do pokoju przesłuchań.

Szczegółowe informacje na temat tego, jak przygotować się do tłumaczenia ustnego pod kątem przesłuchania znajdziesz w sekcji [3.2. Przed przesłuchaniem](#).

1.4.2. Rozpoczęcie

Rozpoczynając przesłuchanie, osoba je prowadząca ma za zadanie stworzyć atmosferę zaufania, tak aby wszyscy uczestnicy czuli się komfortowo. Może to zrobić na kilka sposobów, na przykład rozpoczynając rozmowę od neutralnego tematu, aby wnioskodawca poczuł się swobodnie.

Osoba prowadząca przesłuchanie otworzy przesłuchanie, **przedstawiając się**. Może również przedstawić ciebie jako tłumacza ustnego lub poprosić cię o zrobienie tego samodzielnie. Ze względów bezpieczeństwa nie wolno przedstawiać się z imienia i nazwiska.

Osoba prowadząca przesłuchanie sprawdzi, czy ty i wnioskodawca posługujecie się tym samym **językiem** lub dialektem i czy w pełni się rozumiecie.

Osoba prowadząca przesłuchanie może **poinformować** wnioskodawcę, że:

- celem przesłuchania jest zebranie szczegółowych i wiarygodnych informacji na temat powodów ubiegania się o ochronę;
- przesłuchanie odbywa się według określonej struktury i obejmuje weryfikację danych osobowych, kraju pochodzenia, trasy podróży oraz powodów, dla których wnioskodawca opuścił swój kraj i nie chce do niego wrócić;
- wszystkie osoby biorące udział w przesłuchaniu są zobowiązane do zachowania poufności;
- tłumacz ustny jest neutralny i bezstronny i nie ma żadnego wpływu na wynik rozpatrzenia wniosku;
- wnioskodawca powinien powiedzieć, jeśli nie rozumie pytania;
- wnioskodawca ma prawo poprosić o przerwę;
- obowiązkiem wnioskodawcy jest współpraca polegająca na ujawnieniu wszystkich istotnych informacji; celowe podanie nieprawdziwych informacji może prowadzić do negatywnego rozpatrzenia wniosku.

Na tym etapie wnioskodawca jest również informowany o tym, w jaki sposób rozmowa jest **rejestrwana i protokolowana**. W zależności od praktyki krajowej przesłuchania mogą być nagrywane w formacie audio lub wideo lub dokumentowane w pisemnym protokole przesłuchania. Protokół przesłuchania może być albo pełnym zapisem (słowo w słowo), albo sprawozdaniem merytorycznym zawierającym podstawowe informacje przekazane przez wnioskodawcę podczas przesłuchania.

Osoba prowadząca przesłuchanie może również zadawać pytania dotyczące **stanu zdrowia wnioskodawcy** w celu ustalenia, czy jest on zdolny do udziału w przesłuchaniu lub czy potrzebuje szczególnych gwarancji proceduralnych.

1.4.3. Prowadzenie

W tej sekcji opisano najczęstsze techniki prowadzenia przesłuchań przyjęte w przypadku rozmów indywidualnych. W zależności od praktyki krajowej można też stosować inne techniki. Ponadto plan osoby prowadzącej przesłuchanie dotyczący danego przesłuchania może różnić się lub zmieniać w jego trakcie, ponieważ każdy wnioskodawca ma indywidualną historię i sposób opowiadania.

Osoba prowadząca przesłuchanie musi zebrać jak najwięcej szczegółowych i istotnych informacji na temat **powodów, dla których wnioskodawca ubiega się o ochronę**. W związku z tym prawdopodobnie zapyta o wszelkie istotne zdarzenia z przeszłości wspomniane przez wnioskodawcę i na przykład o to, co się wydarzyło, kiedy i gdzie wydarzenia miały miejsce, kto był ofiarą (ofiarami) i uczestnikiem (uczestnikami) wydarzeń, jakie są powody, dla których wydarzenia miały miejsce, oraz czy przedłożono jakiegokolwiek dokumenty lub dowody ich dotyczące.

Co więcej, osoba prowadząca przesłuchanie musi wiedzieć: czego obawia się wnioskodawca, jeśli wróci do swojego kraju, dlaczego uważa, że obawy te się spełnią, i kogo się obawia.

Osoba prowadząca przesłuchanie może również zadać **pytania dotyczące innych tematów**, na przykład pytania uzupełniające dotyczące cech wnioskodawcy, sposobu, w jaki był postrzegany w kraju pochodzenia, możliwości uzyskania przez wnioskodawcę ochrony w kraju pochodzenia oraz możliwości bezpiecznego dostępu wnioskodawcy do innego obszaru w kraju pochodzenia, na którym mógłby wieść życie.

Osoba prowadząca przesłuchanie zazwyczaj wprowadza temat, który ma zostać omówiony, na przykład słowami: „Teraz zadam panu/pani kilka pytań dotyczących pana/pani podróży”. Przygotowuje jasne, proste pytania, uwzględniające wiek wnioskodawcy oraz jego kontekst kulturowy i wykształcenie. Pytania będą zadawane pojedynczo. Osoba prowadząca będzie zadawać głównie pytania otwarte, zaczynające się od „Jak [...]?”, „Proszę podać (powód) [...]”, „Proszę wyjaśnić mi [...]”, „Proszę opisać [...]” itp. Pytania zamknięte będą zadawane rzadziej, zazwyczaj po to, by osoba prowadząca przesłuchanie upewniła się, czy dobrze rozumie twierdzenia wnioskodawcy. Pytania zamknięte zwykle wymagają krótkiej odpowiedzi, na przykład podania daty lub miejsca albo po prostu odpowiedzi „tak” lub „nie”. Podczas niektórych części przesłuchania osoba prowadząca przesłuchanie może pobieżnie poruszyć niektóre tematy bez ich dogłębnej analizy. Może również poprosić wnioskodawcę o wyjaśnienie niektórych aspektów jego wypowiedzi lub używanych przez niego określeń ⁽³⁸⁾.

W trakcie przesłuchania osoba je prowadząca będzie monitorować zarówno wnioskodawcę, jak i tłumacza ustnego i w razie potrzeby pozwoli im na **przerwę** (zob. sekcje [2.1. Profesjonalizm i uczciwość](#) i [3.3.4. Strategie tłumaczenia ustnego](#)).

W poniższych sekcjach przedstawiono standardowe główne części przesłuchania.

⁽³⁸⁾ Zob. [Poradnik praktyczny EASO: Przesłuchanie](#), 2014; UNHCR Austria, [Handbook for Interpreters in Asylum procedures](#) [Podręcznik dla tłumaczy ustnych w procedurach azylowych], Wiedeń, 2022, s. 32.

a) Potwierdzenie tożsamości wnioskodawcy

Ta część przesłuchania ma na celu potwierdzenie tożsamości i danych rejestracyjnych wnioskodawcy. Osoba prowadząca przesłuchanie może zadać szereg pytań dotyczących kraju pochodzenia wnioskodawcy, jego rodzinnego miasta lub okolicy miejsca zamieszkania, wykształcenia itp.

W niektórych przypadkach, na przykład w sytuacji braku dokumentów tożsamości, etap ten może zająć dużo czasu, ponieważ niektóre kwestie mogą wymagać dogłębnego zbadania lub zrozumienia.

b) Swobodna narracja

W tej części przesłuchania wnioskodawca mówi o swoich powodach ubiegania się o ochronę międzynarodową. Osoba prowadząca przesłuchanie wprowadzi tę część przesłuchania, zwracając się do wnioskodawcy o szczegółowe wyjaśnienie powodów, dla których ubiega się on o udzielenie ochrony międzynarodowej. Prawdopodobnie, aby zgromadzić jak najwięcej informacji, osoba prowadząca przesłuchanie nie będzie przerywać wypowiedzi wnioskodawcy. Wnioskodawca może jednak zostać poproszony o używanie krótkich zdań, aby można było starannie przetłumaczyć jego wypowiedzi (więcej informacji na temat tłumaczenia konsekwentnego *liaison* znajduje się w sekcji [3.3.1. Tłumaczenie konsekwentne](#)). O ile niektórzy wnioskodawcy z łatwością prowadzą swobodną narrację, o tyle inni mogą być nieśmiali lub wypowiadać się niechętnie. Osoba prowadząca przesłuchanie dostosuje odpowiednio swoją strategię przesłuchania. Osoba prowadząca przesłuchanie może również przypomnieć i podkreślić zasadę poufności, aby stworzyć atmosferę zaufania i zachęcić wnioskodawcę do otwartej wypowiedzi.

Na tym etapie przesłuchania osoba prowadząca przesłuchanie może po części powtarzać to, co powiedział wnioskodawca. Ma to pomóc wnioskodawcy w przywołaniu wspomnień. Czasami osoba prowadząca przesłuchanie może sprowadzać wypowiedź na wcześniej poruszoną przez siebie kwestię lub rozpocząć rozmowę na nowy temat.

c) Sprawdzanie

W części zwanej sprawdzaniem osoba prowadząca przesłuchanie będzie podejmować różne wątki swobodnej narracji, aby dogłębniej zbadać informacje, które wnioskodawca podał na temat swoich powodów ubiegania się o ochronę. W tej części osoba prowadząca przesłuchanie może powrócić do dowolnego tematu wspomnianego w swobodnej narracji lub dążyć do potwierdzenia któregośkolwiek z kluczowych oświadczeń wnioskodawcy. Osoba prowadząca przesłuchanie przeważnie robi wprowadzenie do każdego tematu przed zadawaniem szczegółowych pytań.

d) Wyjaśnianie niespójności

Aby wnioskodawca mógł jak najpełniej przedstawić swój wniosek, osoba prowadząca przesłuchanie musi dać mu możliwość wyjaśnienia wszelkich niespójności lub sprzeczności, które w przeciwnym razie mogłyby mieć negatywny wpływ na decyzję.

Wyjaśnienia mogą być związane z oświadczeniami wnioskodawcy lub informacjami pochodzącymi z innych źródeł.

1.4.4. Zakończenie

Na etapie końcowym osoba prowadząca przesłuchanie sprawdzi, czy wnioskodawca chce coś dodać lub czy ma jakieś pytania. Osoba prowadząca przesłuchanie może również sprawdzić, czy wnioskodawca miał problemy ze zrozumieniem.

Zgodnie z krajowymi przepisami i praktyką możliwość dodawania oświadczeń lub zadawania pytań będzie również zapewniona innym uczestnikom, takim jak doradca prawny lub opiekun wnioskodawcy.

W zależności od praktyki krajowej i od tego, czy sporządzony zostanie **pisemny protokół** przesłuchania, możesz zostać poproszony(-a) o przetłumaczenie protokołu à vista, czyli „odczytanie” go w innym języku, aby dać wnioskodawcy możliwość poprawienia i wyjaśnienia wszelkich błędów lub przypadków błędnej interpretacji ⁽³⁹⁾ (więcej informacji na temat twojej roli w tłumaczeniu à vista można znaleźć w sekcji [3.3.2. Tłumaczenie à vista](#)).

Zgodnie z praktyką krajową oraz w zależności od rodzaju przesłuchania i etapu procedury może być konieczne **podpisanie dokumentów proceduralnych**, na przykład pisemnego protokołu. W krajach, w których tłumacze ustni są zobowiązani do podania swojego imienia i nazwiska lub złożenia czytelnego podpisu, może zostać zastosowana procedura mająca na celu nieujawnienie imienia i nazwiska, jeśli mogłoby to zagrozić bezpieczeństwu tłumacza.

Osoba prowadząca przesłuchanie może następnie poinformować wnioskodawcę o **kolejnych krokach w procedurze**, takich jak: sposób powiadomienia o decyzji, konsekwencje pozytywnego rozpatrzenia wniosku, prawo wnioskodawcy do odwołania i bezpłatnej pomocy prawnej w przypadku decyzji negatywnej, sposób, w jaki wnioskodawca może przedłożyć dalsze dowody, oraz prawa, korzyści i obowiązki wnioskodawcy w oczekiwaniu na rozpatrzenie wniosku.

W zależności od praktyki krajowej osoba prowadząca przesłuchanie może odprowadzić ciebie i wnioskodawcę z pokoju przesłuchań do poczekalni lub wyjścia. Osoba prowadząca przesłuchanie może omówić z tobą przebieg tłumaczenia ustnego.

⁽³⁹⁾ Art. 17 ust. 3 dyrektywy w sprawie procedur azylowych (wersja przekształcona).

2. Podstawowe zasady tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej

Musisz wiedzieć, jak zachowywać się w różnych sytuacjach, które mogą wystąpić w pracy tłumacza ustnego w procedurze azylowej. Większość krajowych organów odpowiedzialnych za procedury azylowe przyjęła zawodowe normy etyczne lub kodeksy postępowania dla tłumaczy ustnych i najprawdopodobniej tłumacz zostanie poproszony o ich podpisanie przed podjęciem zlecenia. Wskazano w nich podstawowe zasady, których przestrzegania oczekuje się od tłumaczy ustnych przy pełnieniu tej funkcji, zarówno w pokoju przesłuchań, jak i poza nim. Wszystkie zasady, o których mowa na rysunku 3, uznaje się za mające kapitalne znaczenie. Niezastosowanie się do którejkolwiek z nich może mieć poważne konsekwencje dla procedury azylowej.

Rysunek 3. Podstawowe zasady tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej

Niniejszy rozdział pomoże ci zapoznać się z zasadami obowiązującymi tłumacza ustnego w procedurze azylowej i dostarczy wskazówek, jak najlepiej wywiązać się z zadań tłumacza. W szczególności można tu zapoznać się z:

- podstawowymi zasadami przyświecającymi pracy tłumacza ustnego, jakimi są: profesjonalizm i uczciwość, dokładność i kompletność, poufność oraz bezstronność i neutralność;
- trudnymi sytuacjami, z jakimi możesz mieć do czynienia podczas wykonywania swojej pracy, oraz wskazówkami postępowania w takich sytuacjach.

2.1. Profesjonalizm i uczciwość

Profesjonalizm odnosi się do sposobu wykonywania obowiązków przez tłumacza. O profesjonalnej postawie może świadczyć podejście i zachowanie.

Zachowanie profesjonalnej postawy podczas wykonywania obowiązków wiąże się z niesłabnącym szacunkiem wobec osób uczestniczących w procedurze. Polega również na oddzieleniu życia osobistego od zawodowego i zachowaniu profesjonalnego dystansu do tłumaczonego tematu.

Co więcej, profesjonalna postawa będzie przejawiać się przede wszystkim w twoim profesjonalnym zachowaniu. Oznakami profesjonalizmu tłumacza są punktualność i zorganizowanie, czyli punktualne przybycie na miejsce zlecenia lub terminowe informowanie organów w przypadku opóźnień lub odwołania przybycia. Należy również wykazać się profesjonalizmem przez panowanie nad emocjami oraz umiarkowane i neutralne zachowania (na przykład należy unikać okazywania zniecierpliwienia lub używania wyrażen, które mogą być interpretowane jako przekazywanie opinii, postaw lub przekonań itp.). Należy ponadto konsekwentnie robić notatki, aby wykonać dokładne i kompletne tłumaczenie ustne, przybyć na rozmowę w dobrej kondycji fizycznej i psychicznej oraz zachować otwarty umysł i neutralne nastawienie do wnioskodawcy. Profesjonalny tłumacz ustny zna również swoje ograniczenia. Bądź świadomy(-a) swojej roli oraz ograniczeń swojej wiedzy i umiejętności. Upewnij się, że wykonujesz swoją pracę najlepiej, jak potrafisz: poproś o przerwę lub odmów wykonania zlecenia, jeśli z jakiegokolwiek powodu nie jesteś w stanie wykonać go zgodnie z przyjętymi standardami.

Uczciwość oznacza okazywanie szacunku wobec wszystkich uczestników procedury i zachowywanie się w sposób właściwy, godny i pełen respektu. Dla tłumacza ustnego uczciwość oznacza przestrzeganie norm etycznych, których wymaga praca.

W szczególności niezwykle ważne jest, aby nigdy nie wykorzystywać swojej pozycji do przyjmowania pieniędzy, przysług lub korzyści w zamian za pomoc w przesłuchaniu lub innych częściach procedury azylowej. Każda podobna oferta pochodząca od wnioskodawcy powinna zostać zgłoszona organowi rozstrzygającemu lub bezpośrednio przełożonemu.

W trakcie swojej kariery tłumacza ustnego możesz mieć do czynienia z naruszeniami kodeksu postępowania przez innych uczestników procedury azylowej, takich jak inni tłumacze ustni, osoby prowadzące przesłuchania, inni pracownicy współpracujący z organem rozstrzygającym lub doradca prawny wnioskodawcy. Powinieneś(-aś) znać sposoby zgłaszania domniemych naruszeń kodeksu postępowania. Organ, który przydzielił ci pracę tłumacza ustnego, poinformuje cię o procedurach zgłaszania takich naruszeń.

Wyzwanie sytuacyjne: zdolność do tłumaczenia

Jest to trzecie przesłuchanie w tym dniu. Zaczynasz odczuwać zmęczenie, dekoncentrujesz się i tracisz cierpliwość. Od rozpoczęcia przesłuchania minęła już ponad godzina i można odnieść wrażenie, że nigdy się ono nie zakończy.

Co należy zrobić

Gdy znajdziesz się w takiej sytuacji, rozważ poproszenie o przerwę, aby odzyskać energię przed kontynuowaniem tłumaczenia. Zawsze poproś o przerwę, jeśli obawiasz się, że możesz stracić panowanie nad sobą lub że jakość tłumaczenia może obniżyć się z powodu przesłuchania, które jest dłuższe niż zakładano.

Wyzwanie sytuacyjne: radzenie sobie z krytyką

Podczas przesłuchania wnioskodawca krytykuje ciebie lub twoje tłumaczenie.

Co należy zrobić

Należy zachować spokój i tłumaczyć wszystko, co mówi wnioskodawca, w tym uwagi i ewentualne zniewagi. Odpowiedzialność za panowanie nad sytuacją spoczywa na osobie prowadzącej przesłuchanie. Jeżeli osoba prowadząca przesłuchanie stwierdzi, że brak zaufania może mieć negatywny wpływ na przesłuchanie, może poprosić cię o zaniechanie tłumaczenia. Taka ocena sytuacji nie dotyczy jakości twojego tłumaczenia, ale może być konieczna dla sprawnego przebiegu przesłuchania.

Wyzwanie sytuacyjne: przyjmowanie prezentów

Wnioskodawca widzi, że jesteście tego samego wyznania, i oferuje ci słodycze, ponieważ dziś jest święto religijne.

Co należy zrobić

Uczciwość wymaga, aby nie przyjmować żadnych prezentów ani korzyści, nawet tych niewielkich lub symbolicznych, takich jak słodycze. W takim przypadku możesz podziękować wnioskodawcy i uprzejmie wyjaśnić, że nie możesz zaakceptować upominku. Możesz zostawić słodycze na stole.

2.2. Dokładność i kompletność

Podjęcie sprawiedliwej decyzji w sprawie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej oraz zapewnienie, aby wnioskodawca mógł korzystać ze swoich praw, zależy w dużej mierze od dokładności tłumaczenia ustnego. Osoby prowadzące przesłuchania muszą dokładnie rozumieć, co mówi wnioskodawca, on zaś musi rozumieć wszystko, co mówi i o co pyta osoba

prowadząca przesłuchanie. Informacje przekazane przez wnioskodawcę podczas przesłuchania są jednym z kluczowych elementów, na podstawie których organ rozstrzygający oceni wiarygodność oświadczeń wnioskodawcy. Ocena ta będzie miała istotny wpływ na kontynuację rozpatrywania, a ostatecznie na decyzję w sprawie wniosku. W związku z tym niezwykle ważne jest, aby tłumaczone ustnie pytania osoby prowadzącej przesłuchanie i oświadczenia wnioskodawcy były jak najbardziej zgodne z oryginalnym brzmieniem i **w pełni odzwierciedlały pierwotną wypowiedź bez dodawania ani pomijania informacji**. Czasami zmiana, choćby jednego słowa lub daty, może mieć wpływ na sprawę wnioskodawcy. Istotnymi czynnikami są: kolejność kwestii poruszanych w wypowiedzi, stopień szczegółowości oraz sposób, w jaki dana kwestia została wypowiedziana. Możesz napotkać trudności w wykonaniu dokładnego i kompletnego tłumaczenia ze względu na złożoność zlecenia, ale również ze względu na charakter komunikacji międzykulturowej (zob. sekcja [3.1.2. Komunikacja międzykulturowa](#)). Zaleca się, aby osoba prowadząca przesłuchanie była na bieżąco informowana o wszelkich przeszkodach, jakie napotkasz w trakcie tłumaczenia ustnego (zob. sekcja [3.3.4. Strategie tłumaczenia ustnego](#)).

Wyzwanie sytuacyjne: unikanie dopowiedzeń

Osoba prowadząca przesłuchanie pyta wnioskodawcę: „Jakim środkiem transportu przyjechał pan tutaj dzisiaj?”. Tłumaczysz pytanie, ale zauważasz, że wnioskodawca go nie rozumie. Czy możesz dodać: „Autobusem, taksówką czy pociągiem?”.

Co należy zrobić

Dodawanie uzupełnień z własnej inicjatywy nie jest dobrą praktyką. W takim przypadku to osoba prowadząca przesłuchanie powinna interweniować i zadać dodatkowe pytania lub udzielić wyjaśnień wnioskodawcy.

Wyzwanie sytuacyjne: tłumaczenie języka figuratywnego

Wnioskodawca używa wyrażeń przenośnych, takich jak idiomy lub przysłowia, które są powszechne w jego języku, ale nie mają bezpośredniego odpowiednika w języku tłumaczenia.

Co należy zrobić

Dokładne tłumaczenie nie oznacza tłumaczenia dosłownego. Twoim celem jest jak najdokładniejsze przekazanie komunikatu, a nie jego tłumaczenie „słowo w słowo”. Wyjaśnij osobie prowadzącej przesłuchanie, że tłumaczysz wyrażenie przenośne i opisujesz komunikat za pomocą uzupełnień i parafraz. W takich przypadkach, w trosce o dokładność tłumaczenia ustnego, konieczne są uzupełnienia i modyfikacje.

Wyzwanie sytuacyjne: tłumaczenie powtórzeń

Podczas przesłuchania wnioskodawca kilkakrotnie powtarza te same informacje.

Co należy zrobić

Należy tłumaczyć wszystko, co mówi wnioskodawca, w tym powtórzenia. Nie wolno ci ignorować ani streszczać zeznań wnioskodawcy i nie ponosisz odpowiedzialności za to, co zostało powiedziane.

Wyzwanie sytuacyjne: unikanie pominięć

Podczas przesłuchania wnioskodawca wspomina jakiś szczegół, ale prosi cię, aby go nie tłumaczyć.

Co należy zrobić

W pełni tłumaczysz wypowiedzi wnioskodawcy, w tym fakt, że poproszono cię o nietłumaczenie. Osoba prowadząca przesłuchanie podejmie wówczas decyzję co do sposobu postępowania z tą informacją i może zapytać wnioskodawcę o powody, dla których nie chciał, aby dany szczegół został przetłumaczony.

2.3. Poufność

Poufność jest zasadniczym elementem całej procedury azylowej i podstawową zasadą tłumaczenia ustnego. Jeżeli poufność w procedurze azylowej nie jest zagwarantowana, nie można oczekiwać, że wnioskodawca podzieli się w otwarty i szczegółowy sposób zagrożeniami, z jakimi boryka się w kraju pochodzenia lub w obecnej sytuacji. Brak poufności może narazić na niebezpieczeństwo wnioskodawcę i jego rodzinę lub przyjaciół, w tym tych, którzy pozostają w kraju pochodzenia. Brak pełnego przestrzegania poufności naraża na szwank cały proces rozpatrywania wniosku.

Tłumacz ustny musi traktować jako poufne wszystkie informacje, do których ma dostęp podczas wykonywania pracy. Oznacza to, że **poza przesłuchaniem nie można omawiać żadnych informacji związanych z wnioskodawcą ani z treścią przesłuchania**. Nie możesz ich omawiać z podmiotami zewnętrznymi, swoimi współpracownikami, a nawet z wnioskodawcą, członkami jego rodziny, z jego doradcą prawnym lub opiekunem. Nie należy publikować w mediach społecznościowych ani przekazywać prasie żadnych stwierdzeń dotyczących jakichkolwiek informacji uzyskanych w trakcie wykonywania pracy. Pamiętaj, że ze względu na ochronę danych nie będziesz mieć dostępu do akt sprawy ani do baz danych przed przesłuchaniem, w jego trakcie ani po jego zakończeniu. Twoje zobowiązanie do zachowania poufności procedury wykracza poza okres obowiązywania twojej umowy. Oznacza to, że musisz traktować informacje jako poufne, nawet jeśli nie pracujesz już jako tłumacz ustny.

Jednocześnie należy przedsięwziąć środki ostrożności, aby ochronić swoją prywatność. W interesie własnym i w interesie procedury azylowej istotne jest również, aby chronić własne dane osobowe. Nie udostępniaj wnioskodawcom, z własnej inicjatywy lub na ich prośbę, żadnych danych osobowych dotyczących twojego pochodzenia, rodziny, życia osobistego lub miejsca zamieszkania. Skonfiguruj swoje konta i aktywność w mediach społecznościowych jako prywatne.

Wyzwanie sytuacyjne: dzielenie się informacjami z rodziną wnioskodawcy

W przerwie między przesłuchaniami podchodzi do ciebie mąż wnioskodawczynie, dla której dzień wcześniej tłumaczyłeś(-aś) ustnie. Mówi, że jego żona jest zestresowana i zaniepokojona wczorajszym przesłuchaniem, i pyta cię, jak ono przebiegło.

Co należy zrobić

Możesz wyjaśnić mu, że rozumiesz obawy jego żony, ale nie wolno ci dzielić się z nikim żadnymi informacjami na temat przesłuchań, podczas których wykonujesz tłumaczenie.

Wyzwanie sytuacyjne: dzielenie się informacjami ze współpracownikami

Podczas przerwy inny tłumacz ustny pyta cię o przesłuchanie: „Czy ta wnioskodawczynie nie jest siostrą wnioskodawczynie z zeszłego tygodnia?”. Wahasz się z udzieleniem odpowiedzi.

Co należy zrobić

Informacje uzyskane w trakcie tłumaczenia ustnego należy traktować jako poufne. Oznacza to, że nie możesz udostępniać takich informacji swojemu współpracownikowi, nawet jeśli oboje pracujecie dla tego samego organu. W takim przypadku odmawiasz udzielenia odpowiedzi swojemu koledze i mówisz mu, że takie informacje są poufne i nie możesz się nimi podzielić.

2.4. Bezstronność i neutralność

Zachowanie bezstronności i neutralności wymaga, aby tłumacz **nie opowiadał się po żadnej ze stron, nie wyrażał osobistych opinii** ani nie udzielał sugestii lub porad przed tłumaczeniem ustnym, w jego trakcie lub po jego zakończeniu. Może być tak, że identyfikujesz się ze zmaganiem wnioskodawcy lub ze sprawą, o którą walczy, lub wręcz przeciwnie – nie identyfikujesz się z jego stanowiskiem ani położeniem. We wszystkich sytuacjach należy zachować neutralną postawę wobec tego, co zostało powiedziane, nie pozwalając, by uprzedzenia wpłynęły na sposób tłumaczenia.

Stronniczość oznacza faworyzowanie określonej grupy lub uprzedzenie wobec niej oparte na pewnych poglądach lub przekonaniach. Możesz na przykład uważać, że w niektórych kulturach ludzie są bardziej punktualni niż w innych. Podobnie, możesz myśleć, że przedstawiciele niektórych kultur są bardziej pracowici niż przedstawiciele innych. Stronniczość może wpływać na nasze działania, nawet jeśli nie jesteśmy tego świadomi.

Tłumacz ustny musi być bezstronny i nieustannie musi być również postrzegany jako bezstronny przez innych, zarówno pod względem postawy, jak i zachowania. Nie możesz pozwolić, aby twoje pochodzenie, środowisko, poglądy lub przekonania wpływały na sposób, w jaki wykonujesz tłumaczenie.

Jeśli uważasz, że wnioskodawca nie postrzega cię już jako osoby neutralnej, lub jeśli czujesz, że odczuwasz zbyt dużą więź emocjonalną z danym tematem, aby móc trzymać się zasady bezstronności, wówczas należy poinformować o tym osobę prowadzącą przesłuchanie. Dotyczy to również sytuacji, gdy zdasz sobie sprawę, że miałeś(-aś) wcześniej kontakty lub powiązania z wnioskodawcą lub innymi osobami obecnymi podczas przesłuchania. W takich przypadkach do sprawy przypisany zostanie nowy tłumacz ustny.

Sytuację, w której więź z wnioskodawcą może wpływać na twoją pracę, określa się mianem **konfliktu interesów**. Jakakolwiek rzeczywista lub domniemana stronniczość lub jakikolwiek konflikt interesów może skutkować brakiem zaufania między wnioskodawcą a organami rozstrzygającymi i może negatywnie wpłynąć na procedurę azylową. Należy zgłosić wszelkie możliwe konflikty interesów i powstrzymać się od przyjęcia zlecenia w przypadku zidentyfikowania takich konfliktów.

Mówicie tym samym językiem, dlatego wnioskodawca może postrzegać cię jako kogoś, kto pomoże mu odpowiedzieć na pytania lub pomoże mu uzyskać pozytywne rozpatrzenie wniosku. I odwrotnie, wnioskodawca może również żywić wobec ciebie wrogie uczucia. Ze względu na twoje pochodzenie wnioskodawca może kojarzyć cię ze sprawcą prześladowań. Twoje zachowanie musi sygnalizować, że twoją rolą jest jedynie umożliwienie wnioskodawcy komunikowania się z organem rozstrzygającym.

Wyzwanie sytuacyjne: konflikty interesów

Podczas przesłuchania zdajesz sobie sprawę, że wnioskodawca pochodzi z twojej rodzinnej miejscowości i doskonale znasz jego rodzinę.

Co należy zrobić

Prosisz o przerwę, wyjaśniając osobie prowadzącej przesłuchanie, że masz jej coś do przekazania. Należy precyzyjnie poinformować osobę prowadzącą przesłuchanie o rodzaju powiązania z rodziną wnioskodawcy, ponieważ może ono spowodować rzeczywisty lub domniemany konflikt interesów. Osoba prowadząca przesłuchanie doradzi, w jaki sposób należy postąpić. Jeśli jednak uważasz, że nie jesteś w stanie zachować neutralności i bezstronności, należy wycofać się ze zlecenia.

Wyzwanie sytuacyjne: bycie pytany o opinię

Po zakończeniu przesłuchania osoba prowadząca przesłuchanie pyta cię, czy informacje podane przez wnioskodawcę na temat jego kraju pochodzenia są zgodne z prawdą lub czy uznajesz zeznania wnioskodawcy za wiarygodne.

Co należy zrobić

Przypominasz osobie prowadzącej przesłuchanie, że nie możesz udzielić na ten temat porad ani wyrazić opinii, ponieważ twoim jedynym zadaniem jako tłumacza ustnego jest wykonanie tłumaczenia.

Wyzwanie sytuacyjne: pozostawanie w granicach swojej roli

Tłumaczysz dla wnioskodawcy, który twoim zdaniem nie mówi prawdy. Wydaje się jednak, że osoba prowadząca przesłuchanie nie jest tego świadoma.

Co należy zrobić

Jako tłumacz ustny nie oceniasz prawdziwości ani wiarygodności przekazywanych informacji. Zachowujesz bezstronność i nie wyrażasz żadnych osobistych opinii, osądów wartościujących ani uprzedzeń.

Wyzwanie sytuacyjne: przypomnienie wnioskodawcy o swojej neutralności

Podczas przerwy w przesłuchaniu wnioskodawca próbuje nawiązać rozmowę na temat wspólnego pochodzenia etnicznego i problemów z nim związanych w kraju pochodzenia.

Co należy zrobić

Przypominasz wnioskodawcy, że twoim zadaniem jest jedynie tłumaczenie ustne, natomiast nie możesz prowadzić tego typu rozmów i że nie wolno ci ujawniać informacji o sobie. Informujesz osobę prowadzącą przesłuchanie o tej interakcji. O ile to możliwe, podczas przerw korzystaj z innej przestrzeni niż wnioskodawcy, aby uniknąć interakcji z nimi.

3. Tłumaczenie ustne podczas przesłuchania w sprawie azylu

Bycie profesjonalnym tłumaczem ustnym w procedurze azylowej wymaga przygotowania, specjalistycznej wiedzy oraz umiejętności technicznych i miękkich. Twoim głównym celem jako tłumacza ustnego podczas przesłuchania w procedurze azylowej jest zapewnienie, aby każdy uczestnik zrozumiał wszystko, co zostało powiedziane. Pamiętaj, że wnioskodawca ma prawo do sprawiedliwej i bezstronnej procedury azylowej. Zależy to po części od jakości twojego tłumaczenia. W większości przypadków wnioskodawcy mają tylko jedną szansę na wzięcie udziału w indywidualnej rozmowie w celu uzasadnienia swoich roszczeń przed organem rozstrzygającym. To sprawia, że twoje zadanie jako tłumacza jest niezwykle istotne. Jakiegokolwiek niedociągnięcia mogą mieć poważne konsekwencje dla wnioskodawcy.

W niniejszym rozdziale znajdują się wskazówki, jak przygotować się do przesłuchania i jak podczas niego tłumaczyć. W szczególności w rozdziale tym:

- przedstawiono kilka kluczowych kwestii dotyczących braku równowagi sił podczas przesłuchań, specyfiki komunikacji międzykulturowej i wyzwań z nią związanych, a także wskazówki, jak zapoznać się z terminologią niezbędną do wykonywania tłumaczeń;
- wyjaśniono metody i techniki tłumaczenia ustnego, w szczególności: tłumaczenie konsekwentne, naprzemienność wypowiedzi, sporządzanie notatek i tłumaczenie à vista;
- zawarto porady dotyczące technicznych aspektów tłumaczenia ustnego podczas przesłuchań fizycznych i zdalnych;
- naświetlono trudne sytuacje, z którymi możesz mieć do czynienia podczas wykonywania pracy, oraz zawarto wskazówki, jak zachowywać się w takich sytuacjach.

3.1. Komunikacja i język

3.1.1. Brak równowagi sił

Organ odpowiedzialny za procedury azylowe jest uprawniony do podjęcia decyzji w sprawie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego przez wnioskodawcę. Podczas procedury azylowej osoba prowadząca przesłuchanie, tłumacz ustny i każda osoba towarzysząca są obecni w roli specjalistów wykonujących swoją pracę. Wnioskodawca jest jednak obecny w bardzo osobistym charakterze: mówi o osobistych doświadczeniach, poglądach i przekonaniach podczas przesłuchania, którego wynik będzie miał znaczący wpływ na jego przyszłość.

W kontekście azylu występuje zatem **brak równowagi sił**.

- **Osoba prowadząca przesłuchanie** posiada lub jest postrzegana przez wnioskodawcę jako posiadającą uprawnienia do decydowania o rozpatrzeniu wniosku lub mająca co

najmniej silny wpływ na wynik jego rozpatrzenia. Osoba prowadząca przesłuchanie decyduje o czasie rozpoczęcia i zakończenia przesłuchania oraz kieruje przebiegiem przesłuchania, decyduje bowiem o pytaniach, które należy zadać, i zagadnieniach, które należy omówić.

- **Tłumacz ustny** może być postrzegany przez wnioskodawcę jako pracownik organu rozstrzygającego. Jako jedyna osoba w pomieszczeniu, która nie doświadcza bariery językowej, możesz być postrzegany(-a) jako osoba mająca prawo do nieujawniania informacji, ich zniekształcania lub dodawania.
- **Wnioskodawca** podczas przesłuchania nie ma z kolei żadnej władzy (lub myśli, że jej nie ma) lub jego władza jest niewielka, choć jego los zależy od wyniku przesłuchania. Wnioskodawca jest w dużej mierze zależny od osoby prowadzącej przesłuchanie pod względem zarządzania przebiegiem przesłuchania i od tłumacza pod względem przekazywania komunikatów.

Tłumacz ustny musi być świadomy tej (**domniemanej**) **nierównowagi sił**. Co więcej, twoje zachowanie nie może jej nasilać. Nie można uniknąć tych zaburzeń równowagi sił, ale ty i inne strony możecie je niwelować. Świadomość ich istnienia pozwoli ci zrozumieć okoliczności przesłuchania z perspektywy wnioskodawcy. Te kwestie stanowią podstawę całej pomocy zawartej w tym poradniku, w szczególności w kolejnych sekcjach tego rozdziału oraz w rozdziale [4. Tłumaczenie ustne dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji](#). Jeśli podejmiesz odpowiednie działania, zminimalizujesz ryzyko negatywnego wpływu nierównowagi sił na sprawę wnioskodawcy o udzielenie azylu.

3.1.2. Komunikacja międzykulturowa

Nieprawidłowo wykonane tłumaczenie ustne niesie ze sobą **ryzyko przeinaczenia** przekazywanego komunikatu. Ryzyko to wzrasta, gdy uczestnicy przesłuchania w sprawie azylu pochodzą z różnych środowisk.

Na komunikację mogą wpływać różne czynniki. Należą do nich: płeć, wykształcenie, kontekst kulturowy, społeczny, religijny, polityczny i etniczny danej osoby oraz różne inne aspekty środowiska, w którym dana osoba dorastała i żyła. Czynniki te wpływają na sposób, w jaki ludzie przekazują i rozumieją **komunikaty werbalne i niewerbalne**, często nieświadomie. Na przykład jedna osoba może być bardziej bezpośrednia w komunikacji niż inne osoby, ale też stopień formalności używanego języka może się różnić w zależności od pochodzenia danej osoby. Język niewerbalny również może się znacznie różnić i łatwo wówczas o nieporozumienia wśród rozmówców z różnych środowisk. W procedurze azylowej osoba prowadząca przesłuchanie i wnioskodawca najprawdopodobniej pochodzą z różnych środowisk. Twoje pochodzenie również będzie się różnić, w mniejszym lub większym stopniu, od pochodzenia pozostałych uczestników. Wszystkie te czynniki mogą tworzyć bariery w komunikacji i prowadzić do nieporozumień.

Wykonując tłumaczenie ustne, musisz wziąć pod uwagę wszystkie czynniki i upewnić się, że tłumaczysz nie tylko słowa, lecz także pełne ich znaczenie wynikające z kontekstu językowego i kontekstu, w którym osadzona jest dana osoba. W kolejnych sekcjach rozdziału [3. Tłumaczenie ustne podczas przesłuchania w sprawie azylu](#) i rozdziału [4. Tłumaczenie ustne dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej](#)

sytuacji niniejszego poradnika opisano techniki, które pomogą ci jak najlepiej osiągnąć ten cel. Ważne jest, aby poinformować osobę prowadzącą przesłuchanie, gdy zdasz sobie sprawę, że wyzwania w komunikacji międzykulturowej wpływają na przesłuchanie. Wzmocni to zaufanie osoby prowadzącej przesłuchanie do twojej pracy i umożliwi wszystkim uczestnikom minimalizację ryzyka wystąpienia negatywnych konsekwencji dla procedury azylowej. Zadaniem osoby prowadzącej przesłuchanie będzie wówczas podjęcie decyzji, jak postąpić w związku z przekazaną przez ciebie informacją.

Wyzwanie sytuacyjne: komunikacja międzykulturowa

Podczas przesłuchania wnioskodawca, opowiadając o wydarzeniu ze swojego życia, mówi o swoim „bracie”. Zdajesz sobie sprawę, że w środowisku, z którego pochodzi wnioskodawca, słowa „brat” używa się do określenia rodzeństwa i w szerszym znaczeniu – do określenia bliskiego przyjaciela.

Co należy zrobić

Tłumaczysz to, co powiedział wnioskodawca, dokładnie oddając użyte przez niego sformułowania, a gdy skończysz, informujesz osobę prowadzącą przesłuchanie, że chcesz poczynić uwagę do określenia użytego przez wnioskodawcę. Następnie wyjaśniasz osobie prowadzącej przesłuchanie dwa znaczenia, w jakich słowo „brat” może być używane w środowisku, z którego pochodzi wnioskodawca.

3.1.3. Terminologia

Bycie profesjonalnym tłumaczem ustnym podczas procedury azylowej wymaga **aktualizowania** i rozwijania swoich zawodowych umiejętności w dziedzinie tłumaczenia ustnego, w tym dogłębnej znajomości **języków** źródłowych i docelowych (definicje języków źródłowych i docelowych znajdują się w sekcji [3.3.1. Tłumaczenie konsekwentne](#)).

Należy również zapoznać się z istotną **terminologią** w dziedzinie azylu oraz z kontekstem krajów pochodzenia wnioskodawców i spraw, w których tłumacz może zostać poproszony o tłumaczenie. W tym celu warto regularnie i wedle potrzeb sięgać do źródeł, takich jak sprawozdania krajowe ⁽⁴⁰⁾ i artykuły informacyjne, aby lepiej zaznajomić się z terminologią dotyczącą istotnych politycznych, geograficznych i kulturowych aspektów kraju pochodzenia wnioskodawców ⁽⁴¹⁾. Możesz skupić się na podstawowej terminologii związanej z aspektami, które prawdopodobnie będą omawiane podczas przesłuchań, takimi jak podział administracyjny kraju, główne miasta i regiony, nazwy organów ścigania, powszechnie używane skrótowce, system polityczny, nazwy i akronimy partii politycznych, znaczące postacie świata polityki i religii, nazwy grup etnicznych i plemion oraz praktyki kulturowe.

Zaleca się korzystanie z **glosariuszy** pomagających w tłumaczeniu terminologii technicznej lub specjalistycznej. W zależności od kontekstu krajowego glosariusze mogą być zapewniane przez organy. Możesz także tworzyć własne glosariusze, tj. notować słowa usłyszane w trakcie

⁽⁴⁰⁾ Praktycy w dziedzinie azylu często odnoszą się do informacji o kraju pochodzenia (IKP). Istnieją publicznie dostępne bazy danych IKP i portale, takie jak [portal IKP EUAA](#) i [Refworld](#).

⁽⁴¹⁾ Można również zapoznać się ze [zbiorem terminologii EUAA dotyczącej azylu i przyjmowania](#) i pobrać go.

przesłuchań wraz z ich tłumaczeniem i porządkować je według tematów. Utwórz glosariusze dotyczące różnych rodzajów wniosków o udzielenie azylu, na przykład glosariusze dotyczące stopni wojskowych, terminów związanych z religią i terminologii odnoszącej się do orientacji seksualnej, tożsamości płciowej, ekspresji płciowej i cech płciowych, i przeczytaj te glosariusze przed wykonaniem zlecenia.

Co do zasady, przyjmując zlecenie, należy **być świadomym własnych kompetencji** i ograniczeń. Wszystkie przesłuchania różnią się od siebie i niektóre mogą wymagać określonych umiejętności. Jeśli z wyprzedzeniem otrzymasz pewne informacje na temat sprawy, w której będziesz tłumaczyć, na przykład poprzez briefing z osobą prowadzącą przesłuchanie, pozwoli ci to ocenić, jakie konkretne kompetencje mogą być potrzebne (na przykład jeśli otrzymasz informację, że będziesz tłumaczyć dla dziecka, dowiesz się tym samym, że wymaga się od ciebie umiejętności tłumaczenia ustnego dla dzieci). Przyjmuj wyłącznie zlecenia, co do których możesz zagwarantować wymaganą jakość, i pamiętaj, że odmowa wykonania tłumaczenia, którego wysokiej jakości nie jesteś w stanie zagwarantować, stanowi oznakę profesjonalizmu.

3.2. Przed przesłuchaniem

Ważne jest, aby być dobrze przygotowanym do pracy.

Twój **dress code** (zasady dotyczące ubioru) będzie twoją „wizytówką”, gdy wejdiesz do pokoju przesłuchań. Ubieraj się w sposób profesjonalny i odpowiedni. Ubiór uznawany za profesjonalny i odpowiedni może się różnić w zależności od konkretnego kontekstu, w którym pracujesz. Styl „business casual” jest jednak zwykle uważany za odpowiedni. Należy zawsze unikać noszenia ubrań przypominających mundury wojskowe lub organów ścigania bądź nawiązujących do organów ścigania, wojska lub określonej ideologii politycznej. Jeśli chodzi o symbole religijne, istnieją różne praktyki w poszczególnych krajach. Należy jednak pamiętać, że ubrania i symbole mogą oddziaływać na wnioskodawcę. W miarę możliwości należy nosić identyfikator tłumacza w widocznym miejscu.

Przed rozpoczęciem przesłuchania możesz wziąć udział w **briefingu** dotyczącym głównych aspektów sprawy, takich jak powód ucieczki wnioskodawcy i możliwe szczególne potrzeby. Przybądź na przesłuchanie z odpowiednim wyprzedzeniem, aby mieć czas na briefing, i wykorzystaj otrzymane informacje, aby przygotować się do przesłuchania pod względem technicznym i psychicznym. Możesz na przykład zapoznać się z terminami technicznymi, które mogą pojawić się podczas przesłuchania, lub przygotować się psychicznie na szczególnie długą rozmowę lub rozmowę na drażliwe i traumatyczne tematy (zob. rozdział [5. Troska o swój dobrostan](#)).

Oznaką profesjonalizmu jest przybycie na przesłuchanie ze **wszystkimi materiałami** i narzędziami, które mogą być potrzebne do sprawnego tłumaczenia ustnego. Są to na przykład: długopis i papier lub tablet; glosariusze; słownik, na wypadek gdybyś musiał(a) przetłumaczyć rzadkie lub techniczne słowo lub takie, którego nie znasz; oraz, jeśli ma to zastosowanie, cyfrowy konwerter kalendarzy i tablice lub wytyczne transliteracyjne. Zawsze upewnij się, czy możesz zabrać te narzędzia i urządzenia ze sobą do pokoju przesłuchań i korzystać z nich podczas tłumaczenia ustnego. Jeśli nie możesz zabrać ze sobą sprzętu

elektronicznego, możesz skorzystać z wersji drukowanej. Rozważ użycie znaczników stron i zakreślaczy, aby ułatwić sobie szybkie poruszanie się po tych narzędziach.

W zależności od wymogów organu upewnij się, że twój telefon komórkowy znajduje się poza pomieszczeniem, jest wyłączony lub wyciszony.

3.3. Podczas przesłuchania

Tłumaczenie konsekutywne wypowiedzi ustnych i tłumaczenie à vista tekstów pisanych to dwie metody, których będziesz używać do wykonywania tłumaczenia ustnego podczas przesłuchania w sprawie azylu. Twoje zachowanie i podejście podczas tłumaczenia ustnego powinny być zgodne z zasadami przedstawionymi w rozdziale [2. Podstawowe zasady tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej](#) i należy zapewnić, aby wszystko, co mówią uczestnicy, zostało dokładnie przetłumaczone.

3.3.1. Tłumaczenie konsekutywne

Tłumaczenie konsekutywne

Uczestnicy wypowiadają się na zmianę, pozostawiając tłumaczowi czas na tłumaczenie.

W tłumaczeniu konsekutywnym najpierw słuchasz komunikatu w języku źródłowym, a następnie, gdy mówca robi pauzę, tłumaczysz wypowiedź na język docelowy.

Język źródłowy

Język mówiącego, czyli oryginalny język, w którym tworzony jest komunikat.

Język docelowy

Język, w którym tłumacz ustny przekazuje komunikat, tj. język odbiorcy komunikatu.

Tłumaczenie konsekutywne może być tłumaczeniem liaison albo tłumaczeniem dłuższych fragmentów wypowiedzi. Tłumaczenie liaison polega zazwyczaj na tłumaczeniu jednego lub dwóch zdań natychmiast po ich wypowiedzeniu, natomiast standardowe tłumaczenie konsekutywne zakłada tłumaczenie dłuższego fragmentu złożonego z kilku zdań.

W przypadku obu metod należy uważnie słuchać, zwracać uwagę na szczegóły i robić notatki (zob. sekcja [3.3.3. Sporządzanie notatek](#)).

W procedurze azylowej zaleca się stosowanie **tłumaczenia liaison** – w trosce o dokładność i kompletność.

Tłumaczenie konsekutywne liaison ułatwia tłumaczowi zachowanie wszystkich szczegółów, a tym samym zapewnienie właściwego tłumaczenia. Tłumaczenie krótszych segmentów wypowiedzi za pomocą tłumaczenia liaison ułatwi oddanie wszystkich szczegółów wypowiedzi wnioskodawcy, w tym nazwisk, miejsc, odniesień czasowych i dokładnych relacji z wydarzeń.

Tłumaczenie konsekutywne liaison pociąga za sobą częstsze **zmiany osoby zabierającej głos**. W tłumaczeniu liaison może być trudno znaleźć naturalny rytm i moment wypowiedzi, w którym można zacząć tłumaczenie. Naprzemiennie zabieranie głosu wymaga dobrych metod i praktyki. Nawet jeśli tłumacz jest doświadczony, dla wnioskodawcy może to być pierwsze zetknięcie z rozmową za pośrednictwem tłumacza, co może stanowić wyzwanie.

Należy zwracać uwagę na intonację i język ciała wnioskodawcy oraz podążać za jego naturalnym rytmem i pauzami; jednocześnie ważne jest, aby naprzemiennosc zabierania głosu odbywała się z częstotliwością, która pozwala na tłumaczenie bez pomijania jakichkolwiek informacji lub szczegółów. Na początku sesji osoba prowadząca przesłuchanie powinna poinformować wnioskodawcę o naprzemiennosci wypowiedzi. Jest to moment, w którym możesz uzgodnić z wnioskodawcą dyskretny znak lub gest sygnalizujący, że chcesz, aby przerwał wypowiedź i umożliwił ci tłumaczenie. Jeśli podczas przesłuchania wnioskodawca nie przestrzega zasad dotyczących naprzemiennosci zabierania głosu, można poprosić osobę prowadzącą przesłuchanie o ponowne ich wyjaśnienie. Możesz również poprosić osobę prowadzącą przesłuchanie o przerwę, jeśli masz trudności z zapamiętaniem i szczegółowym przetłumaczeniem komunikatu. Jeśli znajdziesz się w sytuacji, w której musisz tłumaczyć dłuższe segmenty wypowiedzi, twoje notatki muszą być wyczerpujące, tak aby nie pominąć ani nie wypaczyć żadnych szczegółów. Jest to trudne zadanie i wymaga dużego skupienia tłumacza. Możesz ćwiczyć umiejętności tłumaczenia konsekutywnego, korzystając z poniższych zasobów.

Ćwicz umiejętności tłumaczenia konsekutywnego

Przydatnym narzędziem do ćwiczenia tłumaczenia konsekutywnego jest [Speech Repository](#) [repozytorium wystąpień] Dyrekcji Generalnej ds. Tłumaczeń Ustnych Komisji Europejskiej. Repozytorium wystąpień jest narzędziem e-uczenia się. Zawiera filmy wideo z rzeczywistymi i dostosowanymi do potrzeb przemówieniami o charakterze edukacyjnym, aby umożliwić tłumaczom ustnym i studentom kierunków translatorskich ćwiczenie i doskonalenie umiejętności tłumaczenia ustnego.

Poprawiaj swoją pamięć i tłumaczenie konsekutywne liaison

Poniższe ćwiczenia mogą przygotować umysł do lepszego zapamiętywania tego, co mówi mówca ⁽⁴²⁾.

Wariant 1

Wybierz tekst. Przeczytaj go zdanie po zdaniu. Powtórz każde zdanie bez patrzenia na tekst. W drugim kroku możesz zrobić to samo, ale tym razem tłumaczyć tekst zamiast powtarzania go w tym samym języku.

Wariant 2

Poproś kogoś o przeczytanie krótkiego tekstu lub posłuchaj lektora w telewizji, internecie lub podcaście. Poproś czytającego, aby przerywał lekturę, lub naciskaj pauzę na nagraniu co kilka zdań. Spróbuj powtórzyć dokładnie to, co powiedział mówca. W drugim kroku możesz zrobić to samo, ale tym razem tłumaczyć tekst zamiast powtarzania go w tym samym języku.

Wyzwanie sytuacyjne: zarządzanie przerywaniem wypowiedzi

Osoba prowadząca przesłuchanie nie postępuje tak, jak powinna: przerywa ci i nie pozwala dokończyć tłumaczenia wszystkich wypowiedzi wnioskodawcy.

Co należy zrobić

Przerywanie tłumaczenia ustnego może spowodować zgubienie wątku, co może mieć negatywny wpływ na tłumaczenie. Ponadto w interesie osoby prowadzącej przesłuchanie nie leży posiadanie niekompletnych informacji w protokole przesłuchania. Należy poinformować osobę prowadzącą przesłuchanie, że przerywanie sprawia, że przesłuchanie jest trudne do tłumaczenia.

3.3.2. Tłumaczenie à vista

Tłumaczenie à vista

Tłumacz ustny przekłada pisemny dokument z języka źródłowego na język docelowy.

Podczas tłumaczenia à vista czytasz po cichu tekst napisany w języku źródłowym i tłumaczysz go ustnie na język docelowy.

Tłumacz ustny w procedurze azylowej może zostać poproszony o **przetłumaczenie na głos** szeregu dokumentów. Najczęściej są to dokumenty identyfikacyjne, takie jak paszporty, prawa

⁽⁴²⁾ Więcej ćwiczeń jest dostępnych na [stronie internetowej Language Connections](#).

jazdy, krajowe dowody tożsamości i świadectwa urodzenia. Tłumacz może również zostać poproszony o przetłumaczenie odręcznie zredagowanej osobistej korespondencji, artykułów prasowych, protokołów policyjnych lub orzeczeń lekarskich i innych dokumentów prawnych.

W celu wykonania dokładnego i precyzyjnego tłumaczenia – oraz w zależności od długości i złożoności dokumentu – najlepiej poprosić osobę prowadzącą przesłuchanie o czas na przejrzanie całego dokumentu, aby zrozumieć jego kontekst, ogólną strukturę i cel lub rozwiązać z wyprzedzeniem niektóre z problemów związanych z jego tłumaczeniem. Jeżeli niektóre słowa są nieczytelne, należy poinformować o tym osobę prowadzącą przesłuchanie.

Postępuj zgodnie z instrukcjami osoby prowadzącej przesłuchanie dotyczącymi tego, co należy przetłumaczyć z danego dokumentu. Jeżeli osoba prowadząca przesłuchanie nie wskaże konkretnego fragmentu, przystąp do tłumaczenia całości. W innych przypadkach tłumacz może zostać poproszony o streszczenie dokumentu lub po prostu o przetłumaczenie niektórych jego części. W takich sytuacjach przetłumaczysz główną treść lub tylko poszczególne części zgodnie z prośbą, ale możesz również podkreślić istotne elementy, takie jak organ wydający dokument, miejsce wydania, daty i inne nazwy wymienione w dokumencie.

Zanim osoba prowadząca zakończy przesłuchanie, w zależności od praktyki krajowej tłumacz może zostać poproszony o **ponowne odczytanie wnioskodawcy protokołu lub transkrypcji** przesłuchania. Ważne jest, aby przetłumaczyć transkrypcję tak, jak jest sporządzona, a nie na podstawie tego, co pamiętasz jako wypowiedź wnioskodawcy. Jeśli zauważysz, że niektóre elementy zostały źle zrozumiane przez osobę prowadzącą przesłuchanie i zostały błędnie zapisane, nadal musisz odczytać transkrypcję wnioskodawcy w takiej formie, w jakiej została zapisana.

Wyzwanie sytuacyjne: błędy w protokole przesłuchania

Podczas zapoznawania się z protokołem przesłuchania zauważasz, że co najmniej jedna informacja w nim zawarta nie odpowiada treści twojego tłumaczenia. Wnioskodawca nie porusza tej kwestii.

Co należy zrobić

Prosisz o przerwę i zgłaszasz osobie prowadzącej przesłuchanie zauważoną rozbieżność między tłumaczeniem a protokołem przesłuchania.

Ćwicz umiejętności tłumaczenia à vista

Tłumaczenie ustne krótkiego tekstu.

Za pierwszym razem gdy wykonujesz to ćwiczenie, zacznij od wyszukania orzeczeń i podmiotów w tekście i zakreślenia ich, a następnie przetłumacz tekst. Gdy już zaznajomisz się z tą techniką, tłumacz à vista bez zakreślania.

Ćwicz, dopóki nie będziesz w stanie wykonywać tych zadań, mówiąc z normalną prędkością. Należy skupić się na podaniu zrozumiałego i dokładnego tłumaczenia tekstu. Wykonując to ćwiczenie, zacznij od prostych tekstów ze znanym ci słownictwem. Następnie możesz przejść do bardziej złożonych tekstów z terminologią techniczną.

3.3.3. Sporządzanie notatek

Podczas tłumaczenia ustnego w trakcie przesłuchania należy **robić notatki, które pomogą zapamiętać wypowiedź mówcy**, zanim przystąpisz do jej tłumaczenia na język docelowy. Dokładność i kompletność są szczególnie istotne w przypadku rozmowy indywidualnej (zob. sekcja [2.2. Dokładność i kompletność](#)). Robienie notatek podczas tłumaczenia ustnego nie oznacza zapisywania wszystkiego, co zostało powiedziane, lecz uchwycenie kluczowych elementów, które pomogą ci zapamiętać wypowiedzi mówcy i przetłumaczyć je w pełni i dokładnie.

Sporządzanie notatek to technika, która wymaga wielu ćwiczeń i w przypadku której przydatne jest szkolenie. Wymagana będzie również pewna elastyczność lub dostosowanie procesu notowania w zależności od okoliczności i tego, co najbardziej ci odpowiada. Możesz na przykład wybrać język, w którym robisz notatki, i używać symboli. Poniżej znajduje się kilka **praktycznych porad** ⁽⁴³⁾:

- używaj symboli zamiast słów;
- używaj skrótów;
- używaj słów lub wyrażień do łączenia myśli zapisanych w różnych miejscach;
- używaj symboli lub różnych znaków na potrzeby podkreślenia, potwierdzenia lub zaprzeczenia (na przykład używaj przekreślenia dla oznaczenia „nie” lub podkreślenia, aby wyróżnić jakąś myśl);
- używaj symboli lub znaków do oznaczania czasów i czasowników modalnych;
- używaj symboli odniesienia, aby uniknąć notowania tego samego dwa razy na tej samej stronie;
- używaj symboli lub określonych skrótów do wskazywania powiązań między działaniami lub zdarzeniami;
- organizuj swoje notatki na stronie w uporządkowany sposób.

⁽⁴³⁾ UNHCR Austria, [Handbook for Interpreters in Asylum Procedures](#) [Podręcznik dla tłumaczy ustnych w procedurach azylowych], Wiedeń, 2022. Zachęcamy też do zapoznania się z modułem szkoleniowym EUAA dotyczącym [tłumaczeń ustnych w kontekście azylu](#).

Przykład sporządzania notatek

Oświadczenie wnioskodawcy	Najważniejsze elementy	Notatki tłumacza ustnego
Przybyłem do Austrii samolotem 3 kwietnia 2023 r.	Kto (podmiot) Zrobił „co” (czasownik) Gdzie/kiedy/jak	Ja → łem AT 03.04.23 Samolot

Ćwicz sporządzanie notatek

Poproś kogoś o przeczytanie tekstu lub opowiedzenie czegoś albo posłuchaj lektora w telewizji, internecie lub podcaście. Rób notatki podczas wypowiedzi mówcy. Rób przerwy co kilka zdań. Spróbuj wówczas powtórzyć dokładnie to, co powiedział mówca. Przeanalizuj rezultat. Czy coś pominąłeś(-aś)? Czy coś zmieniłeś(-aś)? Spróbuj znaleźć przyczyny popełnionych błędów, aby wiedzieć, na co zwracać uwagę. Gdy będziesz gotów (gotowa), spróbuj ponownie wykonać ćwiczenie i przetłumacz ustnie to, co powiedział mówca, na język docelowy ⁽⁴⁴⁾.

3.3.4. Strategie tłumaczenia ustnego

W poniższej sekcji znajdują się wskazówki dotyczące tego, **jak wykonywać pracę tłumacza podczas przesłuchania**, jak wykorzystać w praktyce umiejętności techniczne i miękkie niezbędne do zapewnienia dokładnego i wysokiej jakości tłumaczenia ustnego oraz jak zachowywać się w sposób, którego oczekuje się od tłumacza w pokoju przesłuchań. Wykazy te nie są wyczerpujące i nie zawierają wszystkich potencjalnych okoliczności, jakie mogą wystąpić podczas tłumaczenia ustnego. Mogą one jednak służyć jako przewodnik i przypomnienie o twojej roli podczas tłumaczenia ustnego.

Wytyczne mają zastosowanie od momentu spotkania z wnioskodawcą – na przykład gdy osoba prowadząca przesłuchanie prowadzi ciebie i wnioskodawcę do pokoju przesłuchań – do momentu zakończenia przesłuchania. Podstawowe wymogi dobrego tłumaczenia ustnego to:

- wszyscy uczestnicy słyszą się wyraźnie;
- rozumiesz język i dialekt, którym posługują się wszyscy uczestnicy;
- wszyscy uczestnicy cię rozumieją.

a) Sprawdzanie rozumienia

Wprowadzająca część przesłuchania jest istotna; pozwala upewnić się, że spełnione są wszystkie niezbędne warunki.

⁽⁴⁴⁾ Zob. [Interpreter Handbook](#) [podręcznik dla tłumaczy ustnych] Kanadyjskiej Rady ds. Imigracji i Uchodźców.

- Upewnij się, że wnioskodawca i osoba prowadząca przesłuchanie w **pełni rozumieją** cię i że ty w pełni rozumiesz ich. Jeśli z jakiegokolwiek powodu tak nie jest, natychmiast poinformuj o tym osobę prowadzącą przesłuchanie.
- Powinieneś(-aś) także upewnić się, że **dobrze słyszycie i widzicie siebie nawzajem**. Sprawdź, czy układ miejsc siedzących pozwala ci zobaczyć i usłyszeć zarówno wnioskodawcę, jak i osobę prowadzącą przesłuchanie. Jeśli czynniki takie jak hałas lub ton głosu osoby mówiącej utrudniają ci dokładne usłyszenie treści wypowiedzi, musisz jak najszybciej poinformować o tym osobę prowadzącą przesłuchanie, aby można było rozwiązać ten problem. Mów wyraźnie i z odpowiednią szybkością. Upewnij się, że twoje tempo mówienia pozwoli osobie prowadzącej przesłuchanie na zapisywanie lub zawarcie w protokole tego, co tłumaczysz.

Wyzwanie sytuacyjne: rozumienie języka wnioskodawcy

Na początku przesłuchania zdajesz sobie sprawę, że wnioskodawca mówi dialektem, z którym nie jesteś w pełni zaznajomiony(-a).

Co należy zrobić

Natychmiast poinformuj osobę prowadzącą przesłuchanie, że nie jesteś w stanie w pełni zrozumieć tego dialektu i nie możesz wykonać dokładnego tłumaczenia.

Wyzwanie sytuacyjne: słyszenie wnioskodawcy i osoby prowadzącej przesłuchanie

Za oknem rozpoczynają się prace budowlane i nie wszystko dobrze słyszysz.

Co należy zrobić

Powiedz osobie prowadzącej przesłuchanie, że ze względu na hałas nie słyszysz dobrze wypowiedzi. Zachowaj przy tym przejrzystość i tłumacz wnioskodawcy to, co mówisz do osoby prowadzącej przesłuchanie.

b) Zapewnienie dokładności, precyzji i kompletności

Dokładność, precyzja i kompletność są kluczowe dla poprawności tłumaczenia podczas przesłuchania w sprawie azylu.

- Zawsze tłumacz, używając **tego samego podmiotu lub zaimka**, którego używa mówca. Na przykład, gdy wnioskodawca mówi „ja zrobiłem”, tłumacz „ja zrobiłem”, czyli mów w pierwszej osobie.
- W stosownych przypadkach należy przyjąć **rodzaj gramatyczny** rzeczowników, przymiotników lub czasowników używanych przez wnioskodawcę w odniesieniu do osób. Jeśli język źródłowy lub język docelowy nie mają tego samego rodzaju gramatycznego (np. jeśli w danym języku nie ma rodzaju żeńskiego i męskiego lub nie ma rodzaju nijakiego) i w związku z tym nie można go w pełni i dokładnie przetłumaczyć, poinformuj o tym osobę prowadzącą przesłuchanie. Do osoby

prowadzącej przesłuchanie będzie należało uzgodnienie, w jaki sposób kontynuować tłumaczenie. Na przykład jeśli wnioskodawca mówi o osobie i mówi „przyszło do mojego domu”, a w języku docelowym nie ma rodzaju nijakiego, jako tłumacz ustny musisz dokonać świadomego wyboru, czy powiedzieć „on przyszedł” czy „ona przyszła” do mojego domu. Osoba prowadząca przesłuchanie powinna zostać poinformowana o tym wyborze i zdecydować, jak postąpić.

- **Tłumacz wszystko, co zostało powiedziane przez uczestników, trzymając się jak najbliżej** oryginalnego brzmienia, **bez dodawania lub pomijania** czegokolwiek i **bez zmieniania** treści.
 - Tłumacz wszystko, co wnioskodawca mówi podczas przesłuchania, nawet jeżeli nie jest to odpowiedź na pytanie osoby prowadzącej przesłuchanie lub jeżeli wnioskodawca zwraca się bezpośrednio do ciebie. Ponadto tłumacz wszelkie powtórzenia, wszelkie oświadczenia – nawet jeżeli wydają się niedokładne lub nieistotne, dezorientujące lub nielogiczne – oraz wszelkie nieprzyjemne, wulgarne lub obraźliwe wypowiedzi. Nie jesteś odpowiedzialny(-a) za treść tego, co zostało powiedziane.
 - Tłumacz dokładnie i kompletnie pytania zadawane przez osobę prowadzącą przesłuchanie. Sposób zadawania pytania ma wpływ na udzieloną odpowiedź i istnieją powody, dla których osoba prowadząca przesłuchanie wybiera dane sformułowanie lub rodzaj pytania (zob. sekcja [1.4. Etapy przesłuchania](#)). Na przykład gdy osoba prowadząca przesłuchanie zadaje pytanie otwarte, należy je przetłumaczyć w taki sposób, w jaki je zadano. Nie należy dodawać niczego, na przykład wariantów odpowiedzi, nawet jeśli twoim zdaniem może to pomóc wnioskodawcy w zrozumieniu pytania.
 - Jeżeli osoba prowadząca przesłuchanie zadaje te same lub podobne pytania więcej niż jeden raz, należy zachować tego dokładne i pełne tłumaczenie.
 - Jeżeli czegoś nie można przetłumaczyć dosłownie na język docelowy, np. przysłowia lub idiomu, opisz to i poinformuj uczestników, że podałeś(-aś) opis.
 - Jeśli musisz sprawdzić, czy poprawnie zrozumiałeś(-aś) lub chcesz, aby któryś z uczestników powtórzył coś na potrzeby dokładnego tłumaczenia, powiedz o tym. Jeśli musisz poprosić wnioskodawcę o powtórzenie czegoś, poinformuj o tym osobę prowadzącą przesłuchanie, ponieważ musi ona być świadoma wszystkich interakcji z wnioskodawcą.
 - Zawsze tłumacz rozmowy i dialogi poboczne między osobą prowadzącą przesłuchanie a innymi osobami biorącymi udział w przesłuchaniu, na przykład doradcami prawnymi. Należy przetłumaczyć takie rozmowy dla wnioskodawcy, aby nie był wykluczony.
 - Aby zagwarantować przejrzystość wobec wszystkich uczestników, upewnij się, że wszyscy zostali odpowiednio poinformowani za każdym razem, gdy mówisz coś, co nie jest ścisłym tłumaczeniem słów uczestnika. Może to obejmować na przykład poprawienie się, jeżeli popełnisz błąd podczas tłumaczenia.
 - Jeśli chcesz powiedzieć coś z własnej inicjatywy, na przykład, że potrzebujesz przerwy, powiedz „tłumacz potrzebuje przerwy” i przetłumacz to.

- Odzwierciedlaj sposób mówienia każdego uczestnika tak dokładnie, jak to możliwe. Oznacza to, że należy **odtworzyć rejestr** (dobór słów, strukturę zdań itp.), w którym wypowiadają się uczestnicy. Na przykład jeśli używają bardzo prostego języka, musisz zrobić to samo. Jeśli natomiast, przeciwnie, używają skomplikowanego lub technicznego języka, musisz podczas tłumaczenia zrobić to samo. Oznacza to również, że nie należy starać się wyjaśniać ani upiększać struktury zdań wypowiedzianych przez uczestników.
- **Powtarzaj komunikaty w takiej samej kolejności**, w jakiej zostały wypowiedziane przez wnioskodawcę i osobę prowadzącą przesłuchanie. Pamiętaj, że nawet kolejność, w jakiej wnioskodawca coś opisuje lub opowiada, może mieć znaczenie.
- W zależności od tłumaczonego języka tłumacz może zostać poproszony o wyjaśnienie transkrypcji (lub transliteracji) nazwisk z innego alfabetu. Jeżeli są one dostępne i dozwolone w kontekście krajowym, należy skorzystać z wytycznych lub **tablic transliteracyjnych**. Jeżeli takie narzędzia lub wytyczne nie są dostępne, należy zachować należyłą staranność w transliteracji, ponieważ transliteracja nazwisk z jednego języka do drugiego może się różnić i może istnieć kilka sposobów transliteracji określonego nazwiska. W takim przypadku należy poinformować o tym osobę prowadzącą przesłuchanie.
- W zależności od praktyki stosowanej w danym organie krajowym tłumacz może zostać poproszony o **konwersję dat** między różnymi kalendarzami. Jeżeli jest to dozwolone, należy użyć cyfrowego konwertera kalendarza. Należy zawsze brać pod uwagę obie daty, zgodnie z oboma odpowiednimi kalendarzami. Aby zmniejszyć ryzyko wprowadzenia w błąd i nieporozumień podczas przesłuchania, można – w porozumieniu z osobą prowadzącą przesłuchanie – poprosić wnioskodawcę o określenie, do którego kalendarza się odnosi, gdy podaje datę lub rok.

Wyzwanie sytuacyjne: radzenie sobie z problemem rozumienia

Podczas przesłuchania pojawiły się pewne fragmenty wypowiedzi wnioskodawcy, które nie były dla ciebie w pełni zrozumiałe. Rozumiesz jednak ogólny sens tych stwierdzeń.

Co należy zrobić

Jeśli czegoś nie rozumiesz, powinieneś(-aś) poinformować o tym osobę prowadzącą przesłuchanie i dać jej znać, że musisz poprosić wnioskodawcę o powtórzenie lub wyjaśnienie wypowiedzi, aby móc w pełni zrozumieć to, co za chwilę przetłumaczysz. Prośba o wyjaśnienie jest oznaką profesjonalizmu, a nie braku kompetencji.

Wyzwanie sytuacyjne: radzenie sobie z niejednoznacznymi terminami

Wnioskodawca używa słowa, które ma więcej niż jedno znaczenie. Z kontekstu nie wynika jasno, co wnioskodawca ma na myśli.

Co należy zrobić

Poinformuj osobę prowadzącą przesłuchanie, że nie jesteś w stanie przetłumaczyć wypowiedzi, ponieważ wnioskodawca używa słowa o kilku znaczeniach. Poproś osobę prowadzącą przesłuchanie o pozwolenie na dopytanie, które znaczenie wnioskodawca ma na myśli.

Wyzwanie sytuacyjne: rozmowy poboczne

Wnioskodawca i jego doradca prawny prowadzą podczas przesłuchania rozmowę na stronie. Nie możesz jej w pełni przetłumaczyć.

Co należy zrobić

Możesz poczekać na interwencję osoby prowadzącej przesłuchanie. Możesz także podnieść rękę, aby interweniować i uprzejmie poprosić o to, by naraz zabierała głos tylko jedna osoba. Tłumaczysz to dla wszystkich uczestników.

c) Poszanowanie granic tłumaczenia ustnego

Podczas tłumaczenia przesłuchania tłumacz musi być pewien, że trzyma się swojej roli, tak aby wnioskodawca dobrze rozumiał obowiązki wszystkich osób.

- **Ogranicz swoje zadanie do tłumaczenia.** Osoba prowadząca przesłuchanie jest odpowiedzialna za przesłuchanie, a tłumacz ustny nie powinien ingerować w nie bez jej zgody. Pamiętaj, że każda osoba prowadząca przesłuchanie ma własny plan dotyczący sposobu jego prowadzenia, który może się różnić w zależności od osoby prowadzącej przesłuchanie lub sprawy. Twoim zadaniem jest skupienie się na wykonaniu poprawnego i dokładnego tłumaczenia.
- **Trzymaj się języka i dialektu, dla którego zamówiono twoje usługi.** Poinformuj osobę prowadzącą przesłuchanie, jeśli wnioskodawca w którymkolwiek momencie rozmowy mówi w języku lub dialekcie innym niż ten, o którego tłumaczenie cię poproszono i w którym miało zostać przeprowadzone przesłuchanie.
- **Nigdy nie oferuj wsparcia, nie przekazuj osobistych opinii ani porad żadnemu z uczestników, zwłaszcza w odniesieniu do rozpatrywania wniosku.** Na przykład nie odpowiadaj na pytania dotyczące sytuacji w kraju pochodzenia ani nie oceniaj wiarygodności zeznań wnioskodawcy, nawet jeśli ktoś cię o to poprosi. Możliwe, że wnioskodawca będzie zadawał ci pytania dotyczące twojego pochodzenia, przynależności etnicznej lub wyznania. Nie odpowiadaj na takie pytania i natychmiast poinformuj o tym osobę prowadzącą przesłuchanie.

Wyzwanie sytuacyjne: wnioskodawca proszący o twoją pomoc

Podczas przesłuchania osoba prowadząca przesłuchanie pyta wnioskodawcę, kiedy w jego kraju rozpoczęła się wojna. Wnioskodawca nie pamięta daty i prosi cię o pomoc.

Co należy zrobić

Nie odpowiadasz wnioskodawcy. Tłumaczysz osobie prowadzącej przesłuchanie pytanie zadane przez wnioskodawcę. Osoba prowadząca przesłuchanie wyjaśni wnioskodawcy, że nie możesz odpowiedzieć na to lub podobne pytania.

d) Zachowanie uważnego i pełnego szacunku podejścia

Zapewnienie wysokiej jakości tłumaczenia ustnego podczas przesłuchania w sprawie azylu wymaga również pewnych umiejętności miękkich, takich jak zdolność do przyjęcia uważnego, pełnego szacunku i elastycznego podejścia.

Słuchaj z uwagą wszystkich uczestników podczas przesłuchania. Oznacza to poświęcenie pełnej uwagi temu, co jest mówione, i podjęcie świadomego wysiłku, aby zapamiętać informacje. Zwracaj uwagę na sygnały niewerbalne uczestników, a także na wyrażenia i sposoby komunikacji charakterystyczne dla danej kultury. Pomoże ci to lepiej zrozumieć i przetłumaczyć ich wypowiedzi. W tym celu podczas słuchania należy patrzeć w kierunku mówcy.

Wyzwanie sytuacyjne: zwracanie uwagi na komunikację niewerbalną

Tłumaczysz dla wnioskodawcy przeciwnej płci. W twojej i jego kulturze nie wypada patrzeć takiej osobie prosto w oczy.

Co należy zrobić

Nadal patrzysz w kierunku wnioskodawcy, ale nie bezpośrednio w oczy, aby móc wykryć komunikację niewerbalną.

Twoje zachowanie powinno również przyczynić się do stworzenia atmosfery zaufania z myślą o wnioskodawcy.

- **Odnos się z szacunkiem do wszystkich wnioskodawców** i komunikuj się z nimi z wyczuciem podczas przesłuchania, zwłaszcza z osobami znajdującymi się w szczególnie trudnej sytuacji (więcej szczegółów w rozdziale [4. Tłumaczenie ustne dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji](#)).
- Niektóre sytuacje mogą wymagać radzenia sobie z wnioskodawcami, którzy są agresywni lub nie okazują szacunku. Wnioskodawcy mogą na przykład wyrażać złość z powodu charakteru przesłuchania lub niektórych zadawanych pytań. Jeśli tak się stanie, **zachowaj spokój** i unikaj angażowania się w kłótnię z wnioskodawcą. Zamiast tego tłumacz dokładnie wszystko, co mówi wnioskodawca, a jeżeli sytuacja wymknie

się spod kontroli, poproś o krótką przerwę, aby porozmawiać z osobą prowadzącą przesłuchanie na osobności.

- Może się zdarzyć, że na początku lub w trakcie przesłuchania wnioskodawca poprosi o tłumacza określonej płci, wyznania, pochodzenia etnicznego lub z danej społeczności. Może również wskazać, że czuje się niekomfortowo w kontaktach z tłumaczem ustnym. **Nie należy brać tego do siebie**, ponieważ nie jest to związane z jakością twojej pracy, lecz ze szczególnie wrażliwym charakterem wniosku o udzielenie azylu i potencjalnie traumatycznymi doświadczeniami wnioskodawcy (np. przemoc domowa, nadużycia w kontekście starć na tle etnicznym lub wyznaniowym).
- **Unikaj używania jakichkolwiek wyrażen lub niewerbalnych form ekspresji opartych na stereotypach** lub osobistych przekonaniach dotyczących wyglądu, zachowania lub relacji wnioskodawcy.

Wyzwanie sytuacyjne: kontrolowanie niewerbalnych gestów i mimiki

Podczas rozmowy wnioskodawca opowiada o popełnionym przez siebie akcie przemocy. Czujesz się głęboko poruszony(-a) i zaniepokojony(-a).

Co należy zrobić

Kontynuuj tłumaczenie i upewnij się, że twój wyraz twarzy i inne aspekty komunikacji niewerbalnej pozostają neutralne. Jeśli potrzebujesz chwili na uspokojenie się przed kontynuowaniem pracy, możesz poprosić o przerwę.

Wyzwanie sytuacyjne: agresywne zachowanie wnioskodawcy

Podczas przesłuchania wnioskodawca zaczyna wykazywać agresję słowną. Nie wiesz, jak zareagować.

Co należy zrobić

Przede wszystkim zachowaj spokój i nie bierz żadnych uwag do siebie. Należy tłumaczyć wszystko, co mówi wnioskodawca, w tym obelżywe uwagi i obraźliwy język, tak aby osoba prowadząca przesłuchanie mogła interweniować. W przeciwnym razie, w ostateczności, możesz poprosić o przerwę, podczas której możesz porozmawiać z osobą prowadzącą przesłuchanie i poprosić o dodatkowe wsparcie. Przydatne może być uzgodnienie przed przesłuchaniem z osobą, które je prowadzi, sygnału wskazującego na sytuację awaryjną, abyście oboje mogli szybko podjąć działanie.

e) Zwracanie się o przerwy w razie potrzeby

Istnieje kilka powodów, dla których przerwa podczas tłumaczenia ustnego może być konieczna.

- Niekiedy długi czas trwania przesłuchania, jego charakter, wrażliwość omawianych tematów lub zachowanie któregoś z uczestników mogą **utrudnić ci utrzymanie odpowiedniego zachowania** przez cały czas trwania przesłuchania. Jeśli znajdziesz się w obliczu takiego wyzwania, możesz poprosić osobę prowadzącą przesłuchanie o przerwę. Jest to oznaka profesjonalizmu i pomoże zachować jakość tłumaczenia.
- Rozważ zwrócenie się o przerwę za każdym razem, gdy chcesz **podzielić się uwagą z osobą prowadzącą przesłuchanie**, ponieważ nigdy nie powinno się tego robić w obecności wnioskodawcy. Należy to zrobić, jeśli dowiesz się o czymś, co może negatywnie wpłynąć na przesłuchanie lub na tłumaczenie, zarówno ze strony wnioskodawcy (np. oznaki nieufności ze strony wnioskodawcy), jak i z twojej strony (np. stronniczość).

3.4. Po zakończeniu przesłuchania

Pozbądź się w sposób bezpieczny notatek sporządzonych podczas przesłuchania, zgodnie z krajową praktyką. Nigdy nie udostępniaj nikomu swoich notatek i nie zabieraj ich ze sobą po przesłuchaniu ani nie pozostawiaj ich bez nadzoru (zob. sekcja [2.3. Poufność](#)).

Zapewnij sobie możliwość otrzymania **informacji zwrotnych** na temat swojej pracy, aby mieć świadomość obszarów, w których możesz poprawić umiejętności.

Każde przesłuchanie to **sposobność do nauki** dla ciebie jako tłumacza ustnego. W miarę jak będziesz tłumaczyć więcej przesłuchań, zdobędziesz większą wiedzę na temat tego, jak tłumaczyć tak dokładnie, jak to możliwe.

Należy **odnotować** przebieg przesłuchania po jego zakończeniu, poświęcić czas na autorefleksję i określić przyszłe działania, które mogą być konieczne do wdrożenia. Jeśli musiałeś(-aś) wyszukać słowo, którego nie znałeś(-aś), spróbuj je zapamiętać na następny raz i dodaj je do glosariusza.

Pamiętaj, aby **nigdy nie ujawniać żadnych informacji**, o których dowiedziałeś(-aś) się podczas tłumaczenia ustnego lub przez dostęp do dokumentów pisemnych – nikomu, w tym znajomym, rodzinie i innym tłumaczom. Ponadto nigdy nie udostępniaj takich informacji w mediach społecznościowych.

3.5. Tłumaczenie zdalne

Korzystanie z usług zdalnego tłumaczenia ustnego znacznie wzrasta i może stać się istotną metodą tłumaczenia ustnego. Zdalne tłumaczenie ustne przynosi szereg korzyści, takich jak zwiększenie efektywności i zmniejszenie kosztów podróży. Może to być szczególnie przydatne podczas rozmów z wnioskodawcami w odległych lokalizacjach, gdy w danym kraju lub regionie brakuje tłumaczy ustnych, podczas lockdownu lub gdy wnioskodawca został

zatrzymany. Tłumaczenie ustne na odległość wymaga jednak odmiennych metod pracy i wiąże się z konkretnymi wyzwaniami. Co do zasady nadal preferowane i zalecane jest tłumaczenie ustne w kontakcie bezpośrednim ⁽⁴⁵⁾.

Do celów niniejszego poradnika zdalne tłumaczenie ustne definiuje się jako sytuację, w której co najmniej jeden z uczestników jest podłączony za pomocą narzędzia wideokonferencyjnego, internetowej usługi połączeń głosowych lub telefonu. Procedury mogą się różnić w zależności od praktyki krajowej. Poniżej znajduje się kilka przykładów **możliwych konfiguracji** ⁽⁴⁶⁾.

- Znajdujesz się w budynku organu odpowiedzialnego za procedury azylowe, organu imigracyjnego lub granicznego, w tym samym pomieszczeniu co osoba prowadząca przesłuchanie. Wnioskodawca przebywa w innym miejscu, na przykład w ośrodku recepcyjnym, sam lub z doradcą prawnym.
- Znajdujesz się na specjalnie zainstalowanym i zabezpieczonym stanowisku pracy, oddzielnym od osoby prowadzącej przesłuchanie.
- Pracujesz w pojedynkę, z domu, za pośrednictwem wideokonferencji lub telefonu.

Sposób tłumaczenia ustnego w kontekście zdalnym zależy od wielu czynników, w tym od dostępnego sprzętu i lokalizacji wnioskodawcy, osoby prowadzącej przesłuchanie i tłumacza ustnego. Wpływ mogą mieć również przepisy prawne, szczególnie dotyczące nagrywania rozmowy.

Pamiętaj, że nawet podczas tłumaczenia zdalnego musisz zachować profesjonalizm i wziąć pod uwagę podstawowe zasady, które mają zastosowanie do tłumaczenia osobistego (zob. rozdział [2. Podstawowe zasady tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej](#)).

W poniższych akapitach znajdziesz wskazówki, jak dostosować swoje tłumaczenie do zdalnego kontekstu.

Istotne jest, aby **odpowiednio wcześniej przygotować sprzęt wymagany do zdalnego przesłuchania**.

- Przed przesłuchaniem upewnij się, że dostarczono ci wszystkie **istotne instrukcje** dotyczące sposobu, w jaki zostanie przeprowadzone tłumaczenie zdalne. Jako tłumacz ustny możesz również zachęcić organ prowadzący przesłuchanie do przekazania uczestnikom instrukcji dotyczących zdalnego przesłuchiwania przed jego rozpoczęciem.
- **Sprawdź, jak korzystać z urządzenia** wymaganego do wykonania tłumaczenia ustnego i upewnij się, że cały niezbędny sprzęt działa. Urządzenia techniczne używane w środowisku zdalnym mogą się wahać od prostych, takich jak telefon (stacjonarny lub komórkowy), komputer lub tablet, do bardziej wyrafinowanych, takich jak sprzęt wideokonferencyjny i telekonferencyjny.

⁽⁴⁵⁾ Zob. UNHCR, [Key procedural considerations on the remote participation of asylum-seekers in the refugee status determination interview](#) [Podstawowe względy proceduralne dotyczące zdalnego udziału osób ubiegających się o azyl w przesłuchaniu w sprawie ustalania statusu uchodźcy], 15 maja 2020 r.

⁽⁴⁶⁾ EUAA, [Training Catalogue](#) [katalog szkoleń], sekcja „Interpreting in the asylum context” [Tłumaczenie ustne w kontekście azylu], 2023.

- Upewnij się, że urządzenie, którego będziesz używać, **działa i jest w pełni naładowane** oraz że masz pod ręką ładowarkę na wypadek rozładowania baterii.
- Sprawdź, czy **głośnik i mikrofon** urządzenia działają. Korzystaj z **zestawu słuchawkowego** podczas tłumaczenia ustnego za pośrednictwem telefonu lub wideokonferencji (jakość dźwięku jest znacznie lepsza, korzystanie z zestawu słuchawkowego minimalizuje też ryzyko przypadkowego podsłuchania, a tym samym ryzyko naruszenia poufności przesłuchania). Należy pamiętać, że długotrwałe korzystanie z zestawu słuchawkowego ustawionego na wysoki poziom głośności może spowodować uszkodzenie słuchu. Sprawdź, czy **połączenie internetowe lub telefoniczne** jest wystarczająco dobre i bezpieczne, zgodnie z wymogami krajowymi. Należy być przygotowanym na opóźnienia między wysyłaniem a odbiorem komunikatów. Dowiedz się, z kim należy się kontaktować, aby uzyskać pomoc w rozwiązywaniu problemów technicznych. Poinformuj z wyprzedzeniem osobę prowadzącą przesłuchanie, jeśli napotkasz jakiegokolwiek problemy techniczne, których nie będziesz w stanie rozwiązać przed przesłuchaniem.
- Jeżeli tłumaczenie ustne ma być prowadzone za pośrednictwem **wideokonferencji**, korzystaj z laptopa, komputera lub tabletu – a nie telefonu komórkowego – z wbudowaną lub zewnętrzną kamerą internetową, aby zapewnić wysoką jakość i odpowiedni rozmiar obrazu. Sprawdź, czy kamera działa i czy jest ustawiona pod takim kątem, że wszyscy wyraźnie cię widzą. Upewnij się, że masz neutralne tło. Twoja twarz powinna być w pełni widoczna, podobnie jak to, że robisz notatki. Zapewnij odpowiednie oświetlenie w pomieszczeniu: jeśli przez kamerę widoczna jest tylko twoja sylwetka, musisz dostosować oświetlenie. Pamiętaj, że ubrania w paski i kropki mogą zniekształcić obraz na ekranie lub mieć efekt rozpraszający, więc unikaj ich noszenia podczas tłumaczenia za pośrednictwem wideokonferencji.
- Tłumacz może zostać poproszony o udział w krótkiej **sesji testowej** przed spotkaniem lub może poprosić o nią przed przesłuchaniem. Podczas sesji testowej możesz sprawdzić, czy twój sprzęt działa prawidłowo i czy wszyscy uczestnicy rozumieją się nawzajem. Z wyprzedzeniem uzgodnij z osobą prowadzącą przesłuchanie alternatywne środki komunikacji i sposób postępowania w przypadku problemów z łącznością lub innych problemów technicznych.

Choć zdalne przesłuchania i tłumaczenia ustne opierają się na tych samych zasadach co metoda bezpośrednia, wymagają one większej uwagi i wysiłku ze strony każdego uczestnika. Z twojej strony potrzebne będą konkretne działania, aby zapewnić sobie pracę w środowisku sprzyjającym koncentracji i poufności. Zaleca się przeprowadzenie następujących **kontroli przed przesłuchaniem**:

- upewnij się, że w pomieszczeniu **nie ma hałasu** i że **nikt nie może przypadkowo podsłuchać** przesłuchania;
- upewnij się, że jesteś **sam(a)** w pokoju i że przed drzwiami znajduje się znak „**nie przeszkadzać**”. Jest to ważne dla zapewnienia poufności i koncentracji;
- upewnij się, że **warunki pracy są komfortowe** i że masz czas na przerwę między dwoma kolejnymi zleceniami lub większą liczbą następujących po sobie zleceń;
- ustal z wyprzedzeniem z osobą prowadzącą przesłuchanie, czy chcesz **zwiększyć częstotliwość naprzemiennego zabierania głosu** lub zwiększyć **liczbę przerw**.

Podczas przesłuchania należy zadbać o podtrzymanie sprzyjających warunków.

- Podobnie jak w przypadku przesłuchań w kontakcie bezpośrednim, w przypadku przesłuchań zdalnych niezwykle ważne jest, aby wszyscy uczestnicy dobrze usłyszeli to, co zostało powiedziane. Jeżeli napotkasz jakiegokolwiek **trudności w słyszeniu lub widzeniu** pozostałych uczestników, natychmiast poinformuj o tym osobę prowadzącą przesłuchanie. Staraj się rozwiązywać wszelkie problemy na początku sesji lub jak najszybciej po ich wystąpieniu.
- Pamiętaj, że mogą wystąpić **opóźnienia** między wysłaniem a odbiorem komunikatów w trybie zdalnym. W razie potrzeby możesz przypomnieć osobie prowadzącej przesłuchanie i wnioskodawcy, aby naprzemiennie zabierali głos i pozostawili czas na tłumaczenie ustne pomiędzy wypowiedziami.

Wyzwanie sytuacyjne: obserwowanie sygnałów niewerbalnych

Brak bezpośredniego kontaktu z niektórymi uczestnikami podczas rozmowy zdalnej uniemożliwia ci, jako tłumaczowi, pełne obserwowanie ich mowy ciała, mimiki lub komunikacji niewerbalnej. Chcesz zminimalizować negatywny wpływ tej sytuacji.

Co należy zrobić

Jeżeli tłumaczenie ustne odbywa się przez telefon lub bez obrazu wideo, należy zwrócić jak największą uwagę na ton głosu lub intonację uczestników i wszelkie inne sygnały głosowe, które mogą pomóc w zrozumieniu sygnałów niewerbalnych.

Jeśli rozmowa odbywa się za pośrednictwem wideokonferencji, dostosuj kąt kamery tak, aby twoja mimika była widoczna. Możesz również poprosić osobę prowadzącą przesłuchanie o ustawienie odpowiednio swojej kamery lub kamery wnioskodawcy, gdy jest to konieczne, aby można było ich wyraźnie zobaczyć. Jeśli używasz wielu ekranów, patrz w ten z kamerą.

Wyzwanie sytuacyjne: ryzyko pominięcia wypowiedzi uczestników

Planuje się, że tłumaczenie ustne zostanie przeprowadzone zdalnie. W przeszłości takie tłumaczenie wydawało ci się szczególnie męczące i po pewnym czasie trudno ci było dokładnie zrozumieć wszystko, co powiedział wnioskodawca. Chcesz zminimalizować ryzyko wystąpienia takiej sytuacji.

Co należy zrobić

Zdalne tłumaczenie ustne wiąże się z większym ryzykiem zmian, uzupełnień i pominięć niż tłumaczenie osobiste. Aby zminimalizować to ryzyko, należy skoncentrować się jeszcze bardziej niż zwykle. Można też podjąć kilka innych działań. Na przykład przed przesłuchaniem można uzgodnić z prowadzącą je osobą, że o ile pozwala na to harmonogram, przerwy będą częstsze niż w przypadku rozmów osobistych. Podczas przesłuchania można również częściej sprawdzać, czy wnioskodawca wszystko rozumie. Ważne jest również robienie notatek.

Wyzwanie sytuacyjne: zapewnienie rotacji

Jesteś tuż po tłumaczeniu przesłuchania zdalnego. Wypowiedzi wnioskodawcy były długie, co utrudniało twoją pracę. Brakowało ci jednak pewności co do tego, jak poinstruować wnioskodawcę, aby robił pauzy. Nie chcesz znaleźć się w takiej samej sytuacji w przyszłości.

Co należy zrobić

Następnym razem postaraj się uzgodnić z osobą prowadzącą przesłuchanie przed jego rozpoczęciem sposób sygnalizowania, kiedy chcesz, aby mówcy robili pauzy (takim sposobem może być na przykład korzystanie z opcji „podniesienia ręki” dostępnej w niektórych narzędziach do videokonferencji lub wpisanie wiadomości w oknie czatu). Uzgodnijcie odpowiednie poinformowanie o tym wnioskodawcy w początkowej fazie przesłuchania.

Wyzwanie sytuacyjne: słaby sprzęt lub jakość dźwięku lub obrazu

W niedługim czasie zaplanowano przeprowadzenie zdalnego tłumaczenia. Z wcześniejszych doświadczeń wiesz, że mogą wystąpić problemy techniczne. Obawiasz się, że wpłynie to na twoją pracę i proces przesłuchania.

Co należy zrobić

Przygotuj się należycie. Upewnij się, że cały sprzęt jest w pełni sprawny i naładowany przed rozmową, a połączenie telefoniczne lub internetowe jest stabilne. Uzgodnij z wyprzedzeniem z osobą prowadzącą przesłuchanie alternatywne środki komunikacji i sposób postępowania w przypadku wystąpienia problemów. Jeżeli podczas przesłuchania pojawią się jakiegokolwiek problemy, niezwłocznie poinformuj o tym osobę prowadzącą przesłuchanie i wdrażaj ustalone z wyprzedzeniem rozwiązania. Omów możliwe rozwiązania, jeżeli nie ustalono ich wcześniej.

4. Tłumaczenie ustne dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji

Szczególne potrzeby to określenie stanu, w którym dana osoba jest narażona na krzywdę lub negatywne skutki ze względu na sytuację osobistą. Osoby ubiegające się o ochronę międzynarodową mogą znaleźć się w trudnych sytuacjach związanych ze szczególnymi potrzebami z uwagi na różne czynniki, w tym negatywne wydarzenia, których doświadczyły. Wnioskodawcy znajdujący się w szczególnie trudnej sytuacji często potrzebują opieki, wsparcia lub ochrony. Mogą również potrzebować szczególnych gwarancji, aby uczestniczyć w procedurze azylowej w taki sam sposób jak inni wnioskodawcy.

W tym rozdziale:

- wprowadzono pojęcie szczególnych potrzeb w procedurze azylowej;
- przedstawiono różne grupy wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji oraz to, w jaki sposób ich sytuacja może wpłynąć na ich zdolność do udziału w przesłuchaniach;
- zasugerowano strategie tłumaczenia ustnego dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji;
- pokazano trudne sytuacje, z którymi tłumacz może się mierzyć podczas wykonywania pracy, oraz wskazówki, jak się w nich zachować.

4.1. Szczególne potrzeby w procedurze azylowej

Większość osób ubiegających się o ochronę międzynarodową była narażona na doświadczenia lub sytuacje, które mogą prowadzić do wystąpienia szczególnych potrzeb. Osoby te opuściły swój kraj pochodzenia i porzuciły swoje dotychczasowe życie, często po doświadczeniu gróźb, przemocy lub nadużyć. W większości przypadków były narażone na niebezpieczne i niezwykle trudne sytuacje podczas podróży, także w krajach tranzytowych. W kraju azylu często znajdują się one w niepewnej sytuacji bez wyraźnych perspektyw i z ograniczonym dostępem do opieki medycznej, usług społecznych i rynku pracy.

Szczególne potrzeby mogą być również powiązane z **osobistymi okolicznościami lub cechami** wnioskodawcy, takimi jak: jego wiek (zarówno młody, jak i starszy), płeć biologiczna, płeć społeczno-kulturowa, tożsamość płciowa, orientacja seksualna, status rodzinny, środowisko kulturowe i społeczne, wykształcenie, stan zdrowia (w tym problemy ze zdrowiem psychicznym) oraz pilne zagrożenia dla bezpieczeństwa.

Wnioskodawcom można zapewnić szczególne gwarancje proceduralne, aby ich szczególna sytuacja nie wpłynęła na ich szanse na zrozumienie procedury azylowej ani na skuteczne w niej uczestnictwo. Takie gwarancje pomagają im wypełniać obowiązki i korzystać z przysługujących im praw w trakcie procedury azylowej na równi z innymi osobami. Może to wymagać szczególnej uwagi i przyjęcia dostosowanego podejścia w trakcie wykonywania

tłumaczenia ustnego. Tłumacz powinien być przygotowany psychicznie na spotkanie z osobami znajdującymi się w szczególnie trudnej sytuacji i przyczynić się do stworzenia bezpiecznego i godnego zaufania środowiska podczas przesłuchania oraz na wszystkich innych etapach procedury, w której bierze udział. Jako profesjonalny tłumacz ustny powinieneś(-aś) również zasygnalizować, kiedy czujesz, że nie możesz podjąć się takich zleceń.

4.2. Grupy znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji

Wśród wszystkich wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji można wyróżnić grupy, których zdolność do pełnego i spójnego opowiedzenia o swoich doświadczeniach oraz wyrażenia obaw i potrzeb w zakresie ochrony podczas procedury azylowej może być ograniczona. Poniżej wymieniono grupy, na które tłumacz powinien zwrócić szczególną uwagę:

- dzieci, w szczególności dzieci pozostające bez opieki i odseparowane od rodziców;
- wnioskodawcy będący lesbijkami, gejami, osobami biseksualnymi, transpłciowymi, interseksualnymi i queer (LGBTIQ);
- ofiary przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć;
- ofiary handlu ludźmi;
- ofiary tortur lub innych form przemocy;
- osoby z problemami ze zdrowiem psychicznym;
- osoby z niepełnosprawnością fizyczną lub intelektualną.

Wykaz ten nie jest wyczerpujący i czasami cechy te współistnieją, co oznacza, że ta sama osoba może znajdować się w sytuacji wymagającej szczególnej uwagi z różnych powodów, a zatem może potrzebować szczególnych gwarancji proceduralnych.

Przyjrzyjmy się bliżej wszystkim tym grupom.

4.2.1. Dzieci

Tłumacz ustny w procedurze azylowej może zostać poproszony o tłumaczenie ustne dla dzieci pozostających bez opieki, odseparowanych od rodziców lub dzieci pod opieką.

Kim jest dziecko?

Dziecko, zwane również małoletnim, to osoba w wieku poniżej 18 lat.

Kim jest dziecko pozostające bez opieki?

Dzieci pozostające bez opieki to dzieci, które przybyły do kraju azylu bez rodziców lub innych osób dorosłych za nie odpowiedzialnych lub które obecnie przebywają w kraju azylu bez rodziców lub wspomnianych osób.

Kim jest dziecko odseparowane od rodziców?

Dzieci odseparowane od rodziców to te, które zostały oddzielone od wszystkich dorosłych odpowiedzialnych za nie, ale niekoniecznie od innych krewnych. Mogą to być zatem dzieci będące pod opieką innych dorosłych członków rodziny.

Niezależnie od tego, czy dziecko jest przesłuchiwane samodzielnie, z osobą dorosłą odpowiedzialną za nie czy z osobą wspierającą, ważne jest, aby pamiętać, że dzieci są grupą w szczególnie trudnej sytuacji ze względu na ich wiek, pochodzenie i potencjalne doświadczenia. W związku z tym przesłuchania z dziećmi przeprowadza się w sposób uwzględniający potrzeby dzieci. Ma to wpływ na ciebie jako tłumacza ustnego, w tym na umiejętności, które musisz posiadać, i sposób przygotowania do pracy. Należy również zauważyć, że etap rozpoczęcia przesłuchania z dziećmi jest zazwyczaj dłuższy niż w przypadku pozostałych przesłuchań. Osoba prowadząca przesłuchanie poświęca czas na zbudowanie relacji z dzieckiem i atmosfery zaufania, na przykład przez wprowadzenie neutralnych tematów na początku przesłuchania. Może to obejmować zadawanie dziecku pytań, takich jak „Jak ci minął dzień?” i „Jaki jest twój ulubiony sport?” czy „Co najbardziej lubisz robić?”.

Komunikując się z dziećmi, należy pamiętać, że postrzeganie przez nich realiów, a także zdolność dzieci do wyrażania myśli i rozumowanie lub umiejętność wyjaśniania własnych emocji mogą być inne niż w przypadku osób dorosłych. Sposób, w jaki dzieci rozumieją wydarzenia, uczucia i emocje, przetwarzają je i o nich mówią, oraz sposób, w jaki komunikują myśli, może różnić się w zależności od ich wieku, a także etapu rozwoju, który jest różny dla każdego dziecka i zależy od jego pochodzenia, narażenia na traumatyczne doświadczenia i możliwych deficytów rozwojowych. Dzieci mogą być również szczególnie nieśmiałe lub niechętnie otwierać się przed dorosłymi, których nie znają. Mogą być również szczególnie podatne na uleganie sugestiom, dlatego zachowują się w taki sposób, jaki ich zdaniem dorośli chcieliby zobaczyć, i mówią to, co sądzą, że dorośli chcieliby usłyszeć.

Co więcej, tragiczne i traumatyczne zdarzenia mogą mieć ogromny wpływ na język dzieci, więc w kontekście przesłuchań związanych z azylem można spodziewać się fragmentarycznej i niespójnej narracji.

Więcej wskazówek dotyczących strategii tłumaczenia ustnego dla dzieci znajduje się w sekcji [4.3.3. Tłumaczenie ustne dla dzieci](#).

4.2.2. Osoby LGBTIQ

Wiele społeczeństw podtrzymuje system oparty na przekonaniu o istnieniu tylko dwóch płci – mężczyzn i kobiet – oraz ścisłej samoidentyfikacji osoby jako mężczyzny albo kobiety, a także oparty na przekonaniu o heteroseksualności jako normie (mężczyzn seksualnie lub emocjonalnie pociągają kobiety, a kobiety seksualnie lub emocjonalnie pociągają mężczyźni). Ten binarny system, znany jako system heteronormatywny, nie odzwierciedla realistycznie różnorodności płciowej w naszych społeczeństwach.

Czym jest płeć społeczno-kulturowa i czym jest płeć biologiczna?

Płeć społeczno-kulturowa to społeczny konstrukt norm, zachowań, atrybutów i ról, które społeczeństwo uważa za odpowiednie dla jednostek na podstawie płci przypisanej im przy urodzeniu.

Płeć biologiczna jest przypisywana przy urodzeniu i zazwyczaj kategoryzowana jako męska lub żeńska na podstawie anatomii zewnętrznej i innych cech płciowych, z którymi rodzi się dana osoba.

Większość społeczeństw oczekuje, że każda osoba będzie zachowywać się, ubierać i działać zgodnie z zasadami, które są ogólnie przypisywane i uważane za „naturalnie” odpowiednie dla płci biologicznej danej osoby. Wnioskodawcy LGBTIQ mogą zatem nie pasować do tych społecznie i kulturowo skonstruowanych ról i norm. Wynika to z faktu, że ich SOGIESC mogą stawiać ich poza społecznie i kulturowo skonstruowanymi kategoriami „kobiety” i „mężczyzny”.

SOGIESC

Orientacja seksualna odnosi się do głębokiego emocjonalnego, uczuciowego lub seksualnego pociągu danej osoby do osób innej płci, tej samej płci lub więcej niż jednej płci oraz odnosi się do intymnych i seksualnych relacji z nimi ⁽⁴⁷⁾.

Tożsamość płciowa odnosi się do głęboko odczuwalnego przez daną osobę wewnętrznego i indywidualnego doświadczenia płci. Tożsamość płciowa danej osoby może być taka sama jak płeć przypisana jej przy urodzeniu lub płeć przypisana jej przez społeczeństwo albo może się od nich różnić. Obejmuje to osobiste odczuwanie ciała i inne metody ekspresji, takie jak wygląd, ubiór, mowa i sposób zachowania.

Ekspresja płciowa odnosi się do sposobu, w jaki dana osoba wyraża, komunikuje i pokazuje innym swoją tożsamość płciową. Może wyrażać swoją płeć poprzez fryzurę, ubiór, dodatki i sposób zachowania. Ekspresja płciowa danej osoby może, ale nie musi odpowiadać jej tożsamości płciowej lub płci przypisanej jej przy urodzeniu.

Cechy płciowe odnoszą się do chromosomów, anatomii, hormonów i narządów rozrodczych danej osoby.

LGBTIQ

Lesbijka: kobieta odczuwająca pociąg seksualny lub emocjonalny do kobiet ⁽⁴⁸⁾.

Gej: mężczyzna odczuwający pociąg seksualny lub emocjonalny do mężczyzn. Inne osoby, które odczuwają pociąg seksualny do osób tej samej płci kulturowej lub do więcej niż jednej płci kulturowej, również mogą określać siebie słowem „gej”.

Osoba biseksualna: osoba odczuwająca pociąg seksualny lub emocjonalny do osób więcej niż jednej płci kulturowej.

Osoba transpłciowa: osoba, której tożsamość lub ekspresja płci kulturowej odbiega od płci przypisanej jej przy urodzeniu.

Osoba interseksualna: osoba, która urodziła się z cechami płciowymi niepasującymi do typowej definicji mężczyzny lub kobiety. Cechy płciowe są obecne od urodzenia, ale osoby mogą zdać sobie sprawę z interseksualności ich ciała w różnych momentach swojego życia: po urodzeniu, w dzieciństwie, w okresie dojrzewania, a nawet w wieku dorosłym.

Osoby queer: określenie queer, kiedyś używane jako obraźliwe, przywróciły do użytku osoby, które identyfikują się jako nienależące do tradycyjnych kategorii płci kulturowej „męskiej” i „żeńskiej” lub kategorii przestrzegających heteronormatywnych norm społecznych.

⁽⁴⁷⁾ Definicje te stanowią uproszczone wersje definicji dostępnych w ILGA-Europe, „[Our Glossary](#)” [Nasz glosariusz], 2023.

⁽⁴⁸⁾ Definicje te stanowią uproszczone wersje definicji dostępnych w ILGA-Europe, „[Our Glossary](#)” [Nasz glosariusz], 2023.

W wielu krajach SOGIESC może być źródłem obawy wnioskodawcy przed prześladowaniem.

Tożsamość i orientacja seksualna odzwierciedlają niektóre z najważniejszych aspektów naszego życia: to, za kogo się uważamy, kogo kochamy i kto nas pociąga. Wiele osób nie czułoby się komfortowo, dzieląc się tymi osobistymi aspektami swojego życia z osobami, których nie znają. Z tego samego powodu nie wszyscy wnioskodawcy LGBTIQ są gotowi rozmawiać o swojej tożsamości i osobistych doświadczeniach.

Co więcej, wnioskodawcy LGBTIQ bardzo często pochodzą ze społeczeństw, w których nie zostali zaakceptowani ze względu na swoje SOGIESC. Wiele osób LGBTIQ zostało poddanych stygmatyzacji, zniewagom słownym, nękanii, marginalizacji, dyskryminacji i przemocy. Wiele z nich spotyka się również z dyskryminacją ze strony organów ścigania i systemu ochrony zdrowia, gdy szukają pomocy z powodu znęcania się nad nimi. Wielu wnioskodawców pochodzi z krajów, w których orientacja nieheteroseksualna oraz tożsamość transpłciowa i niebinarna są karane. W związku ze swoimi negatywnymi doświadczeniami w krajach pochodzenia lub w innych poprzednich miejscach zamieszkania osoby te mogą nie ufać organom reprezentowanym przez osobę prowadzącą przesłuchanie, a nawet tobie jako tłumaczowi ustnemu. Co więcej, wiele z tych osób mogło nigdy wcześniej nie mówić o swoim SOGIESC z powodu tych obaw. Mogą nie wiedzieć, jakie prawa faktycznie przysługują im w kraju azylu, i mogą nie otrzymać wsparcia ze strony swojej społeczności w kraju azylu.

Bycie postrzeganym jako osoba, której SOGIESC nie jest zgodne z istniejącymi normami, i bycie narażonym na sankcje z powodu nieheteroseksualnej orientacji bądź tożsamości transpłciowej lub niebinarnej może być traumatyczne i prowadzić do szeregu konsekwencji dla danej osoby. Takie konsekwencje mogą obejmować uwewnętrzną homofobię i transfobię, czyli mówiąc inaczej, nieakceptowanie siebie lub pogardzanie sobą, poczucie wstydu i winy oraz problemy ze zdrowiem psychicznym. Mogą one silnie wpływać na zdolność wnioskodawcy do przedstawienia powodów ubiegania się o ochronę międzynarodową i utrudniać wnioskodawcom LGBTIQ wczesne, otwarte i jasne przedstawienie powodów ubiegania się o azyl ⁽⁴⁹⁾.

Istotne jest również, aby tłumacz ustny rozumiał, jak ważne są **samookreślenie i samoidentyfikacja**, tzn. umożliwił wnioskodawcom swobodne określenie samych siebie i opisanie się za pomocą własnych słów i preferowanych zaimków. Jest to szczególnie istotne w kontekście azylu, ponieważ w wielu kulturach nie ma dokładnych odpowiedników pojęć płci społeczno-kulturowej, orientacji seksualnej, ekspresji płciowej itp.

Należy również zdawać sobie sprawę z pełnej złożoności i **różnorodności tożsamości** i cech ludzkich. W tym kontekście niezbędny jest otwarty umysł i wrażliwe podejście do wszelkiego rodzaju różnorodności. Tylko osoba, której to dotyczy, może przedstawić swoje rozumienie własnej seksualności lub płci. Jednocześnie należy pamiętać, że nawet same osoby LGBTIQ mogą mieć poważne trudności ze zrozumieniem, akceptowaniem, ujawnianiem i wyjaśnieniem swojej orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej, a także ze znalezieniem w tym celu

⁽⁴⁹⁾ UNHCR, [Guidelines on International Protection No. 9: Claims to refugee status based on sexual orientation and/or gender identity within the context of Article 1A\(2\) of the 1951 convention and/or its 1967 protocol relating to the status of refugees](#) [Wytyczne dotyczące ochrony międzynarodowej nr 9: wnioski o nadanie statusu uchodźcy ze względu na orientację seksualną lub tożsamość płciową w kontekście art. 1A ust. 2 Konwencji dotyczącej statusu uchodźców (1951 r.) lub protokołu do tej konwencji (1967 r.)], 23 października 2012 r.

neutralnych słów. Zdarza się to szczególnie wtedy, gdy osoby LGBTIQ pochodzą z kontekstów społeczno-kulturowych wrogo nastawionych do takiej różnorodności.

Więcej wskazówek dotyczących strategii tłumaczenia ustnego dla wnioskodawców LGBTIQ znajduje się w sekcji [4.3.4. Tłumaczenie ustne dla osób LGBTIQ](#).

4.2.3. Ofiary przemocy seksualnej i przemocy ze względu na płeć

Niektórzy wnioskodawcy mogli być ofiarą przemocy ze względu na płeć i składać wnioski związane z płcią.

Czym jest przemoc ze względu na płeć?

Przemoc ze względu na płeć odnosi się do każdego rodzaju krzywdy wyrządzonej osobie ze względu na jej faktyczną lub postrzeganą płeć biologiczną lub społeczno-kulturową, orientację seksualną, tożsamość płciową lub ekspresję płciową. Może ona przybierać różne formy, w tym przemocy fizycznej, ekonomicznej, seksualnej i psychologicznej.

Przemoc ze względu na płeć opiera się na braku równowagi sił i może obejmować takie czyny, jak:

- przemoc psychiczna, fizyczna lub seksualna, w tym zgwałcenie;
- przemoc domowa i przemoc w rodzinie;
- przemoc w imię honoru;
- przymusowa ciąża, sterylizacja lub aborcja;
- okaleczanie/wycinanie żeńskich narządów płciowych;
- dyskryminacja społeczna i prawna.

Przemoc seksualna i przemoc ze względu na płeć mogą być tematem tabu w wielu kulturach. W związku z tym osoby doświadczające przemocy ze względu na płeć mogą czuć się zawstydzone lub winne, obawiać się, że ich doświadczenia zostaną ujawnione rodzinom, bać się odrzucenia lub mieć problemy z zaufaniem. Co więcej, dorastając i żyjąc w społeczeństwie, w którym dyskryminacja lub przemoc ze względu na płeć mogą być społecznie i kulturowo akceptowane, osoby te mogły również uwewnętrznić taką akceptację. Należy pamiętać, że ze wszystkich powyższych powodów osobom, które doświadczyły takiej przemocy, może być bardzo trudno o niej mówić i poinformować o potrzebie ochrony międzynarodowej.

4.2.4. Ofiary handlu ludźmi

Wnioskodawcy bez względu na płeć i wiek mogą być ofiarami handlu ludźmi.

Czym jest handel ludźmi?

Handel ludźmi jest poważnym przestępstwem i naruszeniem praw człowieka polegającym na werbowaniu, transporcie lub przyjmowaniu osób za pomocą środków wprowadzających w błąd lub środków przymusu w celu przymusowej pracy lub wyzysku. Handel ludźmi może przybierać różne formy, takie jak wykorzystywanie seksualne, w tym prostytutka, przymusowa praca lub służba, niewolnictwo/poddaństwo, przymusowa przestępczość (kradzież kieszonkowa, handel narkotykami itp.) oraz usuwanie narządów.

Ofiary handlu ludźmi często otrzymują groźby, w formie zastraszania lub szantażu, od handlarzy ludźmi, skierowane do nich samych lub członków ich rodzin w kraju pochodzenia lub azylu. Należy mieć świadomość, że ofiary handlu ludźmi mogą zachowywać się w bardzo powściągliwy sposób, a niekiedy agresywnie. Ich stan zdrowia może być zły. Mogą również nie uznawać się za ofiary, ponieważ brakuje im informacji lub zostały błędnie poinformowane o przysługujących im prawach oraz o tym, że handel ludźmi jest przestępstwem, lub postrzegają przemoc i wyzysk jako zwykłe elementy życia. Takie osoby mogą być bardzo nieufne ze względu na swoje doświadczenia i niezwykle podejrzliwe wobec władz.

4.2.5. Ofiary tortur lub innych form przemocy

Doświadczenie tortur lub innych form poważnej przemocy może radykalnie wpłynąć na fizyczny lub psychiczny dobrostan ofiary. Należy pamiętać, że konsekwencje takich wydarzeń często są nadal obecne, gdy ofiara dotrze do kraju azylu, i mogą mieć wpływ na zdolność i gotowość wnioskodawcy do komunikowania się podczas przesłuchania. Poniżej przedstawiono typowe skutki, których mogą doświadczyć ofiary tortur lub innych form przemocy, oraz stosowane przez nie mechanizmy radzenia sobie z sytuacją:

- tortury lub inne formy poważnej przemocy mogą zniszczyć odporność danej osoby i jej zaufanie do innych oraz zaszkodzić stosunkom międzyludzkim;
- osoby poddane torturom lub innym formom poważnej przemocy mogą doświadczyć całkowitej utraty zaufania, w szczególności do władz, ponieważ często to one były sprawcami;
- często czują się samotne, odizolowane i wykluczone ze społeczeństwa;
- mogą czuć się winne lub wstydzić się tego, co im się przydarzyło;
- mogą stosować mechanizmy radzenia sobie z sytuacją, takie jak wyparcie i unikanie, aby poradzić sobie ze swoimi doświadczeniami;
- mogą cierpieć na stresowe zaburzenie pourazowe, depresję i inne schorzenia, takie jak przewlekły ból, intruzywne wspomnienia, zaburzenia snu i inne zaburzenia psychosomatyczne;
- dla ofiar ważne może być poczucie kontroli, ponieważ gdy były narażone na tortury lub inne formy poważnej przemocy, doświadczyły skrajnej utraty kontroli⁽⁵⁰⁾.

⁽⁵⁰⁾ Zob. moduł szkoleniowy EUAA dotyczący [tłumaczeń ustnych w kontekście azylu](#).

Z powyższych powodów w wielu przypadkach ofiarom trudno jest komunikować się i koncentrować na prowadzeniu narracji. Należy pamiętać, że w konsekwencji ich historie mogą być fragmentaryczne i wydawać się niekompletne, kiepskie lub niespójne.

4.2.6. Osoby borykające się z problemami ze zdrowiem psychicznym

Wnioskodawcy mogą doświadczać zaburzeń zdrowia psychicznego w reakcji na różne tragiczne i traumatyczne sytuacje i wydarzenia życiowe. W przypadku tych wnioskodawców przywołanie traumatycznych wspomnień podczas przesłuchania może wywołać stres psychiczny. Inni wnioskodawcy mogą cierpieć na zaburzenia zdrowia psychicznego, takie jak depresja, stresowe zaburzenie pourazowe i choroba afektywna dwubiegunowa, które mogą, ale nie muszą, być spowodowane konkretnymi wydarzeniami w ich kraju ojczystym lub podczas podróży, a stres spowodowany ich niestabilną sytuacją w kraju azylu może je nasilać.

Należy pamiętać, że wnioskodawcy borykający się z problemami zdrowia psychicznego mogą mieć mniejszą zdolność do radzenia sobie ze stresującymi sytuacjami, takimi jak przesłuchania w sprawie azylu. W zależności od konkretnych uwarunkowań osobistych i psychicznych, osoby te mogą stać się agresywne, jeśli czują, że nie są w stanie poradzić sobie z sytuacją. W innych przypadkach mogą doświadczać ataków paniki jako reakcji na stres. Czasami, jeśli czują się zestresowane, mogą zamilknąć i odmówić odpowiedzi na dalsze pytania. Częściej mogą po prostu nie być zdolne do udzielania odpowiedzi na pytania w sposób, jakiego się od nich oczekuje. Ich język może być niespójny, a ich narracja fragmentaryczna. Mogą udzielać odpowiedzi, które tłumacz może uznać za nietypowe.

4.2.7. Osoby z niepełnosprawnością fizyczną lub intelektualną

Wnioskodawcy z niepełnosprawnością fizyczną mogą doświadczać różnych trudności, w tym problemów ze wzrokiem lub słuchem. W związku z tym może być wymagana inna konfiguracja miejsc siedzących, na przykład w której tłumacz i osoba prowadząca przesłuchanie siedzą bliżej wnioskodawcy, czy też konieczne mogą być częstsze przerwy, mówienie głośniej lub specjalne rozwiązania techniczne. Taka sytuacja może mieć miejsce również w przypadku osób starszych, które mają jakiegokolwiek problemy ze słuchem lub wzrokiem.

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną mają ograniczone funkcje i umiejętności poznawcze. Takie ograniczenia wpływają na ich zdolność do rozumienia informacji, umiejętności językowe, umiejętności komunikacyjne oraz ich zdolność do przestrzegania zasad. W rezultacie wnioskodawcy z niepełnosprawnością intelektualną mogą mieć trudności ze zrozumieniem pytań zadawanych podczas przesłuchania oraz z udzieleniem uporządkowanych, jasnych lub spójnych odpowiedzi. Z tych powodów osoba prowadząca przesłuchanie może być zmuszona do dostosowania technik przesłuchiwanie i sposobu zadawania pytań, tak aby ułatwić wnioskodawcy zrozumienie i jego konstruktywny udział w przesłuchaniu. Osoba prowadząca przesłuchanie może używać przystępniejszego języka, tj. posługiwać się krótkimi i prostymi zdaniami, które tłumacz musi odzwierciedlić w tłumaczeniu. Osoba prowadząca przesłuchanie może unikać stosowania terminów abstrakcyjnych i idiomów. Może mówić wolniej niż zwykle, używać mniej pytań otwartych i częściej niż zwykle sprawdzać, czy wnioskodawca rozumie wypowiedzi. Może regularnie powtarzać pytania i dawać wnioskodawcy więcej czasu na udzielenie odpowiedzi. Może

również ilustrować swoje pytania zdjęciami, obrazami i mową ciała, w tym mimiką i tonem głosu.

4.3. Strategie tłumaczenia ustnego dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji

Należy pamiętać, że zarówno osoba prowadząca przesłuchanie, jak i tłumacz ustny muszą być przygotowani do komunikowania się ze wszystkimi grupami wymienionymi w sekcji [4.2. Grupy znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji](#). W tej sekcji przedstawiono odpowiednie strategie i postawy oraz umiejętności przydatne do tłumaczenia ustnego dla wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji.

Strategie te są istotne dla wszystkich wnioskodawców ubiegających się o ochronę międzynarodową, a tym bardziej dla wnioskodawców o szczególnych potrzebach. Oprócz tych strategii zastosowanie mają wszystkie zalecenia omówione w rozdziałach [2. Podstawowe zasady tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej](#) i [3. Tłumaczenie ustne podczas przesłuchania w sprawie azylu](#).

4.3.1. Współtworzenie atmosfery zaufania

Ważne jest zbudowanie profesjonalnej relacji z wnioskodawcą, opartej na empatii, zaufaniu i szacunku. Tłumacz ustny jest również odpowiedzialny za współtworzenie wspierającego środowiska podczas przesłuchań w sprawie azylu z osobami znajdującymi się w szczególnie trudnej sytuacji.

- Należy pamiętać, że każdy wnioskodawca jest inny i że ta **różnorodność** będzie miała wpływ na ekspresję danej osoby i sposób, w jaki postrzega ona sytuację przesłuchania. Traktuj wnioskodawcę z szacunkiem i godnością, niezależnie od jego doświadczeń, problemów i zachowania. Zachowaj otwartość, unikaj stereotypów, bądź świadom(a) własnego nastawienia i uprzedzeń wobec wszystkich wnioskodawców i uważaj, aby nikogo nie szufladkować.
- Zawsze miej świadomość **komunikacji niewerbalnej** i upewnij się, że twoja mowa ciała, gesty i mimika są uważne i neutralne. Nie pozwól, aby twoja ekspresja niewerbalna pokazywała emocje lub uczucia, szczególnie jeśli wypowiedzi wnioskodawców wpływają na ciebie w negatywny sposób. Zwracaj uwagę na swoją mowę ciała, mimikę i gesty, aby nie wywoływać u wnioskodawców poczucia wstydu lub zagrożenia.
- **Przyjmij empatyczną i neutralną postawę.** Nieneutralne postawy – na przykład te przejawiające autorytarność, zniecierpliwienie, zaskoczenie, znudzenie lub rozbawienie – mogą sprawić, że wnioskodawcy poczują się niekomfortowo lub będą nieufni. Wykazuj empatię i czynnie angażuj się w uważne słuchanie, na przykład używając niewerbalnych znaków, takich jak kiwanie głową, patrzenie na mówcę lub sygnały głosowe, np. „mhm”, aby potwierdzić, że rozumiesz. Jeśli czujesz, że wnioskodawca jest wobec ciebie nieufny, poproś osobę prowadzącą przesłuchanie o przerwę i zasugeruj powtórzenie wnioskodawcy, że zarówno ty, jak i osoba prowadząca

przesłuchanie przestrzegacie zasad poufności i że powinien czuć się swobodnie, wyrażając swoją tożsamość, uczucia lub przeszłe doświadczenia.

Wyzwanie sytuacyjne: przyjęcie postawy neutralnej i okazywanie empatii

Podczas przesłuchania wnioskodawca jest poruszony i wybucha płaczem.

Co należy zrobić

Zwracaj uwagę na swoją ekspresję niewerbalną. Zachowaj neutralną postawę, nie okazując żadnych oznak dyskomfortu, zniecierpliwienia czy innych uczuć. Możesz jednocześnie okazać empatię, utrzymując np. otwartą postawę ciała (nie krzyżując rąk, nie odwracając się plecami itp.) i zniżając wzrok.

4.3.2. Współpraca z wnioskodawcą i osobą prowadzącą przesłuchanie

- To **nie na tobie spoczywa odpowiedzialność za prowadzenie rozmowy** – jest to zadanie osoby prowadzącej przesłuchanie. Nie zachęcaj wnioskodawców do kontynuowania wypowiedzi i nie okazuj zniecierpliwienia, jeśli się wahają lub szukają słów. Na przykład osoby LGBTIQ lub osoby, które doświadczyły przemocy ze względu na płeć, mogą potrzebować czasu, aby się otworzyć. Pamiętaj, że musisz poradzić sobie z długim milczeniem i pauzami.
- Jeśli wnioskodawcy otworzyli się i są w stanie opowiedzieć o tym, co się im przytrafiło, staraj się nie przerywać im, jeśli to możliwe, o ile nadal pozwala to na dokładne tłumaczenie. **Sporządzanie notatek** pomoże ci łatwiej przypomnieć sobie to, co zostało powiedziane. Jest to szczególnie istotne w przypadku wnioskodawców znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, osób z zaburzeniem funkcji poznawczych, osób starszych i osób mierzących się z problemami ze zdrowiem psychicznym.
- Staraj się **jak najściślej** uchwycić narrację wnioskodawcy, nawet jeśli jest ona fragmentaryczna, niespójna lub wnioskodawcy brakuje słów.
- **Nie ingeruj** w metody prowadzenia przesłuchania stosowane przez osobę, która je prowadzi. Postaraj się jak najdokładniej przetłumaczyć pytania osoby prowadzącej przesłuchanie. Jeżeli wnioskodawca jest dzieckiem, nie upraszczaj ani nie modyfikuj języka używanego przez osobę prowadzącą przesłuchanie, dlatego że uważasz go za bardziej zrozumiały dla dziecka. Ponadto nie należy podczas tłumaczenia bardziej komplikować języka używanego przez dziecko, na potrzeby osoby prowadzącej przesłuchanie.
- Zapoznaj się z odpowiednią **terminologią** we wszystkich językach, z którymi pracujesz. Terminy techniczne, które mogą obejmować części ciała, terminy medyczne i psychologiczne oraz terminy związane z orientacją seksualną i płcią, mogą być szczególnie ważne dla niektórych grup znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji.
- Staraj się w miarę możliwości **uniknąć zakłócających bodźców** (takich jak klikanie długopisem, przesuwanie krzeseł, powtarzające się potrząsanie stopami i rysowanie).
- **Mów głośniej** do osób z niedosłuchem i **wolniej i wyraźniej** do osób z niepełnosprawnością intelektualną.

4.3.3. Tłumaczenie ustne dla dzieci

- **Język dzieci** może nie być bardzo rozwinięty, w zależności od ich wieku i stopnia dojrzałości. Tłumacz to, co mówią, tak dokładnie, jak to możliwe, bez zmiany rejestru lub dostosowywania języka, i nie staraj się odzwierciedlić sposobu, w jaki dorośli wyrażają swoje myśli i uczucia. Nie przeformułuj ani nie poprawiaj narracji dzieci.
- Nie proś dzieci o rozwinięcie ani o ocenę ich wypowiedzi. **Przeprowadzenie rozmowy jest rolą osoby prowadzącej przesłuchanie.**
- Dzieci są szczególnie podatne na **sugestie**. Upewnij się, że w tłumaczeniu nie używasz sugestywnych sformułowań lub intonacji.
- Dzieci mogą czuć się szczególnie **onieśmiałe przez dorosłych**. Przyjmij przyjazną i empatyczną postawę sprzyjającą stworzeniu atmosfery zaufania.
- **Staraj się odzwierciedlać język** osoby prowadzącej przesłuchanie. Poinformuj osobę prowadzącą przesłuchanie, kiedy z powodu kontekstu kulturowego i językowego dziecka czujesz potrzebę użycia konkretnego terminu lub wyrażenia, aby lepiej przetłumaczyć to, co mówi osoba prowadząca przesłuchanie.
- Bądź **uważnym słuchaczem** i wysyłaj pozytywne sygnały do dzieci, aby poczuły się spokojnie i komfortowo w szczególnej sytuacji, jaką jest przesłuchanie.
- Bądź gotowy(-a) na dostosowanie się do **innej konfiguracji miejsc siedzących** niż zwykle. W niektórych przesłuchaniach mogą uczestniczyć dodatkowe osoby, takie jak opiekun/przedstawiciel prawny dziecka. Do przeprowadzania przesłuchań z dziećmi mogą być również wykorzystywane specjalne pokoje z funkcjami przyjaznymi dzieciom. Usytuowanie się, w miarę możliwości, na tej samej wysokości co dziecko jest często dobrym sposobem na komunikowanie się z nim w bardziej komfortowy i mniej onieśmielający sposób.

Wyzwanie sytuacyjne: niespójna odpowiedź dziecka

Podczas przesłuchania dziecko odpowiada na pytanie, mówiąc coś, co w rzeczywistości nie jest związane z tematem, tak jakby nie zrozumiało pytania.

Co należy zrobić

Tłumaczysz wypowiedzi dziecka dokładnie, bez dodawania lub modyfikowania cokolwiek, używając słów, których użyło. Nie prosisz dziecka o powtórzenie ani nie przejmujesz inicjatywy w celu przeformułowania lub ponownego zadania pytania. To do osoby prowadzącej przesłuchanie należy ponowne zadawanie pytań lub, w razie potrzeby, przeformułowanie ich.

4.3.4. Tłumaczenie ustne dla osób LGBTIQ

- Pamiętaj, że wnioskodawca może chcieć **się samookreślić**, tzn. własnymi słowami opisać swoją orientację seksualną lub tożsamość płciową. Te słowa muszą znaleźć odzwierciedlenie w twoim tłumaczeniu. Nie należy używać terminologii uznanej na arenie międzynarodowej, jeśli wnioskodawca nie używa takich terminów.

- W wielu językach nie ma neutralnych odpowiedników słów i terminów związanych z LGBTIQ. Zapoznaj się z **terminologią związaną z LGBTIQ** we wszystkich językach, z którymi pracujesz. Wielu wnioskodawców może nie być świadomych używanych na arenie międzynarodowej terminów i może używać różnych słów do określenia siebie i innych osób LGBTIQ, w tym słów, które mogą być uważane za obraźliwe. Mogą to być jedyne słowa znane w kraju pochodzenia i należy je przetłumaczyć tak dokładnie, jak to możliwe.
- Pamiętaj, że **rzeczowniki i formy gramatyczne** (żeńskie lub męskie przymiotniki, formy czasowników, zaimki itp.) wybrane i używane przez wnioskodawców transpłciowych muszą zostać oddane w twoim tłumaczeniu i powtórzone, gdy zwracasz się bezpośrednio do wnioskodawcy w jego języku.

Wyzwanie sytuacyjne: poczucie braku zaufania

Wnioskodawca wydaje się czuć nieswojo, waha się i pyta cię, skąd pochodzisz.

Co należy zrobić

Poproś osobę prowadzącą przesłuchanie o przerwę, aby porozmawiać. Poinformuj osobę prowadzącą przesłuchanie o pytaniu, które zadał ci wnioskodawca, oraz o tym, jak postrzegasz jego wahanie. Ponadto poinformuj osobę prowadzącą przesłuchanie, czy ty i wnioskodawca pochodzicie z tego samego kraju lub społeczności lub czy obecnie mieszkasz w miejscowości lub społeczności wnioskodawcy.

Tłumacze ustni z kraju i regionu pochodzenia wnioskodawcy lub z tej samej grupy etnicznej mogą być postrzegani jako zagrożenie, a wielu wnioskodawców może obawiać się ujawnienia przed nimi swojej tożsamości, orientacji seksualnej lub doświadczeń.

Wyzwanie sytuacyjne: terminy obraźliwe używane przez wnioskodawcę

Wnioskodawca płci męskiej używa obraźliwego słowa lub wyrażenia, aby określić swoją orientację seksualną i pociąg do mężczyzn, zamiast używać słowa odpowiadającego używanemu na płaszczyźnie międzynarodowej terminowi „gej”.

Co należy zrobić

Należy przetłumaczyć słowo lub wyrażenie użyte przez wnioskodawcę, nawet jeśli jest ono obraźliwe. Jeśli czujesz taką potrzebę, możesz poinformować osobę prowadzącą przesłuchanie, że to obraźliwe określenie zostało użyte przez wnioskodawcę w języku źródłowym.

5. Troska o swój dobrostan

Dbanie o siebie, zarówno pod względem fizycznym, jak i psychicznym, nie tylko pomoże ci kontynuować pracę w zrównoważony sposób, lecz także będzie miało pozytywny wpływ na jakość tłumaczenia. Inwestowanie w swoje dobre samopoczucie jest oznaką profesjonalizmu.

W tym rozdziale znajdują się informacje na temat:

- skutków stresu i narażenia na traumatyczne opowieści;
- strategii radzenia sobie ze stresem, które można zastosować w perspektywie krótko- i długoterminowej;
- trudnych sytuacji, z jakimi możesz mieć do czynienia podczas wykonywania swojej pracy, oraz wskazówek dotyczących postępowania w takich sytuacjach.

5.1. Stres

Jako tłumacz ustny dla osób ubiegających się o ochronę międzynarodową, nigdy nie wiesz przed przesłuchaniem, jakie emocje będziesz odczuwać lub jak zareagujesz na wypowiedzi wnioskodawcy lub osoby prowadzącej przesłuchanie.

Stres jest częścią naszego codziennego życia. Niemniej dłuższe okresy stresu, znane również jako przewlekły stres, mogą wpływać na twoje samopoczucie i zdrowie. To z kolei może obniżyć jakość tłumaczenia.

Przewlekły stres może różnie oddziaływać na różne sfery twojego zdrowia. Na **poziomych** możesz odczuwać zmęczenie lub bóle głowy, co może mieć wpływ na zdolność koncentracji podczas wykonywania długotrwałych zadań tłumaczeniowych lub pracy w trudnych okolicznościach. Co więcej, stres może wpływać na **zdrowie psychiczne**. Może prowadzić do dezorientacji lub zapomnienia. Możesz wówczas błędnie interpretować słowa lub wyrażenia. Możesz również cierpieć **emocjonalnie**. Możesz odczuwać rozdrażnienie lub niepokój. W pewnym momencie może to wpłynąć na twoje zachowanie w procesie tłumaczenia ustnego. Ponadto możesz cierpieć na bezsenność lub utratę apetytu, które momentalnie wpłyną na twój poziom energii i na **funkcje poznawcze**. Kompletnie i dokładne tłumaczenie może być narażone na szwank, gdy tłumacz doświadcza stresu na tym poziomie ⁽⁵¹⁾.

5.2. Wpływ traumatycznych opowieści

Traumatyczne opowieści wnioskodawców mogą być podobne do twoich osobistych doświadczeń życiowych. Możesz przypominać sobie lub ponownie przeżywać wydarzenia, które miały miejsce w twoim życiu osobistym.

⁽⁵¹⁾ Zob. moduł szkoleniowy EUEA dotyczący [tłumaczeń ustnych w kontekście azylu](#). Zob. też UNHCR Austria, [Handbook for Interpreters in Asylum Procedures](#) [Podręcznik dla tłumaczy ustnych w procedurach azylowych], Wiedeń, 2022.

Reakcje ludzi na traumę różnią się w zależności od ich cech i przeszłych doświadczeń oraz od sytuacji, w której dochodzi do traumatycznego zdarzenia. Połączenie osobistej przeszłej traumy lub doświadczenia podobnego do omawianego na przesłuchaniu oraz użycie pierwszej osoby podczas tłumaczenia traumatycznych treści może zwiększyć twój stres.

Z badań wynika, że prawie wszyscy tłumacze ustni pracujący w procedurze azylowej doświadczają w pewnym momencie jakichś problemów natury psychicznej. Poniżej przedstawiono przykłady konsekwencji narażenia na traumatyczne narracje.

- Aby poradzić sobie ze stresem, jaki powodują zeznania wnioskodawców, możesz przyjmować **mechanizm obronny**, w którym odmawiasz empatii, utrzymując w duchu, że tak straszliwe wydarzenia są zwyczajnie nieprawdopodobne lub że relacja wnioskodawcy jest niewiarygodna ⁽⁵²⁾. Mechanizmy obronne to strategie psychologiczne, których ludzie używają, nie zdając sobie z nich sprawy, aby ochronić się przed lękiem. Może to mieć wpływ na sposób, w jaki zwracasz się do wnioskodawcy.
- **Traumę zastępczą** można skrótowo określić jako „cenę za opiekę”. Zastępczą (lub wtórną) traumę można opisać jako intensywną reakcję, w której osoby narażone na traumatyczne doświadczenia innych osób same doświadczają objawów traumy. Wiąże się to ze zmianą światopoglądu danej osoby. Tłumaczom doświadczającym traumy zastępczej trudno jest ustalić granice w kontaktach z osobami ubiegającymi się o ochronę międzynarodową, z którymi pracują. Może to również prowadzić do utraty sensu życia i utraty nadziei.
- **Zmęczenie współczuciem** odnosi się do zmiany zdolności danej osoby do odczuwania empatii wobec osób, dla których pracuje, lub wobec współpracowników lub członków rodziny. Jako tłumacz ustny możesz cierpieć na zmęczenie współczuciem w wyniku wieloletniego kontaktu z traumatycznymi historiami, którymi dzielą się wnioskodawcy. Prowadzi to do poczucia ośpienia, w którym słuchane i tłumaczone relacje nie wywołują już reakcji.
- **Wypalenie zawodowe** jest psychologiczną reakcją jednostki na przewlekłe czynniki stresogenne w pracy. Chociaż nie jest ono uważane za stan chorobowy, może wpływać na stan zdrowia i potencjalnie wymaga uwagi medycznej. Wypalenie bywa również utożsamiane z koncepcją kryzysu stosunku danej osoby do pracy w ogóle ⁽⁵³⁾.

5.3. Strategie radzenia sobie ze stresem

Nad stresem można zapanować na różne sposoby. Negatywne strategie radzenia sobie ze stresem, takie jak picie zbyt dużej ilości kawy, spędzanie zbyt dużej ilości czasu przed ekranem telefonu, palenie papierosów lub picie alkoholu, czy też używanie narkotyków sprawią, że w dłuższej perspektywie będziesz odczuwać większy stres. Natomiast pozytywne strategie radzenia sobie ze stresem opisane w poniższych sekcjach pomogą ci utrzymać dobre samopoczucie i zarządzać swoim dobrostanem, a w konsekwencji komfortowo dostarczać wysokiej jakości tłumaczenia.

⁽⁵²⁾ UNHCR Austria, [Handbook for Interpreters in Asylum Procedures](#) [Podręcznik dla tłumaczy ustnych w procedurach azylowych], Wiedeń, 2022.

⁽⁵³⁾ Vlack, T. V., [Tools to reduce vicarious trauma, secondary trauma & compassion fatigue](#) [Narzędzia redukujące traumę zastępczą, traumę wtórną i zmęczenie współczuciem], Tend Academy, 2017.

5.3.1. Strategie krótkoterminowe

Pierwszym krokiem do poprawy samopoczucia jest wprowadzenie **środków zapobiegawczych**. Ważne jest również, aby **zidentyfikować oznaki stresu i zastosować pozytywne strategie radzenia sobie z nim**. Wymienione poniżej strategie pomogą ci komfortowo wykonywać pracę i zapewnić wysokiej jakości tłumaczenie:

- z wyprzedzeniem uzgodnij **dyskretne sygnały** z osobą prowadzącą przesłuchanie, aby wiedziała, kiedy potrzebujesz przerwy (np. kładzenie ręki na stole z dłońią skierowaną do góry). Należy pamiętać, że dostateczne przerwy są konieczne, aby zapewnić wysokiej jakości tłumaczenie, w związku z czym przynoszą one korzyści wszystkim;
- **wypracuj osobiste rytuały** na rozpoczęcie i zakończenie pracy. Na przykład przed wykonaniem pracy i po jej zakończeniu umyj twarz wodą, nałóż przed pracą element odzieży, taki jak szalik lub chustka, i zdejmij go po wykonaniu pracy lub zabierz ze sobą przedmiot, np. długopis, do użycia podczas wykonywania pracy. Takie rytuały sygnalizują ciału i umysłowi, że wchodzisz w rolę tłumacza lub z niej wychodzisz. Wyznaczają one granicę między twoim życiem osobistym a zawodowym;
- stosuj **techniki terapeutyczne**, aby osiągnąć stan rozluźnienia, np. techniki oddychania, techniki rozluźnienia mięśni i uważność.

Stosuj techniki oddychania

Przed rozpoczęciem ćwiczenia oddechowego upewnij się, że siedzisz lub leżysz w wygodnej dla ciebie pozycji. Następnie pozwól na przepływ oddechu do brzucha tak głęboko, jak jest to komfortowe. Wdychaj powietrze nosem i wydychaj ustami. Wdychaj powietrze delikatnie i regularnie, na przykład licząc od jednego do pięciu. Następnie, nie przerywając oddychania ani nie wstrzymując oddechu, delikatnie wypuszczaj powietrze, licząc ponownie od jednego do pięciu.

Praktykuj rozluźnienie mięśni

Napnij każdy mięsień, ale nie do punktu nadmiernego napięcia, a następnie rozluźnij. Zwróć szczególną uwagę na uczucie napięcia w każdym mięśniu i uczucie rozluźnienia podczas zwalniania napięcia. Jeśli masz jakieś urazy lub odczuwasz ból, możesz pominąć te wrażliwe obszary.

Ćwicz uważność

Możesz praktykować uważność w dowolnym miejscu i czasie, kierując swoją uwagę na „tu i teraz”. Możesz to zrobić, skupiając się na swoim oddechu. Twoje myśli będą cię rozpraszać. Nie staraj się ich kontrolować. Zamiast tego po prostu obserwuj, w jaki sposób przychodzą ci do głowy.

- **Działaj proaktywnie:** przed rozpoczęciem przesłuchania zadaj osobie prowadzącej przesłuchanie pytanie, czy istnieją jakiekolwiek informacje, o których warto wiedzieć, aby przygotować się emocjonalnie.
- Bądź samoświadomy(-a) i **znaj swoje ograniczenia**. Odrzucaj zlecenia, które mogą wywołać u ciebie negatywne reakcje ⁽⁵⁴⁾ (jeżeli treść zlecenia jest znana wcześniej). Dotyczy to w szczególności zleceń dotyczących wnioskodawców, którzy znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji.
- **Skoncentruj się na zadaniu** i przypomnij sobie, że twoja praca jest niezbędna do zapewnienia komunikacji między organem odpowiedzialnym za procedury azylowe a wnioskodawcą. Skoncentruj się na swojej roli jako pomostu między mówcami i przypomnij sobie, że nie ty jesteś autorem komunikatu, lecz jest nim mówca.
- Zawsze zachowuj spokój, gdy wnioskodawca doświadcza kryzysu emocjonalnego, i **poinformuj osobę prowadzącą przesłuchanie**, gdy czujesz się zagrożony(-a).
- Upewnij się, że znasz **środki bezpieczeństwa i ochrony** oraz drogi ewakuacji, tak aby być przygotowanym(-ą) na wypadek bezpośredniego zagrożenia. To sprawi, że poczujesz większy spokój, i pomoże ci się skupić podczas przesłuchania. W przypadkach wymagających dodatkowych środków bezpieczeństwa, na przykład z udziałem wnioskodawców, którzy w przeszłości dopuszczali się przemocy, organy mogą poinformować cię o tym przed przesłuchaniem.
- **Stosuj techniki ugruntowania**. Trzymaj piłkę antystresową lub coś miękkiego i rób notatki podczas pracy. Może to pomóc w zachowaniu mentalnej obecności w pokoju przesłuchań.
- **Nie bierz tego do siebie**, jeśli wnioskodawca zdaje się nie mieć do ciebie zaufania. Ze względu na wcześniejsze osobiste doświadczenia lub wyjątkowo osobisty charakter wniosku niektórzy wnioskodawcy mogą nie ufać tłumaczom ustnym z konkretnych środowisk lub ogólnie nie ufać innym osobom.

Jako **środek ostateczny** do zastosowania, jeśli żadna z powyższych strategii nie jest odpowiednia i tylko po uzgodnieniu z osobą prowadzącą przesłuchanie podczas przerwy, można **przejsć na używanie trzeciej osoby** zamiast pierwszej osoby podczas tłumaczenia ustnego. Zmieniając osobę gramatyczną, możesz zdystansować się od traumy. Na przykład tłumaczysz wyrażenie „zostałem dotkliwie pobity” jako „został dotkliwie pobity”. Należy jednak pamiętać, że przejście na trzecią osobę może wpłynąć na dokładność tłumaczenia ze względu na zmianę podmiotu i zaimka. Dla osoby prowadzącej przesłuchanie może nie być jasne, do kogo należy tłumaczona wypowiedź.

Jeżeli uważasz, że naprawdę nie możesz już poradzić sobie z sytuacją, możesz poprosić osobę prowadzącą przesłuchanie o **przerwę**, w której możesz wyjaśnić jej na osobności, że nie możesz kontynuować udziału w przesłuchaniu.

⁽⁵⁴⁾ EASO, [Poradnik praktyczny dotyczący dobrobytu pracowników zajmujących się azylem i przyjmowaniem uchodźców. Część II: Zestaw narzędzi na rzecz dobrobytu pracowników](#), 2021.

5.3.2. Strategie długoterminowe

Aby móc cały czas pracować w charakterze tłumacza ustnego w profesjonalny sposób, ważne jest również, aby w perspektywie długoterminowej poświęcić wystarczającą uwagę swoim uczuciom i emocjom. Poniżej przedstawiono kilka strategii mających na celu poprawę twojego dobrostanu poza sytuacją przesłuchania:

- praktykuj **medytację**;
- chodź na **spacery**;
- bądź aktywny(-a), wykonuj **ćwiczenia fizyczne**;
- bądź **kreatywny(-a)** i zdobywaj nowe doświadczenia;
- **naucz się** czegoś nowego;
- **wyrażaj** swoje emocje;
- poproś o **spotkanie podsumowujące** z osobą prowadzącą przesłuchanie lub ze swoim przełożonym, gdy tylko będziesz tego potrzebować;
- **rozmawiaj o stresujących wydarzeniach** ze specjalistami, takimi jak psychologowie. Jedną z najlepszych strategii radzenia sobie ze stresem jest rozmowa o stresujących wydarzeniach. Jako że poufność jest częścią kodeksu postępowania tłumaczy ustnych, istnieją jednak ograniczenia co do tego, czym możesz się podzielić. W związku z tym może się okazać, że nie jesteś w stanie rozładować ciężaru emocjonalnego nagromadzonego podczas wykonywania pracy. Sugerujemy, aby podzielić się swoimi doświadczeniami związanymi z traumatycznym zleceniem, najlepiej ze specjalistą ds. zdrowia psychicznego lub wspierającym kolegą z doświadczeniem w zakresie wsparcia psychologicznego, z osobą prowadzącą przesłuchanie lub z przełożonym. Nadal istotne jest jednak, aby nie wspomnieć o szczegółach, które mogą prowadzić do identyfikacji wnioskodawcy lub informacji dotyczących sprawy (np. imię i nazwisko wnioskodawcy, jego narodowość, plemię lub zawód). W ten sposób nadal wywiązujesz się ze swoich zobowiązań dotyczących poufności;
- zapytaj swój organ odpowiedzialny za procedury azylowe, czy ma jakieś zalecenia lub oferuje usługi mające na celu wspieranie **dobrostanu pracowników**. W niektórych krajach organizowane są sesje wsparcia koleżeńkiego, superwizje i szkolenia, które koncentrują się na interwencji kryzysowej lub traumie. Może to pomóc w poprawie dobrostanu ⁽⁵⁵⁾.

⁽⁵⁵⁾ Materiały zawierające dodatkowe informacje można znaleźć w UNHCR Austria, [Handbook for Interpreters in Asylum Procedures](#) [Podręcznik dla tłumaczy ustnych w procedurach azylowych], Wiedeń, 2022, s. 210.

Wyzwanie sytuacyjne: panowanie nad emocjami

Na dzisiejszym przesłuchaniu wnioskodawca opowiada o tym, jak musiał zostawić swoją matkę w kraju pochodzenia. Dotyka cię to z powodów osobistych. Odczuwasz poruszenie i czujesz, że zaraz się rozplączesz.

Co należy zrobić

Nie zapominaj, że zwracanie się o przerwy w razie potrzeby jest oznaką profesjonalizmu. Poproś osobę prowadzącą przesłuchanie o przerwę i zrób sobie krótki odpoczynek. Podczas przerwy ćwicz techniki oddechowe, rozluźnianie mięśni lub uważność. Możesz również rozważyć podzielenie się swoimi odczuciami z osobą prowadzącą przesłuchanie. Musisz ocenić, czy możesz kontynuować tłumaczenie bez wpływu na jakość swojej pracy. Należy wziąć pod uwagę, że emocjonalna reakcja w trakcie przesłuchania, widoczna przez komunikację werbalną i niewerbalną, może również wpływać na wnioskodawcę. Możesz zastanowić się nad tym, dlaczego ta konkretna opowieść wywołała u ciebie taką reakcję. W dłuższej perspektywie możesz pracować nad czynnikami wyzwalającymi te emocje, aby lepiej radzić sobie z nimi w przyszłości. W przyszłości możesz również podjąć decyzję o nieprzyjmowaniu zleceń, które mogą wywołać negatywne reakcje i w związku z tym wpłynąć na jakość tłumaczenia.

Wyzwanie sytuacyjne: poczucie przytłoczenia

Po wymagających zleceniach wykonanych w ostatnich tygodniach odczuwasz psychiczne zmęczenie i zniecierpliwienie w stosunku do wnioskodawców.

Co należy zrobić

Ważne jest, aby rozpoznać te uczucia i ich nie ignorować. Zastanów się, jaki wpływ ma to na jakość twojej pracy i czy możesz w dalszym ciągu podejmować się nowych zleceń na tym etapie. Pomocna może być rozmowa na temat twoich uczuć ze specjalistą ds. zdrowia psychicznego, wspierającym kolegą, osobą prowadzącą przesłuchanie lub przełożonym. Możesz również zapytać o wszelkie usługi związane z dobrostanem, które może świadczyć organ, dla którego pracujesz. Ważne jest, aby podjąć działania w związku ze swoimi emocjami, przyjmując pozytywne strategie radzenia sobie ze stresem.

Więcej informacji można znaleźć w publikacji **Dziesięć podstawowych zasad dotyczących tłumaczenia ustnego w procedurze azylowej**.

Więcej informacji można znaleźć w publikacji **Tłumaczenia ustne w procedurze azylowej: listy kontrolne**.

Urząd Publikacji
Unii Europejskiej

igc intergovernmental consultations
on migration, asylum and refugees

EUROPEAN UNION
AGENCY FOR ASYLUM